

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Birckner, Michael Gottlieb.; ved Mich. Gottl.
Birckner.

Titel | Title:

Om Trykkefriheden og dens Love

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : trykt hos Sebastian Popp, 1797

Fysiske størrelse | Physical extent:

[6], 194 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019429149

Om

Trykkefriheden

og

Dens Love.

Bed

Nich. Gottl. Birckner,

Capellan i Korsbøer.

J skal kjende Sandheden, og Sandheden skal gjøre

Eder frie.

Jesus.

Kjøbenhavn 1797.

Trykt hos Sebastian Popp.

100

Handwritten title or text, mirrored bleed-through from the reverse side.

100

Handwritten text, mirrored bleed-through from the reverse side.

100

Handwritten text, mirrored bleed-through from the reverse side.

Handwritten text, mirrored bleed-through from the reverse side.

Handwritten text, mirrored bleed-through from the reverse side.

Handwritten text, mirrored bleed-through from the reverse side.

Handwritten text, mirrored bleed-through from the reverse side.

Handwritten text, mirrored bleed-through from the reverse side.

Deres

Kongelige Høihed

Kronprinds Friderik

tilignes

dette Skrift underdanigst

af

Forfatteren.

am
Königliche Bibliothek
Königliche Bibliothek
am
Königliche Bibliothek

Dem, Prinds! bøver jeg her at forelægge et Skrift, som jeg ikke vilde have forelagt een iblandt hundrede af Europas Prindses. Kun Dem, som saa umiskjendeligt har viist at de ynde og hødre Bondens, Negerens, Borgerens og overhovedet Menneffets retmæssige Frihed, torde jeg forelægge et Skrift, hvis Hensigt skulde være at paatale een af dets væsentligste Rettigheder, Trykkefrigheden.

Det er mueligt at den, som Naturen har forundt et svagere Syn, ved at stirre paa et eneste Hiul, kan opdage Feil, der ere undgaaede den indsigtsfuldeste og med et langt skarpere Syn begavede Mechanikers Øie, hvis Opmærksomhed maae udbrede sig over det Hele; mueligt er det ogsaa, at en med maadelige Organer udrustet Jagttager kan opdage Feil ved Love og borgerlige Indretninger, som ere undgaaede kyndigere Statsmænds langt skarpere Syn, just fordi Mængden af de Gienstande, paa hvilke de maae dele deres

Opmærksomhed, ikke tillod dem at anvende lige
Agtfomhed paa en enkelt Deel allene.

Jeg har troet at have opdaget Feil ved de
Love, som skal bestemme Trykkefrihedens Brug
her i Danmark, og jeg har aabenhjertet frem-
sat hvad jeg troede. Den Prinds, der selv nær-
der Trykkefriheden, som et Middel til at opdage
Misbrug, vil ikke fortryde paa, at jeg efter Gvne
har stræbt at opnaae denne Hensigt; og den Prinds,
som saa ofte har viist sig virksom til at have Feil
og Uorden, vil gandske vist ogsaa afhielpe de Feil,
jeg her paaanker, isald det skulde befindes, at min
Anke har været grundet.

Man har raadet Forfatterne først at giennemlæse alt hvad der er skrevet om den Materie, som de ville afhandle, og dernæst selv at lægge Haand paa Arbeidet. Hvorvidt dette Raad bør følges? er uden Tvivl et Spørgsmaal, som enhver Forfatters individuelle Følelse og Erfaring maae besvare. Hvad min Erfaring angaaer, da maae jeg tilstaae, at den netop har lært mig den gandske modsatte Fremgangsmaade; først at giennemtænke Sagen selv; i det høieste Kun at læse alt hvad der strider mod min Forestillingsmaade, og siden efter, at giennemlæse hvad andre, som yndede denne, have tænkt og skrevet. Paa denne Maade er man ikke allene vis paa, at det er vore egne, ikke andres Tanker, som Sjælen saa tidt, uden at vide det, har stiaalet, hvilke vi foredrage; men man finder og, i den Overeensstemmelse, man siden efter bliver vaer, et nyt Beviis for sine egne Tankers Rigtighed, og i Uoverensstemmelsen, en nye Anledning til at eftertænke Sagen nøiere; at eftertænke den fra flere og andre Sider og overalt, saavidt som mueligt, at give Undersøgelsen den tilbørlige Fuldstændighed.

Man maae imidlertid vælge hvilken af Maaderne man vil, saa synes dog, ved første Diekast, den Agt man skylder Sandheden og Publikum, rigtigt nok at fordre, at man burde have læst, om ikke alt, saa dog det vigtigste af hvad der er sagt for og imod Undersøgelsens Stenstand. Den synes at fordre det, siger jeg, men denne Fordring gaaer, som alle andre Fordringer, kun saavidt som man, uden at fornærme andre helligere Fordringer, er i Stand til at opfylde den. Og for en Mand der sidder i et maadeligt Leve-Brød, langt fra Hovedstaden og dens Bibliotheker, er den Fordring, at man skal kiope og læse alt, eller det vigtigste af det som udkommer, ofte een af de Fordringer, som man ikke, uden at fornærme de Pligter man skylder sin Familie, er i Stand til at opfylde.

Heller ikke kan man just med Føie paastaae, at den, som skriver uden at opfylde disse Fordringer, just derfor skriver unyttig. Dersom han endog fremkommer med meget, som andre have sagt for ham, dersom han endog forebringer meget, som han enten ikke vilde have forebragt, eller dog forebragt paa en anden Maade, isald han havde læst andres Tanker; saa kan Publikum dog være saa meget desvissere paa, at det hører hans egen Stemme; og i en Sag af Vigtighed, kan enkelte, isorterte, af deres egen, ikke af andres, Tankesforraad skrivende Personers Stemme ingenlunde være Sandhedsstøtten ligegyldig. Ikke at de, isteden for at veie, skulle tælle Stemmerne; ikke fordi Løgn og Usands ved de fleste Stemmer kunde blive voterte til at gielde for Fornuft og Sandhed; men fordi denne tilfældige Overeensstemmelse afgiver en

ikke

ikke foragtelig Rimeligheds Grund for, at Sagen hvor ved den indtræffer, maae være sand, og at Slutningen ved en rigtig Følge maae være udledt af rigtige Præmisses. Dersom en eeneste Astronom seer et Glimt i den formørkede Maane, saa tvivle vi ikke uden Grund paa denne Erfarings Rigtighed. Det var mueligt, at den blotte Indbildning; mueligt at en, ved et eller andet Tilfælde frembragt Rystelse i Synsnerven havde bedraget ham. See derimod flere, fra hinanden isolerte Jagttagere, uden at kunne meddele hinanden deres formeente Jagttagelse, paa samme Tid, det samme Glimt; saa voxer, Jagttagerens astronomiske Værd maae være saa stor og liden som den vil, dog herved Rimeligheden om Jagttagelsens Rigtighed næsten til Bished. At den samme Indbildning, det samme optiske Bedragerie, uden Aftale, af sig selv just skulde have indtruffet hos flere Jagttagere paa engang, er ikke rimeligt; og ligesaa lidet er det rimeligt, at flere, som isolerte, uden at have meddeels hinanden deres Tanker, skrive over samme Materie, netop skulde begaae een og samme logiske Feil; eller netop lade sig føre bag Lyset af et og det samme dunkle, eller forvirrede Begreb, der hindrede ham fra at se Sagen i dens sande Lys og Sammenhæng.

Og dette maae da være mit Forsvar, hvorfor, jeg som kun har læst saare lidet af det som er udkommet til Trykkefrihedens Forsvar, dog har vovet at afhandle denne Materie offentlig. Af Trykkefrihedens Forsøgere havde jeg, førend jeg var bleven færdig med denne Afhandling, kun læst Stue om Oprør og oprøriske Skrifter, og det endda strax efter at den var udkommet. Hans Tankegang

og Plan var, den Gang jeg begyndte at skrive, gandske udslettet af min Hukommelse. Kunns saameget erindrede jeg, at jeg, den Gang jeg læste dette Skrift, ikke var eenig med Forfatteren i hans Meening om Opstands Nødvendighed. Dette Stykke læste jeg da, som noget, der var imod min Forestillingsmaade, atter igiennem. Det øvriges Giennemlæsning opsatte jeg til efter at Jeg havde fuldendt min Afhandling. Jeg læste da og Fichte og Hr. M. C. Bruuns Skrift om Trykkefriheden. I øvrigt smigrede jeg mig med, at disse Skrifter, hvis Værd jeg tilfulde erkiender, dog ikke har gjort denne min Afhandling gandske overflødig.

Endskjønt der i den litteraire Verden ikke egentlig gives udfisktede Marker, endskjøndt alt der ligger i Fællesskab, og det er enhver uformeent at benytte sig af det første det bedste Stykke Land, opbrudt eller ikke opbrudt, som han forefinder, saa godt som han veed og kan; saa kunde man dog maaskee sige, at den Mark, som vi selv først have ryddet og dyrket, ogsaa paa en vis Maade var vor egen. Verettiger skjønt den første Nydning mig ingenlunde till udelukkende Besiddelse; saa opfordres jeg dog derved til at give den begyndte Dyrkelse den Grad af Fuldkommenhed, som det staaer i min Magt at give den.

Paa en vis Maade, troer jeg, at jeg kan ansee den Materie om Trykkefriheden, som en Mark, jeg her i Dannemark, om ikke just har ryddet, dog først har begyndt at dyrke; saavidt jeg troer, thi det er muligt at jeg feiler, er jeg een af de første her, som i egne Afhandlinger har stræbt at forsvare Trykkefrihedens

Cap,

Sag, og at vise, at den kan bestaae med den i vort Land indførte Constitution; ja, med enhver Constitution i Verden, der ikke er bygget paa reent despotisk, Mennekkefornedrende Slaverie.

For nogen Tid siden tog jeg min i Minervas Martshefte for Aaret 1791 indrykkede Afhandling om Trykkesfriheden igien for Dagen, og fandt, hvad enhver der bestræber sig for, ikke evig at blive staaende paa det samme Punkt, eller, hvilket er det samme, at gaae tilbage, næsten altid vil finde ved sine hentagte Arbeider, at denne Afhandling nu ikke meere havde mit fuldkomne Bisald. Meget fandt jeg i den, som efter min nærværende Overbeviisning var ubestemt, urigtigt, ufuldstændigt, eller reent forbigaaet; og min Beslutning blev da gandske at omarbeide den, eller at udarbeide en gandske nye Afhandling. Denne sidste Beslutning beholdt, da meget, som jeg den Gang troede vidtløstigere burde omtales, nu ikke længer behøvede det, tilsidst Overvægten.

At afhandle dette Thema paa nye, var i mine Tanker ikke et unyttigt Arbeide; Erfaringen har viist at denne Sag selv i vore Dage endnu ingenlunde er bragt i Rigtighed; at der overdrives paa begge Sider, og at det altsaa er enhver Mands Pligt, der troer han kan, at bidrage sit til, at de vaklende ubestemte Begreb engang kunne naae fornøden Fasthed, helst Begreb af dette Slags, hvorpaa en saa betydelig Deel af det menneskelige Kiøns Frihed, Oplysning og borgerlige Velfærd unægtelig beroer.

Ikke at jeg skulde være den stolte Indbildning, at vilde opkaste mig til afgjørende Dommer i den omtvistede

Sag. Min Hensigt var det kun 'at forelægge Publikum min isolerte, gandske vist af min egen Tankesforraad udviklede, Stemme. Jeg vilde bidrage min Skierv til den almindelige Skat, som Sandheden har Ret til at fordre; Om Metallet var ædelt eller uædelt, Gehalten rigtig eller urigtig, derom maae andre dømme. Skulde end dette mit Forsøg befindes gandske at være mislykket; saa er det dog mueligt, at selv dette mislykkede Forsøg kan opmuntre andre til at anstille heldigere, og saaledes har jeg da selv i dette Tilfælde ikke arbeidet forgæves.

Dog, det er Tid at slutte Fortalen og begynde paa Materien selv. Uden Tvivl afhandlse vi denne rettest, naar vi først undersøge hvad Trykkefriheden her i Danmark nu i vore Dage de facto er, og dernæst hvad den de jure burde være. Mit første Spørgsmaal er altsaa: Om vi her i Danmark ogsaa virkelig have Trykkefrihed? og dette Spørgsmaal seer jeg mig, uagtet de mangfoldige Lovsange og inden og udenlandske Lovtaler over Danmarks saa berømte Trykkefrihed, dog besøiet til at besvare nægtende.

Hvor der skal existere Frihed, der maae den nødvendig være lovmæssig; fordi jeg egenmægtig tvertimod Loven og min Naboes Villie, tiltager mig den Frihed at plukke hans Æbler, derfor kan jeg, i hvor skidesløs denne min Naboe end bevogter sin Frugthave, dog ingenlunde sige, at jeg har Frihed, det er: Ret og Tilladelse til at benytte mig af hans Æbler, som af mine egne; og dette er netop Tilfældet med Trykkefriheden i Danmark.

Trykkesfriheden kan enten være gandske uindskrænket saa at man uden Frygt for Tiltale fra Regjeringens Side og borgerlige Straffe, ubehindret kan lade trykke alt hvad man lyster, eller den kan være indskrænket; der kan vel være bestemt visse Grændser for den, visse Materier undtagne, som man ei tør skrive om, men man kan dog siges at have en, skiondt indskrænket, dog i Henseende til andre Stater, hvor man ikke har den, relativ Trykkesfrihed, naar det er tilladt skriftlig at prøve, om just ikke alle, dog de fleste af Lovene, Regjeringens Handlemaade, Religionens Artikler og andre for det borgerlige Samqvem vigtige Materier; hverken den ene eller den anden, paa staaer jeg, besidde vi her i Danmark.

I intet Land har det være forbudet, og kan heller ikke, saalænge man ikke tillige reent vil forbyde Bogtrykker-Pressens Brug, været forbudet at skrive om Staten og den herskende Religion uvedkommende Ting. Et Folk, som nyder denne Frihed, men ingenlunde har Tildølelse til at yttre noget imod Regjeringen, Lovene, Religionen, o. s. v., som aldrig i Skrifter tør dadle de første, eller skrive noget som er afvigende fra den sidste, kan aldrig roese sig, af at besidde, hverken indskrænket eller uindskrænket Trykkesfrihed.

Saaledes var fuldkommen Danmarks Tilstand for Trykkesfrihedens Reskript af 14 September 1770. Ingen havde Tilladelse at yttre det allerringeste, der i mindste Maade kunde synes at være Regjeringen misbehageligt, eller afvigende fra den herskende Kirkes Læreform, og for kraftigt at hindre ethvert Forsøg af dette Slags, var enhver Forsatter forbunden til at underkaste sit Manuskript

nuskript, Censurens despotiske Domstoel, hvorfra ingen Appel fandt Sted.

Trykkefriheds Reskriptet kom for Lyset, Censuren blev ophævet, og alt hvad der kunde føre en Pen, blev strax sat i Arbeide; Skandskrifter og Pasquiller, som de der kostede mindst Indsigt og Arbeide, og altid fandt visselt Afstræk, vrimlede ud fra Pressen. Man burde med Shakespears, ligne det Gode, som i denne Periode kom for Lyset, med et enkelt Hvedekorn i en heel Skieppe Avner; Man kunde søge en heel Dag efter det, og naar man omsider fandt det, var det neppe den Nøje og Sagen værd.

Billig burde man den Gang have betænkt, paa hvor lavt et Trin af Culturen, Nationen den Gang stod; betænkt, at det just var Trykkefriheden og den ved den frembragte Tankernes frie Circulation, der skulde bringe den høiere; betænkt, at Mennesket altid, før det lærer den rette Brug af Friheden og sine egne Kræfter, nødvendig først maae gjøre endeel mislykkede Forsøg. Men dette gjorde man ikke, man vilde ikke oppebie Udviklingen, men forlangte, tvertimod Naturens almindelige Gang, strax paa Blomsterknoppen at finde modne Frugter, og da man ikke fandt dem, rev man i sin Utaalmodighed Knoppen af, og tilligemed den Haabet til al Frugt i Fremtiden. Fordi det mæeste af det, som alt var udkommet, intet duede, troede man, at det aldrig vilde komme noget, som duede; i sin Utaalmodighed, eller rettere i sin Frygt for Nationens Stemning, som man den Gang vidste, ikke var de Magthavende fordeelsægtig, kvalte man Ukrudet tilligemed den gode Sæd i Jødselen ved Reskriptet af 7 October 1771.

Reskriptet af 120te Octobr. 1773 erklærede endelig alt det som i Ugeblade indføres om Staten, Regieringen, almindelige Foranstaltninger, som indeholder noget fornærmeligt eller uanstændigt, for Contrabande; underkastede Sagen Politie-Rettens Kiendelse, og bemyndigede Politimesteren efter sit Godebefindende, uden at nogen Appel fandt Sted, at dømme Forfatteren i en Mulkt, fra 50 til 200 Rdlr.; og troelig fulgte man en Tidlang, den Lands Styrelse der havde udgivet dette Reskript; den allermindste Yttrelse af noget, der kunde mishage, ikke blot de Magthavende selv, men endog deres Yndlinge, blev alvorlig straffet, og Trykkefriheden var i denne Periode saa død og kraftesløs, som om den aldrig havde været til.

Saaledes var Sagens Tilstand, da det rygtedes, at vor, med Rette yndede Kronprinds var en Ven af Trykkefriheden; man opvaagnede nu af den Slummer, i hvilken man saa længe havde henlagt; man skrev med en Dristighed, hvortil man, siden Reskriptet af Octobr. 1771, ikke havde seet Magen. Man troede nu at være i Besiddelse af en fuldkommen Trykkefrihed. Man lærte at indsee sin Vildfarelse; lærte, da Heiberg i sin Visé opholdt sig over Adelens Udmærkelse; og da Niegels udgav sine Julemærker, at ikke blot Ugeblade, men alle Pressens Afspøninger vare underkastede Politirettens frygtelige Tribunal, fra hvilken der ligesaa lidt, som fra Minos's og Rhadamantus's Domstoel var Forløsning forundt.

Man saae, at den Frihed man havde smigret sig med at besidde, beroede paa een eeneste Mands, Politimesterens individuelle Oplysning og Friheds-Kierlighed,

og Trykkefrihedens Benner grammede sig over denne Opdagelse. Men Sorgen gik snart over, Reskriptet af 4 Decbr. 1790, ved hvilket Forfatterne bleve frietaagne fra Politiets Myndighed, og underlagt Landets Domstoel, glædede dem igjen. Man jubilerede over, at Forfatterne "vare slupne fra Genies Gehenna paa Gammel Torv", man indbildte sig, at man nu havde erhholdt en fuldkommen Ret til at skrive. Jeg troede allerede den Gang ikke Freden. Min Afhandling som udkom i Martshestet af Minerva, for Aaret 1791 sluttede jeg med disse Ord:

"Skulde jeg gjøre et Onske, saa skulde det være dette, at Trykkefriheden maatte stadfastes ved visse, bestemte og uforanderlige Love. Hidtil har den, egentlig at tale, kun været taalt; ikke just direkte havt Lovens Medhold. Reskriptet af 7 Octbr. siger udtrykkelig, at Skrifter intet maage indeholde, som strider mod nu værende Love og Forordninger, og Reskriptet af 20 Octbr. 1773 forbyder, ikke at indføre noget i Ugeblade som angaaer Staten og Regjeringen, almindelige Foranstaltninger m. m. Saalænge disse Clausuler endnu staae ved Magt, have vi, efter mine Fortolknings Regler, ingen Trykkefrihed. Vel sandt, man har hidtil ikke kiært sig om, at udgve dem. Men enhver god Borger ønsker dog helst at hans Forhold kan bestaae med Lovens Bogstav selv. Herved blev tillige al Leilighed til mue sig Chikane hævet, og enhver kunde bestemt vide, naar han overtraadte Loven, og hvad han maatte vente sig. So Ting, som enhver Borger altid med Visshed maage kunne vide forud".

Hvad jeg den Gang formodede, er siden indtruffet, Stephensens, Heibergs, Bækkerens Proccesser have viist os klarligen, at den hele Fordeel, ifald man kan kalde det en Fordeel, som Skribenterne ved Trykkefriheds-Reskriptionerne erholdte, ene var Censurens Ophævelse; og Landets Tribunaler have, ved i Flæng at beraabe sig baade paa de gamle Love og de nyere Reskriptioner, næsten gjort det til et høist vanskeligt Problem at opløse, hvad dog denne Trykkefrihed, om hvilken vi baade i Prosa og bunden Stil, baade uden og indenlands have hørt saa meget, egentlig i sig selv er?

Man kan betragte enhver Lov, enten i Henseende til sin Form eller sin Materie; til Formen regner jeg, foruden de ved ethvert Lands Constitution fastsatte, og til Lovens Gyldighed udfordrende Formaliteter, fornemmelig Tydelighed og Bestemthed i Udtrykket. Ingen Lov maae være et *crux interpretum*, et vanskeligt clasisk Sted, hvorpaa man kan vise sin exegetiske Kunst, og ved hvis Fortolkning man kan gjøre sig værdig til Fakultetets høieste Erekrands; tvertimod, jo lettere og forstaaeligere den er; jo mindre Kunst der udfordres til dens Fortolkning, jo bedre og fuldkomnere er den, hvad dens Form angaaer; ogsaa hver enkelt Overtrædelse maae ikke blot *quoad genus*, men og *quoad speciem*, nøiagtig findes bestemt og angivet i Loven. Dommeren maae, saasnart Faktum er oplyst, uden Tvetydighed og Følgeslutninger, strax kunne finde det Lovsted, der kan anvendes paa det individuelle Faktum; Grændselinien imellem tilladte og forbudne Handlinger skarpt og nøiagtigt være dragen, og Straffen i hvert Overtrædelses Tilfælde bestemt og tydeligt

ligt angivet. Hvor dette ikke indtræfer, hvor Forbrydelserne kun i Almindelighed, (generisk) ere angivne, og det er Dommeren overladt, først ved Raisonnement og Følgeslutninger at udfinde hvilke Species der henhøre under det i Loven angivne Genus, før han er i Stand til at anvende den paa Handlingen; hvor der forekomme ubestemte, vakkende Udtryk, hvis Begreb endnu ikke ere almindeligt og nøie fastsatte, hvor Straffen i enkelte Tilfælde overlades til Dommernes Godtbesindende og bedste Skjønnende, der er Loven, dens Hensigt maae forresten være saa god, som den vil, dog urigtig og feilende i sin Form. Til Materien henregner jeg Lovens Indhold; det som virkelig forbyses eller tillades i den, ikke Udtrykkene, med hvilke det forbyses eller tillades, og man vil lettelig indsee, at en Lov kan være god og retfærdig i Henseende til sin Materie, og dog, formedelst Ubestemthed i Udtrykkene, høist feilende i sin Form, ligesom den ogsaa paa den anden Side, kan være ulastelig, hvad Formen angaaer, og tillige høist uretfærdig, eller ufornuftig i dens Materie.

Bad os derfor først undersøge de nu værende Tryk-
 fersheds Love, med Hensyn til deres Form, siden efter
 vil det være Tid at henvende os til Spørgsmaalet om
 deres Materie, og her er det, at jeg paastaar, at der
 neppe kan gives en Lovsamling mere feilende end netop
 den Samling af Love og Reskripter, som vi eie over Tryk-
 fersheden; at de ikke blot ere høist ubestemte, men endog,
 hvad der er den største Feil ved enhver Lovgivning, en
 Feil der gandske tilintetgjør Lovgivningens Hensigt, høist
 mod-

modsigende. Bevist for denne min Paastand skal, som jeg haaber, være indlysende.

De yngre Love ophæve naturligviis de ældre, saa snart de ikke kunne bestaae tilligemed dem; men det maae da i disse yngre Love være bestemt, hvorvidt de ældre Love ere ophævede; enten gandske, eller kun tildeels; og i dette sidste Tilfælde, maae det tydelig og nøiagtig være bestemt, hvorvidt de gamle Love endnu gjælde, og hvorvidt de ikke gjælde. Skeer dette ikke, saa vil der i Lovgivningen opkomme et Chaos og Virvar af Modsigelser, der gjøre saavel den, som skal adlyde, som Dommerne høist uviste. De første, om de have overtraadt Loven eller ikke, og den sidste, om han har dømt retfærdigt eller ikke. Modsigelse i Loven vil medføre Modsigelsen i Handlingen.

En Omstændighed er der, som saavel i Trykkefriheds Reskriptet af 14 Septbr. 1770, som i de øvrige derpaa følgende Reskripter bestemt og nøiagtigt findes angivet, og det er Censurens Ophævelse. At de ældre Love i dette Stykke ere ophævede, kan ingenlunde være tvivlsomt, men om de forresten ere ophævede, eller endnu staae ved Magt; om de gandske eller tildeels ere ophævede, og hvorvidt de ere ophævede? dette er et Spørgsmaal, hvis Besvarelse uden Tvivl vil koste Møie, isald det ellers er mueligt tilfulde at besvare det.

Saa ubestemt som end meget er i hine ældre Love om Skribenterne, saa kan man dog ikke nægte, at de i Henseende til Formen ere mindre feilende end de nyere. Man kan efter dem ikke være tvivlraadig om, hvad man torde skrive, eller ikke, ja dersom man end kunde det,

saa

ſaa havde de ved Censuren, kraftigſt forekommet alle Overtrædelſer og tilligemed Overtrædelſerne, ogſaa Overtrædelſernes Uſtraffelse.

Dette er mere end man med Føie kan ſige om noget af de nyere Reſkripter, der forlade os i Mørke og Uviſhed, og tillige ved Censurens Ophævelse nøder dem, ſom i denne Uviſhed vilſe drifte ſig til at ſkrive om offentlige Sager, til at prøve det Bovespil om de blive ſtraffede eller ikke. Ved Reſkriptet af 14 Septbr. 1770 ſynes vel ved første Diekaſt, hine ældre Love gandske at være ophævede ved den i dette Reſkript givne uindſkrænkede Frihed. Men det Tillæg for Bogtrykkerne og det lille Ord ſaaledes, gjør her igien Reſkriptets Mening og den ved det forundte Frihed høiſt uſikker og valſende. Skal dette ſaaledes blot forklare, hvori den forundte Frihed beſtaaer; ſkal Meningen være denne: "Vi forunde Bogtrykkerne en uindſkrænket Frihed til at trykke alt, uden at underkaſte deres Arbeide Censuren," ſaa er derved vel den for Skribenterne, ved en fuldkommen Preſſewang, velgiørende Cenſur afſkaffet; men de gamle Love derved endnu ingenlunde afſkaffede; ſkal Ordet ſaaledes, derimod blot tilkiendegive en Følge af den forhen meldte uindſkrænkede Frihed for Skribentere, ſkal Meningen af Reſkriptet være denne: "Vi forunde en uindſkrænket Trykkefrihed, ſaa at altsaa, eller (i Følge deraf) Bogtrykkerne ere herefter fritagne for at underkaſte de trykte Skrifter Cenſuren", ſaa er det unegteligt at de gamle Love, ſom ingenlunde kunne beſtaaen med denne uindſkrænkede Frihed, derved ere blevne ophævede. For den første Forklaring ſynes Interpunctionen (ifald

den ogsaa hos Fogtman er den rette) kraftigst at tale, for den sidste derimod Reskriptets Aand, Hensigt og Motiver; thi aabenbart er det, at denne Hensigt dog ingenlunde kunde opnaaes ved Censurens Ophævelse allene.

Nu Reskriptet af 7 Octobr. 1771. Det første Spørgsmaal, som ved dette Reskript kunde opstaaes er: Er det blot en Forklaring over, eller en Indskrænkning ved det foregaaende Reskript af 14 Septemb. 1770? Dette Spørgsmaals Besvarelse hænger af dette sidste Reskripts sande Mening; Er ved dette kun Censuren ophævet, og ingen af de gamle Love satte ud af deres Kraft, saa er Reskriptet blot en Forklaring; er dets Hensigt derimod at give en fuldkommen uindskrænket Skrivefrihed; saa indeholder Reskriptet en Indskrænkning. I det første Tilfælde have vi slet ingen Trykkefrihed havt; thi denne kan ikke bestaae med de gamle Love; i det sidste, havde vi vel havt en fuldkommen uindskrænket Skrivefrihed, i det Tidsrum fra 14de Septemb. 1770 til 7 Octob. 1771, men efter den Tid kun en indskrænket.

Dog, Reskriptet være Forklaring eller Indskrænkning; ligesom man vil, saa ere dog Indskrænkningerne ikke allene høist ubestemte, men endog af den Natur, at der de jure ingen Trykkefrihed kan blive tilovers. Hensigten af Reskriptet skal være at styre fornærmelige og forærgelige Skribenter: Men hvilke Skrifter ere forærgelige eller fornærmelige? hvorvidt tør man gaae, uden at blive forærgelig eller fornærmelig? Disse Spørgsmaale har Reskriptet ingenlunde besvaret, og dog ere begge disse Udtrykke høist vanskelige at bestemme. Det er beskiendt, at een fornærmes ved det, en anden ikke fornærmes

mes ved, een forarges over det, hvorover en anden ikke forarger sig, ja, at der gives Folk, som fornærmes ved, og forarge sig over de alleruskuldigste Ting i Verden. Injurier, Pasquiller og andre oprøriske Skrifter skulle være underkastede den forhen derpaa satte Straf; Men hvad udfordres der for, at et Skrift skal kaldes en Injurie? Dette Spørgsmaal er i Reskriptet ikke besvaret, og det var dog høist nødvendigt, at det skulle besvares, da disse Udtryk neppe endnu ere fuldkommen bestemte. Stuve har skrevet et heelt Skrift om oprøriske Skrifter, adskillige Jurister om Injurier og Pasquiller; For Retterne disputeres der endnu i enkelte Tilfælde baade pro og contra, ikke om et Skrift er Injurie, Pasquill &c., men hvad Injurie, Pasquill o. s. v. i Almindelighed er. Dommerne saae sig nødsagede i deres Premisses, først at afgjøre dette Spørgsmaal, før de kunde anvende Loven paa Handlingen. Alt dette kunde ikke skee, naar Loven var saa bestemt og formalter rigtig som den burde. Man behøver ikke for Retten at ventilere hvad der er Tyverie, Ran, Stiemandsværk, men kun ene om den Beskyldte virkelig har gjort Gjerningen. Genus er i Reskriptet gandske almindeligt angivet; Species der tillige burde være bestemt i Loven, er overladt Dommerens Fornuft eller Ufornuft at udfinde, som unægteligt er en formel Feil ved enhver Lov.

Endnu findes der i Reskriptet een Indskrænkning: Trykkefriheden, heder det, maae ikke misbruges til at overtræde andre borgerlige Love. Her maatte man nok spørge: hvilke ere disse andre borgerlige Love, som ved Trykkefrihedens Misbrug kan overtrædes? Ikke Lovene

Lovene mod Oprør, Tyverie, Vold, Mord, eller overhovedet nogen Lov, hvis Giensstand er en virkelig Handling. Ved at dadle Loven i Skrifter gjør jeg mig endnu ikke skyldig i virkelig Oprør, eller Opsætighed; thi jeg kan ligesuldt adlyde, fordi jeg skriver at Befalingen er urigtig; ved at skrive at en andens Eiendom ikke tilhører ham, men mig, bestialer eller bedrager jeg ham endnu ikke. Disse andre Love kunne altsaa neppe være andre, end de ældre Love, som tilførn ere givne imod Trykkefriheden, og derved sættes jo altsaa disse ældre Love (den Lov om Censuren undtagen) uden Undtagelse (thi der foresdres ingen i Reskriptet) igien i deres fulde Kraft, og Trykkefriheden ophæves gandske og aldeles.

Dette bliver endnu bestyrket ved den tilføede Clausul "Endskjint Censuren er ophævet, skal dog", heder det, "Autor være ansvarlig for, at det han skriver ikke strider imod de nu værende Love og Forordninger". Meningen kan enten være denne: Autor maae være ansvarlig for, at han ikke skriver noget, som strider imod de udgivne Forordninger om Skribentere; og da staae de gamle Love endnu ved Magt; thi dersom de ved foregaaende Reskripter vare ophævede, kunde de ikke kaldes nu værende, det er: nu giældende, og imellem Reskriptet af 14 Septemb. 1770 og 7 Octbr. 1771 ere ingen Love, Skribenterne angaaende, udkomne; eller Meningen maae være: Autor maae være ansvarlig for, at han ikke skriver noget imod, det er: dadler nogen giældende Lov og Forordning; enten man saa forstaaer Ordene paa den ene eller paa den anden Maade, saa bliver dog Resultatet dette, at: der ingen Trykkefrihed gives.

Vi komme nu til Reskriptet af 12de Octbr. 1773. I dette forbydes der udtrykkelig, "at indføre noget i Ugeblade som angaaer Staten, Regieringen, og almindelige Foranstaltninger". Ved en expresse Kongelig Befaling til Politimesteren af 27 Novbr. 1773 udstrækkes dette Reskript aabenbart til alt scribile. Efter denne skal "alle Bekjendtgjorelses-Maader, af hvad som er stridigt imod Loven og Hans Maje-stæts Befalinger, paa hvad Trykningsmaade være kan, straffes efter det som ved hiint Reskript er fastsat", og Reskriptet af 4 Decemb. 1790 udstrækker aabenbart Reskriptet ikke blot til Ugeblade, men ogsaa til andre offentlige Blade. Nu, disse Ord ere tydelige nok; men ligesaa tydeligt er det nok ogsaa, at ved dem alt Skin af Trykkefrihed de jure er ophævet.

Reskriptet af 4 Decbr. 1790 igientager endelig og skærper paa det alvorligste Reskriptet af 7 Octbr. 1791, ved dette Reskript er der altsaa ikke forundt Skribenterne et eneste Gran af Frihed, som ikke i dette foregaaende Reskript alt var dem givet. Det eeneste nye fordeeltige eller ufordeeltige, som ved dette Reskript er kommet til, er allene det, at Skribenterne ere blevne fritagne fra Politie-Rettens, og underlagt Statens almindelige Domstoels Kiendelse; fordeeltigt eller ufordeeltigt, siger jeg; thi uden al Tvivl er det en Fordeel for Skribenterne, at deres Skjæbne nu ikke langer beroer paa en eneste Mand's uapellable Dom; men ufordeeltigt er det derimod, at de, isteden for den, vel ikke gandske, dog nogenledes bestemt Straf af 50 til 200 Rdlr. nu ere blevne udsatte for en enten langt mere ubestemt, eller langt haardere Straf; efter

Lovens, det er, de ældre Loves Forskrift; udsatte for at straffes efter Sagens Bestaaffenhed (D. L. 2. 21. 2.), eller som den der Kongens Lov ikke tilbørlig har villet agte (D. L. 2. 21. 3.); eller at straffes i høieste Maader (L. 2. 21. 4.) at miste sin Ære, gaae i Jern sin Livstid, eller miste sin Hals (D. L. 6. 21. 8.)

I dette Reskript tales om Trykkefrihedens Misbrug, men uden at bestemme hvori dens Brug eller Misbrug bestaaer; ogsaa dette er neppe formaliter rigtigt. Hvad vilde man sige om en Lov, der kun i Almindelighed forbød Hændernes Misbrug, uden at bestemme de forskellige Arter af denne Misbrug, og som overlod det til Dommerens Godtbefindende selv at udfinde hvad der var Hændernes Misbrug eller ikke, og at bestemme Straf saavel for den, der brugte Haanden til nyttige Konster, hvorved ingen fornærmedes, som for den, der misbrugte den til Tyverie, Mord, Overfald, eller til at efterskrive andre Folkes Navne? En saadan Lov vilde dog ligne en Lov, som ubestemt forbyder Trykkefrihedens Misbrug, saa nøie som et Haar det andet.

Efterat vi nu have giennemgaaet enhver Lov i særdeleshed, vil vi engang betragte dem samlede. Mueligt var det, at det, som ved enhver enkelt Lov ikke var bestemt, kunde udfindes ved at sammenligne dem alle; giøre vi nu dette, saa maae et af to nødvendigt være: enten giælde alle de nye, saavelsom de gamle Love om Forsatterne, den eneste Punkt om Censuren, som ved de nyere Love udtrykkelig er ophævet, undtagen, eller og have vi ved Trykkefriheds og de paafølgende Reskripter faaet nye Frihed, som vi efter de gamle ikke havde. I det første

Tilfælde have vi enten slet ingen Lovmæssig Trykkefrihed eller vor Lovgivning er i dette Stykke en Samling af de haandgribeligste Modsigelser i Verden; i det sidste Tilfælde maae det bestemt kunne siges, hvori denne større forundte Frihed bestaaer, og hvorvidt den strækker sig; ellers er det en reen Umuelighed, at benytte sig af den med Sikkerhed.

Derfom alle de gamle Love, saavel som de nye, endnu skulde gielde; hvilket man maatte troe, siden man ikke blot for Domstolen, men fra Domstolen selv i Flæng beraaber sig paa begge, og ingen Dommer kan og bør beraabe sig paa ophævede Love; saa er der i mine Tanker kun en eneste Maade at høre disse Loves Modsigelser muelig. Man maatte antage at Censuren ved de nyere Reskripter blot var ophævet og at de gamle Love forresten i alt andet endnu stode ved Magt; men antager man dette, saa er der heller ikke Trykkefrihed. Man har efter de nyere Reskripter ligesaa lidet lovmæssig Tilladelse at yttre sine Tanker om offentlige Anliggender, som før de bleve givne, og da udgiøre disse ældre og nyere Love, tilligemed Indbydelsen til at paatale Misbrug, der findes i Resk. af 14 Septemb. 1770 og paaberaabes i de øvrige fornemmelig i Reskriptet af 4 Decbr. 1790, en forunderlig Samling af siensynlige Modsigelser.

De Misbrug, som man skulde have Frihed til, efter bedste Overbeviisning, at skrive frit om, og hvorfra man efter Reskriptets Ord, kunde hindres af Personens Anseelse og Befalinger, maae nødvendig være Misbrug, som man tilforn ikke havde Tilladelse at skrive frit om; ellers sagde den givne Frihed slet intet. Nu har det aldrig

brig været forbudet at skrive mod moralske, oeconomicke,
 technologiske Misbrug og Fordomme; aldrig været for-
 budet at skrive mod Udsælsed, Overdaad, Overtroe og
 Daarligheder i Almindelighed; Kun om Lovene, Regie-
 ringen og de offentlige Foranstaltninger, har det tilforn
 ikke været tilladt frit at ytre sin Mening. Dertil maae
 da altsaa Regieringens Indbydelse, isald den skal sige
 noget, sigte. Meeningen maae være, at det er rettskafne
 Patrioter tilladt at skrive om, og paatale Misbrug ved
 Lovene og de offentlige Foranstaltninger, og da lyder
 denne Regieringens Indbydelse i Forbindelse med de æl-
 dre Love og Reskripterne af 7 Octbr. 1771, 20 Octbr.
 1773, og 4 Decemb. 1790 omtrent saaledes: "Vi ind-
 "byde alle redeligstindede og nidkiære Patrioter, som til-
 "forn Frygt for Persons Anseelse, Befalinger eller forud-
 "fattede Meninger afstrækkede, til frit og efter deres bedste
 "Indsigt og Overbeviisning i Skrifter at angribe, hvad
 "de troe er Misbrug og at lægge det som de troe er For-
 "deelen i Lovgivningen, eller det Almindeliges Forvalt-
 "ning, offentlig for Dagen, og have af den Marsag ophæ-
 "vet Censuren, der tilforn stod til Ansvar for Forfatter-
 "rens lovsstridige Handlinger: skulde de imidlertid nu paa
 "deres eget Ansvar vilde benytte sig af denne dem allernaar-
 "digst forundte Frihed; skulde de lade trykke noget,
 "Kongens Høihed, Regieringen, Politiet angaaende; skulde
 "de ifølge den fædte Indbydelse vove at dadle nogen af de
 "nu værende Love, eller Forordninger, eller paatale noget
 "som angaaer Staten, Regieringen og almindelige For-
 "anstaltninger, saa maae de vente alvorlig at blive anseete
 "og straffede efter Sagens Beskaffenhed og de før Censu-
 "rens

rens Ophævelse allernaadigst givne og endnu giældende "Loves Indhold". En mere modsigende Lov kunde neppe tænkes, end denne Indbydelse til at overtræde Loven og gjøre sig skyldige i deraf dikteret Straf.

Er derimod, det andet af os anførte Tilfælde, virkelig Tilfældet ved de, over Trykkefriheden givne, Love og Reskripter; har Forfatterne ved de sildigere Reskripter, foruden Censurens Ophævelse, virkelig erholdt en nye Frihed, som de før disse, ikke havde; saa maae der ogsaa bestemt kunne siges, hvori denne Frihed bestaaer, hvad der er forbudt eller ikke forbudt at skrives. Men et saadant bestemt Forbud savne vi i Trykkefriheds Reskripterne gandske og aldeles. Vel findes i Reskriptet af 7 Octbr. 1771, Pasquiller, Injurier, og Oprørske Skrifter forbudne, men da der ingenlunde bestemmes hvilke Skrifter der skal belægges med disse Navne, eller ikke, saa staaer det fuldkommen i Dommerens Magt at tilintetgjøre al Skrivefrihed. Anseer han enhver Daddel over Lovene og Regjeringens Forretagende, som Injurie, som noget hvorved Misforstaaelse over Regjeringen og Oprørs-Aand udbredes, og slige Fortolkninger ere dog hverken umuelige eller uhorste; saa vil derved ethvert frimodigt Skrift, ethvert Skrift, der efter Regjeringens Indbydelse afgiver sig med at vise Feil i Lovene, eller de offentlige Indretninger, løbe Fare for at behandles som et oprørske Skrift, hvis Forfatter har gjort sig skyldig til den i Loven mod Injurier og oprørske Skrifter fastsatte haarde Straf.

Dog sat ogsaa, at disse Udtryk Injurier, og oprørske Skrifter havde en fuldkommen, af Dommerens Godtbeftændende gandske uafhængig bestemt Betydning,

saa

saa nødbryder dog Reskriptet af 7 Octob. 1771 og for-
 nemmelig Reskriptet af 20 Octob. 1773 med sin Udvi-
 delse af 27 Novbr. s. N. som i Reskriptet af 4 December
 1790 ikke ere blevne igienkaldede, men meget mere stad-
 fæstede, aabenbare al Trykkefrihed. Thi hvad Trykke-
 frihed kan der vel være tilovers, saalænge man ikke tør
 skrive mod giældende Love og Forordninger, ikke om Sta-
 ten, Religionen og offentlige Foranstaltninger? Kun den
 Frihed at skrive Røgebøger, Syltebøger, Prækener, Sy-
 stemer ic., dog hvad det sidste angaaer, kun under Bes-
 tingelse, at deri alt smukt stemmer overeens med Confes-
 sionen og de symboliske Bøger. Ikke engang mod Præ-
 sternes Dragt tør man med Hr. Confessionariits Vastholm
 skrive; thi ogsaa denne grunder sig paa en endnu giældende
 Lov og Indretning.

Og dog maatte der nødvendig være Trykkefrihed i
 Danmark. Ikke blot fra Domstolen, men i Reskrip-
 terne selv, tales der hyppig om Trykkefriheden og at
 den kan misbruges; de forudsatte altsaa viensynlig, at
 der maae existere en Trykkefrihed; thi hvad der ikke exi-
 sterer, kan ikke misbruges. Bilde man først binde Hæn-
 derne paa een, og siden vidtløftig berømme den ham aller-
 naadigst forundte Frihed at benytte sig af sine Hænder,
 og formane ham ikke at misbruge den; saa talte man
 enten Urimeligheder, eller man spottede ham aabenbar;
 en Hensigt som man ingenlunde kan tilskrive nogen vel-
 tankende Regiering, en Hensigt, som strider alt for meget
 mod den Aand, der synes at bestaae den Danske Regie-
 ring, til at man skulde formode den i dens Love. Uden
 al Tvivl er det Regieringens Hensigt, at der skal være en

Slags Trykkefrihed; kun Skade at Udtrykkene, hvori denne Trykkefrihed gives, ere saa ubestemte og vaflende, at det bliver høist vanskeligt, og ikke mueligt at udfinde den.

En meer despotisk Fortolkning af Trykkefriheds Lovene, kan der neppe gives, end den, hvorpaa Hof- og Stads-Retten i Præmisserne til Dommen i Bakker-Sagen, har givet en Prove. "Hvor", siger den, "Trykkefrihed existerer, og tillige Forbud mod dens Misbrug, kan Lovgivningen kun trække Grændselinien imellem Brugen og Misbrugen af denne Frihed i Almindelighed, og det maae, naar der skeer Paataale, i ethvert enkelt Tilfælde, efter dets særegne Beskaffenhed, ved Domstolene bestemmes, i Overeensstemmelse med de Grundsætninger, hvorpaa Lovgivningen er bygget, om Grændselinien er overtraadt eller ikke". Himlen bevare os fra at denne Maxime skulde blive almindelig ved vore Domstole. I Steden for at være hvad de bør være: velsigjørende Indretninger til Borgervel og Sikkerhed, vilde de derved fornedres til den frygteligste Despotismes Sæde.

"I Overeensstemmelse med de Grundsætninger, hvorpaa Lovgivningen er bygget" skal Domstolene, efter Hof- og Stads-Rettens Formening, bestemme hvad der er Brug og Misbrug. Men naar nu Grundsætningerne ere aabenbare modsigende, og de ere det i dette Tilfælde unægtelig? Hof- og Stads-Retten beraaber sig i Fleng saavel paa Danske Lov, som paa Reskripterne; og den maatte dog være blottet for al exegetisk Smag, for al Følelse af, og Kundskab til en Tidsalders Aand og den Aand

Mand som befalede Lovgiverne, som ikke indseer, at den
 Mand der indgav de ældre Love, Reskriptet af 7 Octbr.
 1771 og 20 Octob. 1773 samt dets Udvidelse af 27
 Novbr. s. N. er himmelvidt forskjellig fra den Mand, som
 indgav Reskriptet af 14 Septemb. 1770, ja selv Reskrip-
 tet af 4 Decemb. 1790; at uddrage disse Loves samlede
 Mand, er at gjøre en Mixtur af Gld og Vand, er at ud-
 tage den samlede Mand af D. Luthers og D. Eckii Skrif-
 ter, at gjøre en Følgestutning af modsigende Præmisses.
 Dommeren kan da dømme baade pro og contra, alt efter-
 som han enten vil følge den ene, eller den anden, af de
 modsigende Loves Mand; thi begge er det en Umuelighed
 at følge; Enhver Modsigelse medfører nødvendig
 Umuelighed.

"Ved Domstolene skal det bestemmes hvad der er
 Brug eller Misbrug af Trykkefriheden", eller af enhver
 anden naturlig Frihed overhovedet; thi hvad der gielder
 om den ene, maae ogsaa gielde om den anden — Nei!
 det er, det bør ingensunde være Dommerens, men
 ene og allene Lovgiverens Sag at bestemme dette.
 Dommerens Sag er det blot, at undersøge Handlingen;
 at undersøge om Personen har gjort sig skyldig i den
 Forbrydelse, den Misbrug af sin Frihed, som Lovgiveren,
 ikke Dommeren alt har bestemt, og at anvende Lovens allere-
 de bestemte Straf paa Forbrydelserne. Gjør han meer, saa
 overtræder han aabenbar sin Myndigheds Grændser og gjør
 formasteligt Indgreb i Lovgiverens Embede. Aldrig kan
 der tænkes større Despotisme, end hvor disse to Grene af den
 offentlige Magt, den lovgivende og den dømmende

blandes mellem hverandre, og ikke have deres visse, nøyagtige, bestemte Grændser, uden for hvilke de ikke maae komme. Selv hvor begge disse Grene, som her i Danmark, i den høieste Instanz, ere forenede i et og det samme Subjekt, maae han dog, hvis hans Regiering ikke skal udarte til Despotisme, nøie vogte sig for, at blande dem imellem hinanden. Hans Character, som Lovgiver maa i Henseende til Tiden, nødvendig gaae førend hans Character som Dommer. Som Lovgiver fastsætter han almindelig, giældende, bestemte, tydelige Forskrifter, bestemmer nøyagtig hvad der er Overtrædelse, og ikke Overtrædelse, og fastsætter bestemte, ikke af Dommerens Godtbefindende afhængige, Straffe; som Dommer kiender han kun i Sagen, undersøger Handlingens Virkelighed og Omstændigheder, undersøger om det Subjekt han skal dømme, virkelig har gjort sig skyldig i de af ham, som Lovgiver, allerede bestemte Forbrydelser, og anvender den givne Lov paa ham. Handler han anderledes, vil han først, naar han skal dømme Subjektet, bestemme hvad der er Forbrydelse og fastsætte Straffen, saa handler han aabenbar despotisk, og dommer, ikke som han burde efter allerede bekiendtgjorte Love, men efter Love som først er gjorte og promulgerte efter Forbrydelsen. Gjør Underdommeren det samme, vover han selv at bestemme hvad der er Forbrydelse og bestemme Straf; saa gjør han egenmægtig Indgrib i Lovgiverens Embede, forsynder sig mod sine Medborgeres offentlige Sikkerhed, gjør sig i en monarkisk Stat skyldig i den sande Maaestets Forgribelse, og

i en

i enhver Stat, i en Forbrydelse, der paa det alvorligste fortjener at ansees og straffes *)

Dog, jeg indseer man vil sige, det eneste hvad der ogsaa med Føie kan siges, at vi, omendskjønt vi ikke de jure have Trykkefrihed, dog de facto kunne rose os af en langt større Frihed i at ytre vore Meninger, end de fleste Nationer i Europa; at mangfoldige Ting ere sagte og

*) Dette gielder kun i sin fulde Udstrækning, hvor Lovgiveren ved sine Loves Usuldkommenhed, ikke ligesom nøder eller dog friker Dommeren til at afgive sig med et Arbejde, der ikke tilkommer ham — Overalt var det høiligt at ønske, at Dommeren aldrig domte uden, som i Engeland, efter Lovens Utrykkelige Bogstav. Er der noget Tilfælde, hvori man kan paastaae, at Manden ihjelstaaer og Bogstaven gjør levende, saa er det vist Tilfældet med Dommeren; saa gavnlige som Undersøgelser over Lovens Mand kunne være for Videnskabsmanden, for Lovforskeren og Philosophen saalidet due de, naar de bruges, som Præmissar af Dommeren; der tjene de kun til at underkaste Borgernes Skæbne, som maae berde paa Lovens klare Bogstav, en Dommers vilkaarlige Fortolkninger. Man indvender mig ikke de Uretfærdigheder, som desuagtet begaaes i Engeland; Engellands Lovgivning er ingenlunde et feilfrit Mynster, og dersom den end var det, saa hielpede de ypperligste Love intet, hvor man, som i den, til Vedkommendes Skændsel offentlig bekiendtgjorte, Muirke Proces, forstøttelig træder Lov og Retfærdighed under Fødderne. Ligesaalidet indvender man mig de mange Latterligheder, som denne Lavs Bogstavelige Udtydning forarsager i Engeland. Beslutter man sig paa Bestemtheden i Udtrykket og Sindighed i at give Love; afhielper man hver mødende Lovtydighed strax med en tydelig Forklaring fra Lovgiveren, saa vil Latterligheden for største Deel bortfalde. Og overalt, bedre at man leer ti Gange over Latterligheder, som reise sig af den alt for stränge Bepængen ved Lovens Bogstav, end at man græder en eneste Gang over en Uretfærdighed eller Dommerens vilkaarlige Behandling, som man ikke med Visshed har kunnet forudsæe.

og Kærene her ganske offentlig, som ikke vilde blive taalte i de fleste andre Lande imellem Rhinsfrømmen og Sundet Waigats. Jeg indrømmer dette ganske villig, kun paa staaer jeg, at denne Frihed ingenlunde er af den Natur, at vi med Føie kunne rorse os af den; at det er en Frihed, som ingen brav Mand ønsker sig; en Frihed, som Regieringen selv aldrig burde tilstaae sine Underhavende.

Friheden siger jeg, er ikke af den Slags, at en brav Mand kan ønske sig den; ikke en Frihed til at begaae Handlinger, der stemme overeens med Lovene, men aabenbar en Frihed til at begaae Handlinger, som stride mod dem; en Frihed, der reiser sig ikke af Lovene, men af den Omstændighed, at de ikke blive overholdte, at de, som Ordsproget siger, blive lagte paa Hylden og kun en Gang imellem ved Leilighed tage ned igien; en Frihed, der kun grunder sig paa Connivenz fra den fuldbyrdende Magts Side. Og en saadan Connivenz er altid høist skadelig, ubillig, og geraader ingenlunde denne fuldbyrdende Magt til sand Hæder.

Hvor alt er som det bør være, der maae den fuldbyrdende Magt aldrig see igiennem Fingre med et eneste Skridt, som bliver gjort mod de givne og endnu ikke ophævede Love. Gjør den det, saa overtræder den aabenbar sin Pligt, der paaligger den som fuldbyrdende Magt i Staten, og handler mod dens Hensigt, der unægtelig er at sørge for, at Loven sættes i Virksomhed og nøiagtig bliver opfyldt. Enhver Efterladenhed af dette Slags svækker uimodsigelig den Kraft og Energie, som Lovene, og ved dem den offentlige Regiering bør have.

Om

Om Loven er retfærdig eller ikke, er en Sag der kun vedkommer den lovgivende, ikke den fuldbyrdende Magt; er den virkelig dette, forbyder den Ting, som ikke burde forbydes, eller tillader den Ting, som ikke burdes tillades; saa tilkommer det Lovgiveren at ophæve og forandre den; men saalænge dette endnu ikke er skeet, er det den fuldbyrdende Magts Pligt, af alle Kræfter at sørge for dens Efterlevelse. Selv i en monarkisk Stat, kan Kongen vel ophæve og forandre Lovene, men saa længe han endnu ikke offentlig har gjort det, bør han dømme efter de givne Love, og see til, at de beholde deres Kraft og Virksomhed.

Den Udflugt at Overtrædelser mod Trykkefrihedens, eller rettere Trykkekvangens Love altid blive paataalte og straffede, saa snart de blive denuncerte og angivne, er i sig selv kun en Udflugt, og derhos en høist mager og utilstrækkelig Udflugt. Man afvælder ingenslunde Skylden fra den fuldbyrdende Magt, naar man beskylder den for slet Politie, og Mangel paa den Opmærksomhed paa Lovens Overtrædelser, der aabenbar paaligger den. Naar private Folk fornærmes af andre private Folk, saa maae Regjeringen oppebie den Fornærmedes Klage, og kan, saalænge denne tier, ikke beskyldes for Uvirksomhed. Men ganske anderledes er det, naar Lovens Overtrædelser angaae det offentlige, og dette er aabenbart Tilfældet med Forfatter-Overtrædelser, der reise sig af Trykkefrihedens virkelige, eller formeente Misbrug; naar man skriver om Staten, Regjeringen og Lovgivningen, det Offentliges Forvaltning ic., saa maae jo Staten, Regjeringen, Lovgivningen, eller dens Repræ-

præsident tage til Giennemse, naar de troes at være fornærmede. At gjøre dette, er Politiets, og da Politiet tilhører den fuldbyrdeude Magt, ogsaa den fuldbyrdeude Magts Pligt. Paa en privat Mands Godt-
 befindende kan det beroe om han vil tie og lide, eller paatale den ham tilføiede Fornærmelse; fordi han kun fornærmes allene. Men ingenslunde beroer det paa Politiets, eller den fuldbyrdeude Magts Godt-
 befindende, om den vil tie eller ikke; den bør tale; thi den skal vaage for Lovene og det Hele. At paastaae, at iblandt mange Overtrædelser af Lovene for Skribentere kun nogle blive paatalte, er at paastaae, at Politiet er slet, og den fuldbyrdeude Magt og dens underordnede Embedsmænd forsømmelige i deres Pligters Opfyldelse. Aldrig bier heller Regjeringen endtil Oprør, Opsættsighed mod dens Befalinger, Uredelighed i det offentlige Forvaltning, Toldsvig &c. af Uvedkommende maaskee engang bliver angivet. Nei, den ansætter i alle disse Tilfælde selv Betientere, der skulle paasee, at slige Overtrædelser ikke indtræffe, og naar de indtraf, at paatale og denunciere dem. Dersom man ikke i Smug, men aabenlyst for alles Dine kunde begaae Toldsvig, Uredelighed &c. (ligesom man aabenlyst for alles Dine skrivers og lader trykke) saa maatte det ganske vist være slet bestilt med det Lands Politie og fuldbyrdeude Magt, hvor den største Deel af slige offentlige Forbrydelser upaatalte kunde gaae i Svang.

Skadeligt for Lovens Anseelse og Regjeringens Energie er det altid, naar Lovene, uden at sættes i i Virksomhed, henlægges for bestandig paa Hylde; men
 høist

Høist ubilligt og uretfærdigt er det tillige, naar de kun engang imellem nedtages, og for det øvrige hvile paa Skylden. Dersom Regjeringen kun engang imellem straffede Tyverie, Mord eller andre Forbrydelser, saa havde den Tyv, Morder ic., som den fandt for godt at straffe, største Føie til at besvare sig over dens Efterladenhed eller Partisthed. Med største Føie kunde han sige til Regjeringen. "Hvorfor har du ladet saa mange Overtrædelser gaae ustraffede hen? Hvorfor skal jeg allene iblandt saa mange Overtrædere være den, som med mit Exempel skal vise, at den saa haardt sovende Love ikke gandske sover den lange Søvn? Skal Loven da være et Redskab, som man kan bruge efter Godtbefindende, en Snare hvoraf man lader udslippe mange hundrede, som man ynder, og hvori man holder en eneste, som man af andre Grunde ikke ynder, fast? Eller bør den meget mere være en fast uafbedelig Nemesis, som uden Persons Anseelse, uomgiængelig gjør sin Ret giældende mod enhver, der vover at forgribe sig paa dens hellige Anseelse? Dersom den altid havde være dette; dersom enhver Overtrædelse altid sikkert kunde vente at blive straffet, saa vilde jeg ganske vist have vogtet mig for at blive Overtræder. Nu derimod synes den lange Uvirkelighed, selv at være Tegn til at den har tabt, eller ikke vil bruge sine Kræfter; i det mindste maatte denne Uvirkelighed overtale mig til at troe, at den ligesaalidt vilde bruge den imod mig, som imod saa mangfoldige andre, imod hvilke den ikke har brugt dem."

Hvad Tyven, Morderen ic. kunde sige, det har Skribenten, hvis Overtrædelse ikke, som hans, allerede
fin-

finder sin Dom saa tydelig assagt ved Moralitetens Domstoel, men som først skal høre den ved de borgerlige, endnu langt større Høie at sige: "er det en Overtrædelse af de borgerlige Love, naar jeg skriver om Religion, Lovgivning og Regiering, og det maae det vel være, siden disse Love anvendes paa mig, hvorfor anvendes de da kun paa mig allene? Hvorfor anvendes de ikke altid? Ikke hver Gang, der bliver skrevet om Staten og de gjældende Love? dersom dette bestandig var sket; saa vilde jeg vel have vogtet mig for at udsætte mig for Straf, og dersom jeg ikke havde gjort det, saa kunde jeg dog ikke soni nu, med Høie besvare mig over, at Regieringen ved at tie til ni og halvfemsfindsthye Overtrædelse, havde lagt mig en Snare og indgivet mig det Haab, at den ligeledes vilde tie til den hundrede. Jeg havde da bestemt vidst, hvad jeg nu aldrig kunde vide, at jeg begik en Handling, som Loven ikke vilde lade gaae ustraffet hen.

Europas Fyrster have i vore Dage saa aabenbar viist, at den Visdom, som Frankeriges Revolution kunde prædike for dem, endnu er prædiker for døve Øren; de have saa aabenbar traadt Moral, Retfærdighed, Villighed, Menneskerettighed under Føderne, saa tydelig råbet, at de endnu ikke have fattet den simple og for Menneskeforstanden saa indlysende Sandhed, at Folket ikke er til for deres, men de for Folkets Skyld, og at de følgelig ikke have Ret til at behandle dem som Eiendom, som Slagteren behandler sit tilkøbte Fæ; at enhver Mand, i hvis Varm endnu ikke enhver Gnist af Agt for Moralitet, for Menneskeværd og Menneskevel er ud-

sluk:

flukket, nødvendig maae harmes over at see de mang-
 foldige Beviis paa denne sorgelige Sandhed, som Da-
 gens Historie saa ofte have frembudt os. Mangfoldige
 af vore Skribentere have ogsaa paa forskjellige Maader,
 ved Alvor og Ironie lagt denne deres billige Harme for
 Dagen, og vores Regiering, der sølte sin Samvittighed
 frie, har tiet til deres Yttreiser. Hvor inconsequent og
 ubilligt var det da ikke at straffe Heiberg, der i sin Vise,
 virkelig ikke havde sagt meer, end hvad der allerede mange
 Gange og paa mange Steder, var bleven sagt, ikke blot
 om den af ham angrebne, men om saa mange andre af
 Europas Regieringer? Jeg veed vel at man vil undskylde
 dette Skridt med Nødvendigheden, men selv forudsat,
 at denne, for enhver Dansk Mand sorgelige, Nødvendighed
 havde sin Rigtighed, saa var dog Tilfældet den Gang
 ikke indtruffet, det afstraffede Angreb var ikke fra behøri-
 ge Steder bleven paatalt.

Ligesaa ubillig var det og at straffe Bogtrykkerven-
 den Stephensen og lade mangfoldige andre, der have
 gjort sig skyldige i lige Angreb paa Systemet, gaae upaa-
 talte; at straffe Vækkerens Forfatter for Sætninger,
 som utallige Gange upaatalte af andre ere fremsatte og
 igientagne. Vel veed jeg, at man troer at disse Skrif-
 ters Form kunde berettige Dommeren til at gjøre en
 Undtagelse; (om denne Undtagelse kunde være gyldig, er
 et Spørgsmaal, som jeg siden videre skal stræbe at be-
 svare) men aabenbart var det dog, selv i dette Tilfælde,
 Lovgiverens og ikke Dommerens Sag at bestemme denne
 Undtagelse. Hvad der er Misbrug af Trykkefriheden,

maae Lovgiveren bestemme, og klart og tydeligt maae han bestemme det.

Dog, det er ikke nok, at han klart, bestemt, og tydeligt angiver hvad der er Overtrædelse eller ikke, han maae og ligesaa bestemt og tydeligt fastsætte hvad Overtræderen kan vente sig. Han bør ikke tillade Dommeren, ved den Dom efter bedste Skjønnende, (det er en arbitrær Dom, der først dikteres efterat Forbrydelsen er begaaet), at gjøre despotiske Indgreb i hans hellige Myndighed, og endnu meget mindre, maae han ved ubestemte Udtryk nøde ham til at gjøre det; og her har man igien ligesaa stor Friid til at besvære sig over de Loves Form, som angaaer Forfatteren, som da det kom an paa at bestemme Overtrædelserne. Reskriptet af 20de Octob. 1773 fastsætter en ubestemt Mulkt fra 50 til 200 Rdlr., som dikteres af Politimesteren efter Sagens Beskaffenhed. Reskriptet af 4 Decemb. 1790, siger, at den skyldige skal dømmes efter Lovens, det er: Danske Lovs Forskrift, og denne byder at straffe Forfatteren efter Sagens Beskaffenhed, (der altsaa maae overlades Dommeren at udfinde) som den der Kongens Lov ikke tilbørlig har vildet agte, eller i høieste Maade". Lutter ubestemte Udtryk, som Dommeren nødes til at bestemme; og altsaa at diktere Straffen, først efterat Forbrydelsen er skeet, da dog enhver Statsborger, førend han begaaer Forbrydelsen, nøie og bestemt maae kunne vide, om han overtræder Lovene eller ikke, og hvad han i første Tilfælde kan have at vente.

Dog een af disse ældre Love, som udtrykkelig paa beraabes i Reskriptet af 7 Octbr. 1771 er unægtelig, hvad

Straf:

Straffen angaaer, bestemt og frygtelig nok; og det er Straffen for Pasquiller, som D. L. 6 — 21 — 8. dikterer. Til Ere for Mennekeligheden har man skammet sig ved at anvende disse, i en raae Tidsalder dikterede og med vor Oplysning contrasterende, Love paa Forsatter: Forbrydelser; men, for ikke at blive Umennesker, er man faldet i en anden Feil, man er bleven Despoter, og har domt efter bedste Skjønnende; for een og samme Overtrædelse har man dikteret snart een, snart en anden Straf, snart 200, snart 300 Rdlr. Bøder, snart Fængsel paa Band og Brød. Ved en saa despotisk Fremgangsmaade er det umueligt at vide, hvad Forbryderen altid, før han foretager sig en lovstridig Handling maae vide; hvad Straf han bør gjøre sig Regning paa.

Resultatet af disse Undersøggelser bliver, efter min bedste Overbeviisning dette. Først at vore Love om Trykkefriheden ere høist ubestemte og modsigende, og derfor, hvad deres Form angaaer, høist trængende til forbedring. Ubestemte ere de, fordi de Udtryk: Pasquiller, oprøriske Skrifter o. s. v. ikke i dem ere forklarede; Grændselinien mellem Trykkefrihedens Brug og Misbrug ikke dragen, og Straffen overladt til Dommernes arbitraire Gotbefindende. Modsigende, fordi Regjeringen indbyder Borgeren til at benytte sig af Trykkefriheden og advarer mod dens Misbrug, og dere ved forudsætter, at der virkelig gives Trykkefrihed, og at denne Trykkefrihed alligevel ved de ældre ikke ophævede Love, og de nyere Reskripter er saa indskrænket, at der de jure ingen Frihed kan blive tilovers.

For det andet, at den nye Lov, der ifølge min Overbeviisning nødvendig maas komme i de forrige aldeles uduelige Loves Sted; bør være formaliter rigtigere end disse: den maas være fuldkommen bestemt og tydelig, nøie og skarpt drage Grændselinien mellem det som er Forbrydelse og ikke Forbrydelse; forklare Overtrædelserne ikke blot generisk, men efter deres Species, og bestemt fastsætte Straffen for ethvert Tilfælde.

For det Tredie. At det maas være Dommeren strængelig forbudet at gaae et eneste Skridt uden for Lovens Klare Bogstav, enten i at fastsætte hvad der er Overtrædelse, eller i at bestemme Straffen.

Og endelig for det Fierde: at den givne Lov skarpt bør overholdes; at den fuldbyrdende Magt bør have det strængeste Opsyn over enhver Overtrædelse, og uundgaaelig i ethvert Tilfælde, (ikke som hidtil nu og da,) stræbe at sætte den i sin fulde, for Lovgivningens Anseelse og Regjeringens Ænærgie saa nødvendige Kraft.

Min Tillid til Regjeringens gode Tænkemaade og Omfarg for det Heeles Vel er mig Dorgen for, at det ikke vil være den mishageligt naar man gjør den opmærksom paa den Brimmel af Modsigelser i Lovene og Fremgangsmaaden mod Skribenterne, som hidtil har undgaaet deres Dine; Ingen god Lovgiver vil det være ligeaayldigt, om hans Love opnaae den Hensigt hvorfor de bleve givne, og derfor ogsaa om de ere fuldkommen bestemte og tydelige eller ikke. Ethvert Udtryk, hvorefter der for Retten strides, og som altsaa ikke kan være fuldkommen bestemt, er ham en Opfordring til at forklare og bestemme Loven

næiere.

noiere. At tie til flige Ueydeligheder, naar han gøres opmærksom derpaa, at overlade det til Dommerens Godtbeftindende at forklare dem, eller, hvilket er det samme, at henvise dem, som ønske sig Forklaring derover, til Lands Lov og Ret, i Stedet for selv at forklare dem, er at bortgive, hvad han aldrig bør bortgive, sin hellige Myndighed til Dommeren; det viser at han er ubekymret om Borgeren udsætter sig for Ueilighed eller endog Straffe, som det ved et eneste Udtryk havde været ham mueligt at forekomme.

Efterat jeg nu har afhandlet det første Hovedspørgsmaal om Lovens Form, er det Tid at jeg henvender mig til det andet Hovedspørgsmaal om dens Materie.

En formel rigtig Lov har vel et af en god Lovs væsentlige nødvendige Hovedstykker, men den har dem langt fra ikke alle. Vel kan man sige: enhver god Lov maae nødvendig være formaliter rigtig, men ikke omvendt: enhver formaliter rigtig Lov maae nødvendig være en god Lov; thi det var mueligt at den var materialiter slet.

Ved Lovens Form er kun Hovedspørgsmaalet, om den er bestemt, fuldstændig og tydelig, eller ikke? Om den tillige er retsfærdig og gavnlig for det Almindelige? vedkommer ikke dens Form; men derimod er dette Hovedspørgsmaalet, naar man betragter dens Materie.

Jeg siger, retsfærdig og gavnlig for det almindelige; thi ingenlunde troer jeg, hvad endeel troe, at disse tvende Udtryk ere synonyme i Statslæren. Tvertimod troer jeg, at noget kan være retsfærdigt, og dog ingenlunde gavnligt for det Almindelige og at noget kan være høist gavnligt for det Almindelige og tillige høist

uretfærdigt. Thi af disse tvende Begrebers, det Gavnliges og det Retfærdiges, Forverling opkomme, saavel i Moralen, som i Statslæren, idel Forvirring. I Moralen nedværdiger den al Dyd til Egennytte, og forgifter Moralitetens Kilde selv. I Statslæren er den Kilden til Machiavellisk Politik, til despotisk Formyndervæsen paa Regjeringens, og Oprør paa Undersaatternes Side, til helligt Mærke, Inquisitioner og alle muelige Affkyeligheder, som alle skiule sig under det offentlige Bedstes Munkeskappe.

Ligesom i Moralen det Gavnlige altid maae være underordnet det Retfærdige; ligesom det vel er Pligt at fremme sit eget og andres Vel, men kun afledet, betinget Pligt, saavidt det kan bestaae med Moral-Lovens øverste Princip, som allene siger os, hvad der er absolut oprindelig, ubetinget Pligt, saaledes ogsaa i Statslæren er Lovens Gavnlighed for det Almindelige kun betinget Pligt for Lovgiveren, kun Pligt, for saavidt denne Gavnlighed kan opnaaes ved retfærdige Midler. At handle retfærdigt er for ham, saavel som for ethvert enkelt Menneske, ene og allene ubetinget Pligt.

Gandske vist gives der, saavel for Staten som for hvert enkelt Menneske, Tilfælde hvor man ved Uredelighed, Falskhed og Troløshed kunde erhverve sig vigtige Fordeele, gandske vist vilde det være gavnligt for det Almindelige, hvis man med Bold eller List tilvente sig en rig Pengepungers, eller Forøders Penge, som denne enten Aet ikke brugte, eller ødslede bort til Unytte, og anvendte disse Penge til Statens Fornødenheder; eller for det Almindelige gavnlige Indretninger. Men vilde dette Skridt

være ligesaa retfærdigt, som det var gavnligt? Er ikke den Banfelighed, som man gjør sig ved at rokke gamle hensigtsfridige og unyttige Fundatser, og at anvende de Penge, som Staten paa Troe og Love har modtaget til et ofte urimeligt Brug, paa en bedre, og for det Almindelige gavnligere Maade, et Beviis paa, at man føler sig overbevist om denne Sandhed? Dersom Gavnlighed for det Almindelige, var det høieste Lovgivnings og Statsstyrelses Princip, saa havde i disse og alle lignende Tilfælde, hverken Statsstyrerne selv, eller nogen anden, det allerringeste at bebreide dem, hvis de uden Omstændigheder forandrede Fundatsen og benyttede sig af den rige Pengepugers eller Forøders Midler.

Dersom man vil høre visse praktiske Jurister, som formodentlig ved Forordningers og Vandectors Studium har tabt deres *judicium æqui et justii*, saa skulde alt det være retfærdigt, hvad der stemmede overeens med de positive Love og hævdede Indretninger. De positive Love og Hævd maatte paa denne Maade være Prøvesteinen, paa hvilken en Lovs Retfærdighed eller Uretfærdighed skulde prøves, og tillige Spørgsmaalet om disse Loves Retfærdighed eller Uretfærdighed gandske bortfalde. For at bevise en Lovs Retfærdighed, var det nok at bevise, at den virkelig eksisterede; ja det vilde være en aabenbar Urimelighed at tale om Forskiellen imellem retfærdige og uretfærdige Love. Thi alle Love vare da lige retfærdige. *Jus primæ Noctis*, ja den spartanske Lov at myrde alle Banføre, og den Lov, der bød at henrette Statsforbryderens hele uskyldige Familie, vilde da være ligesaa

retfærdige

retfærdige, som de bedste og menneskefærligste Anordninger af Verden.

Paa positive Love kan man altsaa, saa længe man ikke vil gjøre sig deeltagtig i disse Urimeligheder, ingenlunde beraabe sig, naar Spørgsmaalet er om Lovens Retfærdighed, eller Uretfærdighed overhovedet. Nødvendigt maae der være en anden, af de positive Love gandske uafhængig *) Lov, som maae være Prøvesteen for alle muelige positive Loves Retfærdighed, og en saadan Grundlov er allene den almindelige Villie. Er en Lov af den Beskaffenhed, at den umuelig kan være alles Villie; indeholder den kun en enestes, eller nogles, hvad heller disse saa ere hans eller mange individuelle Villie, saa kan den ingenlunde være retfærdig.

Denne almindelige Villie, som maae ligge til Grund for alle Love og borgerlige Indretninger, er den oprindelige Forening af alle, at de ville udgiøre et Folk, at de med hinanden ville indgaae et Selskab, som ved Evangslove, hvilke de alle underkaste sig, kunde sætte sig i Sikkerhed for de Fornærmelser, som de i Natursstanden vare udsatte for.

Naar jeg taler om denne oprindelige Forening, saa er det ingenlunde min Mening, at en saadan Forening, vitz

*) Dersom den Grundlov, efter hvilken man skulde prøve de positive Loves Retfærdighed, selv skulde være en positiv Lov, saa maatte det enten være umueligt at bestemme, om den var retfærdig eller ikke, eller og den kunde ikke være Grundlov; dens Retfærdighed maatte grunde sig paa en anden positiv Lov, og da maatte man, i at spørge om Lovens Retfærdighed, gaae i det kendes lige, og aldrig faae Spørgsmaalet tilfulde besvaret.

virkelig *expressis verbis* er bleven indgaaet af Statsborgerne, og ligesaa lidet forstaaer jeg derved, den Forening, som de første Statsborgere, som i hiin ældgamle Tider stiftede de borgerlige Selskaber, indgik med hinanden. Den Hensigt, i hvilken hine indgik Forening, kan umuelig være Naalestokken, efter hvilken vi skulle bestemme Lovens Retfærdighed, eller Uretfærdighed. Mueligt var det, at denne Hensigt ikke har været den bedste, mueligt, at mangt et borgeligt Selskab maade takke en Røverbande, der forenede sig for at overfalde andre fredelige Folk, for sin Tilværelse. Men skulde derfor Nationen til evige Tider forblive en Røverbande, og dens Love en Røverbandes Statuter?

Nei, ved den almindelige Villie forstaaer jeg ikke den ældstes eller nogen bestemt Generations, ikke manges, men alle Generationers Individuers Villie, ved den oprindelige Forening ikke en Forening, som virkelig i Tiden er foregaaet, men som i Forestillingen nødvendig maade gaae i Forveien, før man kan tænke sig en ordentlig Stat, Love og gyldige Forpligtelser til at leve efter Lovens.

Umueligt er det, at en Generation, om den ogsaa var den allerførste og ældste, og alle dens Individuer være enige, kan have Ret til at forbinde alle, eller nogen anden Generation, eller noget Individuum til at holde Love og Foreninger, som disse ikke selv have indgaaet og givet deres Munde til; umueligt at en eeneste, eller nogle kunne forpligte mange; sa umueligt at mange kunne forpligte et eneste frit, fornuftigt Væsen til at holde Love, som de ikke selv have sanctioneret og biesfaldet.

Troelſog Love maae ubrødelig holdes, det byder Morals-Loven, men de bør og kun holdes af dem, som virkelig ſelv have lovet, af dem ſom ſelv have givet deres eget Samtykke til Foreningen. Hine Generationer og Individuer ere altsaa forbundne til ubrødelig at holde de Foreninger, ſom de ſelv have indgaaet; men at tvinge andre frie fornuftige Veſener, ſom ikke ville eller kunne give deres Minde dertil, til at tiltræde Foreningen, dertil have de ingen Ret. Det er Magt og Bold, og Magt og Bold og Ret ere ganſke modsatte Ting.

Kun paa den Forening, ſom ikke i Tiden var i Foreſtillingen, man gaar foran, det er, ſom nødvendig maae tænkes, inden man kan tænke ſig Folk og Love, og det Minde, ſom enhver Statsborger nødvendig maae give dertil, beroer altsaa den ſande Forbindelighed, ſom Lovene have for Statsborgerne. Er en Lov af den Beſkaffenhed, at alle ikke kan tænkes at ville give ſit Minde til den, ſaa er den ingen Lov, men voldsom, ulovmæssig og despotiſk Tvang.

Naar Tyven ſtraffes for ſit Angreb paa Medborgerens Eiendom, ſaa ſkeer der ham, netop af den Aarsag ingen Uret, fordi man driftig kan forudsætte, at han ſelv giver ſit Minde til den Lov, eſter hvilken han ſtraffes; Thi ved ſit Tyverie ſelv viſer han, at han ønsker Eiendom, og Eiendom er uden Tvangs Love, der ſkal betrygge den, ikke muelig. Kun ſelv vil han tillade ſig Undtagelſer, fra den Lov, ſom han gandske viſt i ſit Hjerte maae give Biefald; Morderen vil gandske viſt ønske ſit eget Livs Sikkerhed, og Oprøreren, den borgerlige Orden og Statens Velgaaende. Vilde man nægte dette

dette, saa maatte man paastaae, at de allene ikke gjorde
 Fordring paa Statens Beskyttelse, at de allene ønskede
 at være fredløse, de allene ønskede, at enhver skulde have
 Lov at mishandle og fornærme dem upaataalt. Vil man
 ikke paastaae dette, saa maae de og nødvendig vilse en
 Forening, hvori de, saavel som enhver anden, ved
 Evangslove betrygges for Overfald. Morderen og Op-
 røveren gjør sig altsaa skyldig i Modsigelse mod deres egen
 Villie; de vilse unddrage sig fra den Underkastelse, som de
 dog vilse alle skal underkaste sig, og som i det borgerlige
 Liv ikke kunde finde Sted uden Evangslove.

Naabentbart lægges ogsaa dette Begreb til Grund,
 hvor hver Gang man vil forsvare en Lovs eller Indretnings
 Retfærdighed, eller bevise dens Uretfærdighed; i det
 første Tilfælde stræber man at vise de Fordele for alle,
 som Loven, eller Indretningen medfører, der nødvendig
 maae bestemme alle til at vilse den, eller den Nødvæn-
 dighed man er under, der ligesaa vel som Fordelene maae
 bestemme dem, som vilse Statens Veligholdelse, til at
 vilse Loven. Man stræber endelig at vise, at den ene
 ikke har mere Årsag til at besvare sig over det Trykkende
 eller Ubehagelige, som den medfører, end den anden,
 eller at den ene høfter ligesamme Fordele af den, som de
 andre; og jo bedre man er i Stand til at gjøre dette,
 det er, jo bedre man er i Stand til at fremlægge Grunde,
 der maae bestemme alle til at vilse den, jo bedre har man
 og beviist Lovens Retfærdighed og Godhed. Paa den
 modsatte Maade gaaer man til Værk, naar man vil vise
 en Lovs Uretfærdighed. Man stræber da at godtgjøre,
 at den ved Loven paalagte Byrde, enten var unødvendig,

eller

eller ikke indbringer overveiende Fordelse, at Byrden kun lægge paa nogle, eller at Fordelse, som lides paa andres Bekostning, kun tilfalde en vis Classe Mennesker allene; lutter Grader der maae bestemme den almindelige Billie. Uden Nødvendighed, eller uden derved at vinde overveiende Fordelse, vil ganske vist Menneskene ikke lade sig paalægge Byrden, og ligesaa lidet vil de være villige til allene at bære Byrden, hvorfra andre, uden at give dem Bederlag, ere fritagne, og af hvilken andre allene høste Frugten *).

Det første Spørgsmaal i Henseende til en Lovs Materie er da, om den er retfærdig? om den kan være et Udtryk af den almindelige Billie? det andet, om den er gavnlig for Staten? og det tredie, om den er hensigtsmæssig? om den virkelig kan udrette det, hvorfor den gives? Det første Spørgsmaal maae altid tilfulde være besvaret, før man kan bestemme sig i Henseende til det andet; thi da først bør man søge Gavnlighed for Staten, naat denne Gavnlighed, og det Middel, hvorefter ved man søger at opnaae den, er retfærdigt.

Efter at jeg saaledes har stræbt at angive den Prøvesteen, paa hvilken Lovens Retfærdighed overhovedet skal prøves, er det Tid, at henvende os til Trykkefriheds Lovene. Hovedspørgsmaalet, hvad deres Materie angaaer, er her dette: Skal der være Trykkefrihed eller ikke? I det første Tilfælde, skal Trykkefriheden være gandske uindskrænket eller indskrænket?

*) See herom Kants Afhandling i Berliner Monatschrift, über den Gemeinspruch: das mag in der Theorie richtig sein, taugt aber nicht für die Praxis.

og dersom Resultatet skulde udfalde for det sidste: hvilke
 bør da være dens Indskrænkninger?

Saa meget kan man altid med Føie paastaae, at
 det aldrig kan være den almindelige Villie, at underkaste
 sig mere Tvang, flere Indskrænkninger af den ubundene
 Frihed, som Mennesket i Naturstanden nyder, end hvad
 er usforbigængelig fornødent, for at opnaae den almin-
 delige Villies Hovedhensigt: Statens Tilværelse og Bed-
 sigelighed. Ingen Frihed, som kan bestaae med denne
 Hovedhensigt, kan derfor indskrænktes, uden Forgribel-
 se paa den almindelige Villie. Ethvert Middel, hvor-
 ved denne Hensigt befordres, uden at indskrænke Borger-
 ens naturlige Frihed, maae nødvendig være den almin-
 delige Villie.

Er Trykkefriheden, eller den Frihed offentlig at
 sige og skrive sine Tanker om Lovene, Regjeringen og de
 borgerlige Indretninger, den Frihed, selv at tørre døde
 den Lovgivende, udvænde og dømmende Magts Hand-
 llinger, og at gjøre den Forslag, en Frihed som kan be-
 staae med Statens Tilværelse og Bedsigelighed, med
 Orden og Sikkerhed? befordrer den det Heles sande
 Gavn? Eller forstyrer den meget mere Sikkerhed og
 Orden, og tilintetgjør eller arbejder imod Statens Bed-
 sigelighed; der maae være den almindelige Villie?

For at besvare dette Spørgsmaal tilfulde, er det
 ikke nok, at vi allene see hen til Fordelene, men vi
 maae ogsaa see hen til Uleilighederne, ikke nok at see paa
 Uleilighederne, men ogsaa paa Fordelene. Mueligt var
 det, at Fordelene langt overveiede Uleilighederne, eller
 tværtimod, og da vilde den almindelige Villie rette sig
 efter

efter Overvægten. Man maae derfor veie Fordele og Uleiligheder imod hinanden og Balancen maae gjøre Udflaget.

Allsaa for det første vil jeg undersøge de Fordele, som den Frihed, offentlig at prøve den Lovgivende udsvende og dømmende Magts Handlinger, kan medføre for Staten. Vel ere en Deel af disse Fordele af den Natur, at de gielde for alle muelige Regieringsformer, eller Maa-der, paa hvilken den almindelige Villie repræsenteres, men jeg vil dog i denne, ligesom i min forrige Afhandling, fornemmelig have Hensyn til den monarkiske arvelige, souveraine Regieringsform. At bestemme dens Rang imellem de forskiellige i Verden indførte og endnu muelige Regieringsformer, er et Spørgsmaal, hvis Besvarelse ikke vedkommert mit nærværende Vemne, og hvorpaa jeg ogsaa i denne, ligesaa lidet, som i min forrige Afhandling, er findet at indlade mig.

Ligesaa lidet er jeg og findet her at udskrive min forrige Afhandling; de Fordele, som jeg der har anført, vil jeg her kun nævne. Neppe er det heller endnu igiendrevet, at den Frihed, offentlig i Skrifter at tørde prøve Regieringens Handlinger, er et kraftigt Middel til at fremme Almeenaand og Fødelandskierlighed; et Middel til at sætte Ideerne i den for Sandhedens Udfindelse saa nødvendige Circulation; et Middel til at underrette Monarken om Ting, som han ellers evig var bleven uvidende om, til at vise ham en Sag, som han ellers kun vilde have seet fra een Side, fra hvilken de som nærmest omgave ham, have vist ham dem, fra andre og flere Sider, til selv at see med egne, og ikke med an-

dres Dine, og at underrette sig om sit Folks sande almindelige Mening; / alesammen Ting, der for en Regent, som virkelig vil gjøre sin Pligt, som vil regiere selv, og stræbe at vise sig, som den almindelige Willies sande Repræsentant, altid maae være høist magtpaaliggende.

Alt dette vil jeg, som sagt, kun berøre, og forresten henvise til min Afhandling i Minervas Mark Hefte for 1791. Men en Hovedfordeel, som jeg der ikke har omtalt, finder jeg mig beføiet til her videre at udføre.

Enhvers Statsforeenings Hensigt er unægtelig at sætte sig i Sikkerhed for de Fornærmelser, som det enkelte isolerte Menneſke i Natur: Standen, hvert Dieblisk var udsat for.

Nu er der tvende Slags Fornærmelser, for hvilke enhver, som giver Love og danner Stater, maae søge at betrygge Statsborgeren. Det ene Slags ere de Fornærmelser, som den ene Borger kan tilføie den anden, og for at hindre disse, maae Lovgiveren forskaffe Regieringen Kraft nok til at forebygge dem; det andet ere de Fornærmelser, som kunde tilføies Borgeren af Statens Magthavere, og for at hindre disse, maae han igien svække Regieringens Magt, og paa en eller anden Maade gjøre det umueligt eller vanskeligt for den, at misbruge den til Uretfærdighed eller Undertrykkelse. At udfinde denne viise Temperatur, dette hverken for lidet eller for meget af Magt hos Regieringen, er, og vil alletider blive den sværeste Opgave i ethvert Stats og Lovgivnings System.

Men

Men i intet Tilfælde maae Lovgiveren, eller Statsdommeren gjøre sig Regning paa Borgernes eller Magthaverens moralske Charakter og individuelle gode Tænkemaade; hvis det Bærk han skulde danne, kun var et Bærk for een Mand's Alder, saa kunde det ndgenseedes gaae an, dog selv engang da ikke. Men det er et Bærk for mange Aldere; et Bærk, hvis Fuldkommenhed just bestaaer deri, at det kan være ved sin egen Kraft og gaae af sig selv saalænge som muligt; et Bærk, der er indrettet, ikke for at tvinge den gode, men tværtimod for at tvinge den onde.

Derfor maae Menneskene af sig selv være saa vise, gode og retfærdige som de burde, dersom man sikkert kunde gjøre sig Regning paa deres Forstand og Dyd; sikkert gjøre sig Regning paa, at de i alle Tilfælde vilde drives af hellig Agt for Moral, Lovens Bydende; saa kunde man ogsaa ganske vist gjøre sig Regning paa, at de aldrig vilde fornærme hinanden; og saa var en Forfatning, hvor de med Svangslove nødtes til at holde sig fra Fornærmelser, saae var borgerlige Love, Regjering og Dygtighed, de urimeligste og overflødige Indretninger af Verden; ligesaa urimelige og overflødige, som Foræninger og Love, der skulde tvinge Menneskene til at spise, drikke, sove eller foretage sig andre Handlinger, som de uden al Svang og Love, af sig selv vilde gjøre. Nu derimod er det ikke saa; Menneskenes Uforstand, deres Laster og Daarligheder have gjort Love og Statsforfatninger nødvendige i Verden; i Lovgiverens og Statsdommerens Døie maae Mennesket altsaa ikke betragtes, som et viist og godt, men som et daarligh og ondt Væsen;

thi at hindre og tvinge den Onde og Daarlige: det er just hans Forretning; en aabenbar Følge deraf er, at han ingenlunde maae givne sig Regning paa Menneffenes moralske gode Charakteer; den som skriver Love, maae see til, at udfinde de kraftigste Midler til at hindre de onde og ufornuftige Handlinger, der vilde være fornærmelige for Medborgerne og skadelige for Staten, og den som danner en Statsforfatning, maae søge at udfinde Midler, hvorved ikke allene Lovene og Regjeringen kan erholde deres fulde Kraft og Afgøelse, men og Borgernes Person, Frihed og Rettighed betrygges, ikke for den vise og gode, thi saalange han er vis og god, vil han ingen Lov behøve, men for den Ufornuftige, svage og onde Statsstyrers Indgreb.

Og skulde man nu kunne have den Troe, at alle Statsstyrere, uden Undtagelse og til alle Tider, skulde være vise, standhaftige og gode? Skulde man kunne troe at en vis Menneffe-Slægt, en vis Familie, altid skulde frembringe fra Forstandens og Hjertets Side ypperlige Menneffer? Det kan man vist ikke, naar man raadspørger Naturen og Tingenes almindelige Gang. Unægtelig viser Erfaring os, at der i enhver Menneffe-Race for een fornuftig, god, standhaftig Mand, vil gives nogle onde, og endnu langt flere ufornuftige, eller svage. Den vil lære os, at den ufornuftige og svage altid er ligesaa, om ikke mere farlig end den virkelig onde Statsstyrer; thi under den Ufornuftige og Svage, regiere de Onde og Listige. At grunde Borgernes Sikkerhed paa alle tilkommende Statsstyreres Forstand og gode Hjerte, er i Grunden ikke klogere, end at grunde den paa et Mirakel,

paa Guddommens overnaturlige og umiddelbare Ind-
virkning. *)

Ja, selv for den virkelige Vise, gode og standhaf-
tige Statsstyrer, er det nødvendigt, at der maae være
anden Sikkerhed, end blot hans Personlige Wiisdom og
moraliske gode Charakter. Nemo Mortalium omnibus
horis sapit, siger et gammelt og meget rigtigt Tankesprog;
selv den vise og bedste, gjør, fordi han er et Menne-
ske, af menneskelig Skrøbelighed undertiden urigtig og
og despotisk Brug af den Magt han har i Hænderne;
men intet er der, som i hver Statsforfatning mere maae
skyes end Despotisme. Naar Love, naar Fornuft og
Nødvendighed og den almindelige Villie taler igiennem
dets Organs, Statsstyrerens Mund, saa underkaster en-
hver brav Mand og redelig Borger sig uden Modvillie;
blotte despotiske Magtsprog, Magtsprog, der lig de for-
dum franske Kongers car tel est notre plaisir, udtrykke
kun en eneste Villie, eller Lune, opbringe selv den bedste
Mand, saa længe han har mindste Følelse af Menneskeværd
og Menneskerettighed tilovers i sit Hierte. Saa stor en
Konge end Preussens afdøde Friderich var, saa fortrinlig
han end var skabt til at styre Mennesker, saa begik dog
selv han adskilligt, som ikke kunde forsvares for Fornuf-
tens

*) Hvad vilde man sige om den Lovgiver, som af Tillid
til Borgernes Forstand og gode Hierte, ingen Evangs-
love vilde give, hvorved de kunde afholdes fra fornær-
mende Handlinger; ingen Love og Straffe for Tyverie,
Mord o. s. v.? Og dog ere i Grunden den Tillid man
har til Regenten man ikke kender, til ufødte endnu
ikke eksisterende Regentere, ikke et Gran fornøftigere end
den første.

tens og den almindelige Villies Domstoel; adskillige despotiske og selvraadige Handlinger.

Og hvad andet Værn end Statsstyrerens gode Tænkemaade har vel Borgeren for sin Sikkerhed i et absolut uindskrænket, arveligt Monarkie? Monarken har Magt til at give Love, at ophæve dem, ja endog — at gjøre Undtagelse fra Lovene, naar og hvor han vil; den hele lovgivende, fuldbyrdende, og dømmende Magt hviler i hans Hænder allene, uden at en eeneste er berettiget til at hindre eller indskrænke hans Villie. Hvo seer ikke, at Statsforfatningerne *) i dette Strykke ere ligesaa despotiske som i den Tyrkiske Sultans og Tippo Saibs Lande. Og har da vel Borgeren anden Sikkerhed for Fornærmelse fra Magthavernes Side, end den blotte Tillid til Monarkens personlige Visdom, Godhed og Standhaftighed? En Sikkerhed, der vel undertiden kan være grundet nok, men som ikke flyder af Statsforfatningen, og i denne Henseende slet ingen Sikkerhed er.

Uden i mindste Maade at forandre Constitutionen, eller indsætte en physisk modballancerende Magt, kunde Trykkestriheden ophøies til et saadant Værn over Borgernes Sikkerhed for Undertrykkelse fra Regieringens Side. Taknemmelig vil den vise og gode Statsstyrer modtage de gode og fornuftige Erindringer, som den forskaffer ham; overbevist om, at han lige saalidet, som nogen anden Dødelig er fritaget for Mennefelighedens almindelige Lod, vil han selv ikke vrede,

*) Man maae gjøre Forskiel paa Statsforfatningen og Regieringen, den første kan være hoist despotisk, hvor den sidste ingenslunde er det, og tværtimod.

ifald der maaffee blev viist ham, at han, saavelsom alle andre Menneffer ikke altid havde handlet viselig, men stræbe at rette Forseellserne. Og den onde, ufornuftige Statsstyrer, ham vil gandske vist Frygten for den Dom, der vil fældes over ham fra Publicitetens Tribunal, afholde fra Uretfærdighed og Undertrykkelse.

Er det ikke tilladt offentlig at tale og skrive om Regjering og det Offentliges Forvaltning; ikke tilladt at prøve den og at gjøre Forslag til det Bedre, saa kan der i en absolut monarkisk Statsforfatning slet ingen frie myndig Statsborger mere eksistere. Der gives da i det høieste, enten umyndige Børn, eller lemsældigt, mildt og menneskeligt behandlede Slaver. Det er mueligt, at Slaven kan behandles godt, ligesaa godt som Borgeren, kun har han, saalænge han er Slave, ingen Stemme, ingen Ret til at yttre den, han maa lade alt beroe paa hans Herres Godebefindende; hvis Villie allene, ikke Slavernes almindelige Villie, er hans Lov. Hovedforforskjellen imellem Slaven og den frie myndige Statsborger er da ene den, at den sidste veed, at hans Stemme virkelig gielder noget, ikke blot som en ydmyg Begiering, thi ogsaa Slaven har Lov til at fremkomme med ydmyge Begieringer, men som en Sag, der grunder sig paa streng Ret, og som han kan fordre. Men dette kan, fornemmelig i en monarkisk Stat umuelig skee, saalænge han ikke har Lov at yttre denne sin Stemme offentlig, ikke Tilladelse til, frit at lade sig forstaae med sit Mishag eller Velbehag med de offentlige Indretninger, at prøve dem og gjøre Forslag til Forbedringer.

I min forrige Afhandling anførte jeg det iblandt een af Trykkefrihedens Fordele, at den opvækker og bestyrker Almeenaand og Statsborgernes Deeltagelse i de offentlige Anliggender, og derved forøger Borgerdyd og Interesse for det Heles Vel. En af mine Recensentere har, om jeg mindes ret, i de Berlingske lærde Efterretninger, nægtet denne Trykkefrihedens Indflydelse paa Borgernes Sindelag, og det af den Grund, fordi der fra umindelige Tider har været politiceret nok i Danmark, uden at man derfor finder at denne Politiceren har bidraget synderligt til at fremme Almeenaanden. Jeg vover ikke med ham at affige denne, i Sandhed ikke hæderlige Dom, over den største Deel af denne Nation, til hvilken jeg selv hører; men dersom den til Uheld! skulde være sand; dersom der, uagtet al Politiceren og Daddel over Regjeringen i de daglige Kredse, dog liden, eller ingen, Fædrelandskierlighed og Almeenaand skulde findes, saa paaستاer jeg endnu, at der mod dette Onde, som i en monarkisk Stat, helst i forrige Tider, let kan indsnige sig, intet andet Middel er tilovers end retskraftig Trykkefrihed; den allene er i Stand til at opvække den slumrende Almeenaand og indgive Borgeren den Sjælselse af eget Værd, og egen Stemmerettighed, uden hvilken ingen Almeenaand kan finde Sted.

I en monarkisk Stat, helst i forrige Tider, indsniger sig denne Mangel af Almeenaand saare, let og naturligt. Naar man bestandig bliver holdt i lang Afstand fra alt hvad der angaaer Regjeringen, aldrig hører, at man har en Stemme, som man har Ret til at give, og

Som der kunde reflecteres paa, saa anseer man lettelig Stat, og Almeenvel for Ting, der ligesaa lidet vedkomme os, som det Asiatiske Compagnies Beskyrelse og dets Fordele, vedkommer og interesserer dem, som ingen Actier eie; og naar man altid hører om Kongens Kasse, Kongens Bedste, Kongens Tieneste, men aldrig et eneste Ord om Statens Kasse, Statens Bedste, og Statens Tieneste, saa troer man snart, at Staten ikke angaaer os; man vænnes til at see sig selv i det usle fornødrende Lys, som enkelt Mand's Tienere, ikke som Statsborgere, og da kan ingen Almeenaand, ingen fyrig Deeltagelse i det Heles Vel, som man anseer sig uvedkommende, finde Sted.

Mueligt er det, at selv enkelt Mand's Tienere vidt og bredt kunne raisonnere over deres Herskabs Huusholdning og Foretagender, ja det er ikke blot mueligt, men de gjøre det virkelig næsten og altid; man vilde imidlertid feile meget, hvis man af deres Daddel og Raisonneren vilde slutte, at de altid ligesaa ivrig toge Deel i deres Herskabs Vel, som de ivrig raisonerede over det. Naar Mennesket befinder sig i Afhængighed; saa søger han ligesom en Slags Skadesløsholdelse i den Troe, at han i Forstand overgaaer dem, som han maae staae tilbage for i Magt og Anseelse: af den Art er Tieners Daddel over sit Herskabs Foretagender, og af den Art var Borgernes Daddel over Regjeringen i forrige Tider. En gandske anden Ting er det, naar frie Borgere, Borgere der ansee sig selv, ikke som enkelt Mand's Tienere, men som Statsborgere, afgive deres frie og offentlige Stemme om offentlige Anliggende, hvor de
 selv

selv troe sig at være Actiehavere. Dette sidste er ikke mueligt, uden selv at interessere sig for det offentlige, og til at indgive Borgerne denne Tanke om sig selv, er en retskraftig, ikke tilberet Trykkefrihed altid et af de aller- virksomste Midler af Verden. Hvad var vel Aarsagen, at iblandt de fordums Engellændere, (thi om den nærværende fordærvede Generation gielder det vel ikke saa fuldkommen), selv den ringeste Daglønners Hjerte brændte saa stærk af Almeenaand, uden blot den Tanke, at selv hans Stemme havde Vægt, og at han var berettiget til at afgive den. I Grunden havde den enkelte Daglønner i Engelland, ligesaalidet Stemmeret som Daglønnerne hos os.

Dog, skal Trykkefriheden tilveiebringe alt dette, saa maae den Lov der sanctionerer den, nødvendig øphøies til en Fundamental-Lov, som ingen Regiering maae have Tilladelse til at røkke; den maae desuden være saa klar og tydelig affattet, og Rettergangsmaaden saa bestemt, at det ingenlunde staaer i Juristernes Magt at fordreie og illudere den.

Tre, i mine Tanker vigtige, Fordele af Trykkefriheden har jeg her angivet, Fordele, som nødvendig i og for sig selv betragtede, maae have Indflydelse paa den almindelige Villie. Unægteligt er det nok Alles Villie at see sig paa en constitutionel Naade betryggede mod Magthaverens Fornærmelser; unægtelig er det nok Alles Villie at behandles, ikke som Slaver, men som frie fornuftige Statsborgere; unægtelig maae det ogsaa være alles Villie, at Almeenaanden, som det kraftigste Middel til at fremme og sikke

Statens Vedligeholdelse, som alle maae ønske, ogsaa maae udbredes.

Skulde det, uagtet disse store og i Diet indlysende Fordele, endnu ikke være den almindelige Billie, at der skulde være Trykkefrihed, eller almindelig uindskrænket Trykkefrihed; saa maatte man kunne opvise en med Trykkefriheden nære forbunden, overveiende stor Skade, som den vilde medbringe, man maatte vise, at denne Frihed forstyrrede Staten og streed imod Væsenet selv af den oprindelige Forening, der gaaer ud paa at underkaste sig Svangsløve, som beroe paa den almindelige Billie; kunde man dette, saa maatte man, saa store Trykkefrihedens Fordele, isoleret betragtede, i og for sig selv ere, dog unægteligt opgive dem.

Men dette kan man neppe bevise. Vel er det umueligt at der kan være Stat og borgeligt Selskab uden Underkastelse under Lovene. Men at skrive om, eller imod Lovene og deres Organ, udelukker ingenlunde denne Underkastelse; thi det er meget mueligt, at jeg uden fysisk Modsettelse, som en god Borger kan lyde den Lov, som jeg skriver imod, og den Dyrighed, hvis Fremgangsmaade jeg dadler. Til at forskaffe sig og Loven Lydighed hører fysisk Energie hos Dyrigheden, som ikke svækkes ved trykte Skrifter; og til at lyde sig med Lyst, bevager den ikke Borgeren ved fysisk Kraft eller Svangsløve. Denne Lydighed erhverver den sig kun ved at have den almindelige Meening paa sin Side. At Trykkefriheden ingenlunde er Regjeringen hinderlig i at tilvinde sig denne almindelige Meening, men meget mere maae være det

Kraft

Kraftigste Middel til at forsikre sig den, skal jeg, som jeg haaber, siden efter bevise.

Uden al Tvivl er det da klart, at den Frihed, offentlig sig at prøve Lovene og det Offentliges Bestyrelse, overhovedet medfører saa overveiende Fordele for Statselskabet, at det, naar den almindelige Villie bestemmer sig efter fornuftige Grunde, nødvendigt maae være den almindelige Villie, at der skal være Trykkefrihed; Imidlertid var det dog mueligt, at man kunde indrømme det om endeel, eller de fleeste Love og Indretninger, og dog nægte det i Henseende til alle. Mueligt, at man kunde troe visse Love eller Indretninger i Staten saa hellige, at de ikke uden Fare for det Hele, for den offentlige Noelighed og Statens Vel, torde prøves og dadles; med et Ord, man kunde indrømme, at en indskrænket Frihed var gavnlig for Staten, men nægte det om den uindskrænkede; og vi vil af denne Marsag blive nødsagede til at gaae nærmere i Detail, for at udfinde, om Trykkefriheden bør være aldeles uindskrænket eller ikke — og i det sidste Tilfælde: hvilke de Indskrænkelse ere, som den med Føie burde underkastes. De Indskrænkelse, der kunde foreslaaes, kan enten angaae Skrifternes Materie eller Form, enten Indholdet eller Maaden paa hvilken Indholdet siges. Om begge skal jeg tale.

De Spørgsmaal som, hvad Materien angaaer, egentlig kunde opkastes, ere uden Tvivl følgende: 1) Maae det være tilladt at skrive imod, det er: dadle den indførte Constitution? 2) Imod den høieste lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magts Handlinger? 3) Imod den herskende Religion? 4) Imod

enkelt underordnet Vyrigheds Person eller Embedsmand? 5) Imod allerede sældede Domme? 6) Imod private Folk i deres private Sysler?

Det første Spørgsmaal: Maae det være tilladt at skrive imod den i Landet indførte Constitution? kan hverken ligesrem besvares med Nei eller med Ja. Det kommer an paa dette Spørgsmaals Meening. Skal det sige saa meget: Maae det være tilladt at vise Seil i Landets nærværende Constitution, og at gjøre Forslag, der kunne bestaae med Orden og Koelighed, til at hæve dem? Saa kan dette Spørgsmaal vel neppe besvares med Nei.

Enhver Regieringsform har sine særegne Fordele og sine Mangler. De selv samme Daarligheder, Lidenskaber og Laster, der gjøre Stat og Regiering nødvendig, gnave ogsaa siden efter paa de Lænker, som Staten og Lovene paalægge dem, og sønderbryde dem undertiden gandske. Naar Royalisten bebrejder Republikaneren, at hans Regieringsform medfører Uenighed og Uroeligheder, og Republikaneren bebrejder Royalisten, at hans frembringer Despotisme og Undertrykkelse, saa kan de begge have Ret. En fuldkommen feilsrie Constitution, en Constitution, hvorved al Muelighed til Uorden, Selvraadighed, Uretsfærdighed og Undertrykkelse var forekommet, og som Mennesket paa ingen Maade kunde illudere, er nok et af de Problemer, som ere vanskelige at opløse, og som ingen endnu maae indbilde sig allerede fuldkommen at være opløste. Men arbeide paa dets Opløsning; ved Fornuftens og Erfaringers Hielp, idelig at stræbe efter at komme dette høie Ideal nærmere, om vi end aldrig fuldkommen

skulde

Kulde naae det, dette er dog unægtelig en af Menneskets helligste Pligter; ifald det ellers er Pligt, idelig at stræbe fremad til vort Kiøns Forædelse.

Umuelig kan Mennesket opfylde denne Pligt, saa længe al Undersøgelse af dette store Spørgsmaal er forbuden, saa længe enhver Statsborger med blind Kulsviertroe, skal troe, uden at undersøge, at den Constitution, under hvilken han selv er født og opdragen er usforderbilig; da er det umueligt, at en Montesquieu nogen Tid mere kan opstaae iblandt Menneskene. I enhver Statsforfatning, monarkisk eller republikansk, maae derfor dette Slags Undersøgelser nødvendig være tilladt.

Dersom man forestillede sig den store Samling af alle Statsborgere, nærværende, afdøde og tilkommende, forenede paa een Plet, og man da forelagde dem det Spørgsmaal: vil I, at den Constitution, som nu er indført, evig, uforanderlig skal blive bestaaende; selv da blive bestaaende, naar Erfaring har viist, at den har Feil, som kunne afhielpes, at den mangler Kraft og Energie til at sætte Lovene i Agtelse, eller at den kan udarte til Despotisme og Undertrykkelse, eller ville I have den Ret, at ændre disse Feil, naar I blive dem vaer, med Sindighed og Orden? saa vilde gandske vist den almindelige Villie erklære sig for det sidste. Og dersom man da forelagte dem det Spørgsmaal: Vilde I til evindelige Tider affige eder selv den Ret at paatale sige Feil, endskjøndt I bleve dem vaer, og indsaae, at de kunde afhielpes? Vilde I til evindelige Tider tie og lide? Eller ville I beholde den Ret at paatale Feilen og at giøre Forslag til dens roelige Afhielpning? Saa behøver det vel

vel neppe at erindres, at den almindelige Villie vilde erklære sig for det sidste.

Har Constitutionen virkelige Feil, kan det bevises, at den paa en eller anden Maade, det være hvilken det vil, enten Slaphed i den fuldbyrdende, eller Despotisme i den lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magt, ikke svarer til den Hensigt, som bør ligge til Grund ved enhver Statsforfatning, at hieme Borgeren lovmæssig Frihed og Sikkerhed, da, er det mueligt at rette den, bør og skal Regjeringen paa en sundig Maade stræbe at gjøre det; Har den ingen Feil, saa er det altid godt at dens Fuldkommenheder blive udviklede og satte i et klart Lys; Har den endelig virkelige Feil, men ere der uoyervindelige Hindringer for disse Feils Afhjælpning, saa er det ogsaa godt, at disse Hindringer vises Folket. I det første Tilfælde vil Borgernes Tillid og Kierlighed til den fuldkomne Constitution unøgtelig vore, i det sidste, vil det indsee Nødvendigheden, og lære at skikke sig i den. Men intet af alt dette kan skee, med mindre, at frie Undersøgelser om Constitutionens Fuldkommenheder og Mangler ere tilladte.

Regjeringen, har jeg sagt, skal stræbe at rette Constitutionens Feil, og med Sindighed skal den stræbe at rette dem, og det var uden Tvivl Meeningen af det Udtryk i min forrige Afhandling, "Constitutionen skal holdes hellig". Ingen troe, at jeg her taler voldsomme Statsrevolutioners Sag. Ingenlunde. Med Sindighed er det, at jeg ønsker Feilenes Afhjælpning, men og med Fasthed og Ærlighed. Med Sindighed, saa, at ikke alle de gamle Daand, der holdt Selskabet tilsammen,

paa eengang blive brudte, inden man har faaet Tid til at knytte det nye, og bedre, saa fast som det behøves. Frankrige har i dette Stykke, givet Verden sørgelige Læropenge; Man løsne, naar det er mueligt eet Baand efter det andet, og passe altid paa at man faaer det nye knyttet fast, før man begiver sig til at løse et nyt. Men og med Gasthed og Urlighed, saa at man ikke bliver træt paa Halvveien, eller bruger Sindigheden til et søvndyssende Middel, for at undgaae at lægge Haand paa den Forbedring, som man for sin egen Fordeels Skyld ønsker opsat til Evigheden *).

Og oven fra, ikke neden fra, er det, at jeg ønsker en sig Revolution maatte begyndes og fuldføres. For dens Mægtige have vel ofte tiltaget sig den Frihed at for-

andre

*) So, hvad skal jeg kalde dem, listige eller enfoldige Udfugter, have altid de, som for deres egen Fordeels Skyld, ønske aristokratisk og hierarchisk Valde, eller anden Misbrug forevigende. Den første er: Folket er endnu ikke modent nok til at modtage Forandringer. Listigt nok! thi ved at holde strængt over denne Maxime, kan man og forvise sig om, at det aldrig bliver modent nok. Den der bestandig holdes i Mørket, under det Vaaskud, at hans svage Dine ikke fordrage Lyset, vil aldrig komme til at forvare det. Det Barn, som man bestandig holder Hænderne bunden paa, vil aldrig komme til at bruge Hænderne. Det Menneske, som man, under det Vaaskud, at han endnu ikke er moden, nægter Frihedens Brug, vil, om han saa naaede Methusalem's Alder, aldrig blive modnere. Det gaaer med enhver Ophysning, med enhver Friheds Brug, ligesom med alle andre menneskelige Færdigheder, der maae altid gaae en Hob mislykkede Forsøg i Forveien, inden Mennesket lærer sine Egners rette Brug, forhindrer man ham, for at undgaae disse mislykkede Forsøg, i sine Egners Brug, saa vil han tilforlade sig aldrig komme til at bruge dem. At jeg ikke taler mod

dem

andre Folkenes Constitution. Men endnu har man ikkun seet meget faa, eller rettere, helst i de nyere Dage, slet ingen, som jo ved den foretagne Forandring have stræbt at udvide deres egen Magt, og aldrig en eneste, der har bortgivet og indskrænket det ringeste af den Magt, han før end Forandringen var i Besiddelse af. Dog, hvad der endnu ikke er seet, kan maaskee endnu eensgang see i Verden. Maaskee en ædel og patriotisk Mand, en Mand bestaaet af Høielse for Menneskeværd og Menneskevel, eensgang endnu kan opstaae iblandt disse Mægtige, som utvungen, og blot af Kierlighed til Borgerfrihed og Menneskeforædling, hsimodig opofrer egen Storhed og Vælde; og evig velsignet være han, naar han opstaaer, hans Navn skal prange i Menneskelighedens Aarbøger med udsødelig Glæde, naar Alexanders, Philips og Ludvig den

dem, som virkelig med Sindighed stræbe at gaae frem til det bedre, men kun mod dem, som intet Forsøg gjøre, og blot for at forsvare deres Uvirksohmhed, stræbe at redde sig med denne Udflugt: Folket er endnu ikke modent, behøver vel neppe at erindres. Den anden Udflugt er: For en Stat der nu først skulde dannes, vilde de skedte Forslag være ypperlige, men ikke for allerede dannede Stater. Siden de fleste Stater nu alt ere dannede, saa indseer man lettelig, at man ved dette Svar henviser alle Forbedringer til Utopia, til de vilde Folk, eller til et Land, hvor, liksom i Frankernes første Revolution, en nye Stat skulde dannes, og hvor da hine Aristokrater og Hierarker vilde forudsæe, at de ikke vilde blive adspurgte om deres Stemme. Er et Forslag godt for en Stat der skal dannes, saa maae det ogsaa være det for een som allerede er dannet; kan man end ikke som der, altid med eet indføre det, saa kan man dog med Altsaa og Sindighed, med forslatige, Pionde fæste Skridt nærme sig til det Ideal, der var det bedste for Staten, isald den nu først skulde tage sin Begyndelse.

den 14des Navne ere udstøttede, eller kun opfriskes, for at læses med nye Afstye og Forbandelse.

Er det end mueligt at hindre, at der i trykte Skrifter intet bliver sagt mod Constitutionen; mon det da og skulde være mueligt at hindre det i daglig Samtale? Mueligt nu, da ved den Franske Revolution, Regierings-Form, Constitution, Republikke og Royalisme ere blevene Dagens store Thema, og det et Thema, ikke blot for Lærde og Fornemme, men næsten for alle Klasser af Mennesker? Vil Menneskene da ikke i deres private Cirkler holde sig skadesløse for den Tvang, som de ere underkastede, naar de vise sig offentlig? Ville disse private Debatter ikke være saa meget farligere, da Wildfarelserne der maaskee ikke blive modsagte eller berigtigede? Og hvem staaer os inde for, at Menneskene ikke falde paa denne, saa saare naturlige Tanke: "Regieringen fortryder at der skrives imod Constitutionen, fordi den frygter, fordi den veed, at det ikke hænger saa rigtigt sammen med denne Constitution; veed, at den ingen Prøve kan udholde, og vil vel denne Tanke, vil den Mistroe, den Lyst at holde Folk i Mørket, som denne Tanke forudsætter hos Regieringen, bidrage til at befæste Tillid og Kierlighed hos Folket? En Ting der aldrig kan finde Sted, uden hvor det seer giensidig Tillid og Kierlighed fra Regieringens Side.

Nei, disse Konster, forsættelig at holde Constitutionen, Regieringen og dens Høihed i et helligt, eller rettere vanhelligt Mørke, eller omgive dem med en falsk, paa Fordomme og Bankundighed grundet Nimbus, kunde maaskee lade sig udøve med Held i de forrige Tider; i vore Dage

skade

Skade de gandske vist mere end de gavne. En saadan Theater: Glorie tager sig kun ret ud, naar alting er mørkt rundt omkring, men den forsvinder gandske, saasnart Kundskabens Soel med sine oplysende Straaler adspredter Mørket og forstyrrer Illusionen. Man sees da, at den straalende Glorie var intet uden Lamper og malede Lapper, og man leer, eller ærgres sig over, at man har kunnet ansee den for mere end den var.

At bygge Statens Noelighed og Sikkerhed paa falsk Høihed og Blændværk, er at bygge den paa Fordomme og Uvidenhed, og Fordomme og Uvidenhed maae, hvis man ikke vil gjøre sig skyldig i det Forræderie imod Menneskeslægten og Skaberen, forsættelig at hindre al Oplysning, engang forsvinde. Ja selv dette æreløse Kunstgreb vilde endda kun hielpe saare lidet; jo mere man stræber at hindre Oplysningen, jo mere trænger den, til Trods for alle Hindringer, engang, tidlig eller sildig, frem af Mørket; Handlingerne selv vilde blive de kraftigste Midler til at fremskynde den.

Nei, den sande Basis, paa hvilken Constitution og Regjeringens Høihed sikkerst grunder sig, er ene Sandhed og Nabenhjertighed. Man tillade frie Undersøgelser om Constitution og Regjering; man vise, at man redelig stræber at rette dens virkelige Feil; man søge at modsiges med Sandhed og Grunde, de formeente Feil og Indvendinger, eller vise i det mindste de Betæneligheder, der, uagtet man indseer og erkjender Feilene, dog hindre for det første i at afhjælpe dem, og Folket vil see, at man behandler det med Ærlighed og Nabenhjertighed, at man ikke foretrækker sin egen Storhed og Fordeel for dets sande

sande Vel; og dets Tillid og Kierlighed til en Regiering, der behandler det paa denne Maade, vil gandske vist befastes.

Eller troer man maaskee, at det er mueligt at gjøre Folket sin sande Fordeel begribelig; troer man, at det heller vil vælge Anarchie og Uorden end fornuftig Regiering, eller hovedkuls paa Lykke og Fromme udsætte sig for Mord og Ulykker og alle en voldsom Revolutions Plager, for at afhiulpe de Uleiligheder som det dog seer, det, ved at give Tid, kan faae afhiulpne i Roelighed; troer man dette, saa feiler man gandske vist, og kiender ikke Folket ret. Om end nogle faa fordervede eller affindige Mennesker kunde falde paa at foretrække det værre for det bedre, saa kunne disse dog neppe være mange; den store Hobe elsker gandske vist sin Roelighed og Sikkerhed for høit til at høre deres Næst. Aldrig kunde man vente dette med mere Visshed, end netop i vore Dage, da Frankerigs Exempel, der er saa bekiendt for alle, paa den meest indlysende Maade lærer, hvad Fare, der er forbunden med voldsomme Statforandringer, og hvor betænkeligt det er at rive alle gamle Statsbaand ræd eet itu, uden man har befæstet de nye.

Ogsaa det andet Spørgsmaal, maae det være tilladt at skrive mod den høieste, lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magt, og dens Handlinger? kan, ligesom det første, besvares haade med Ja og Nei. Skal Meeningen af Spørgsmaalet være denne; Maae det være tilladt at prøve og dadle Love, sældede Domme i den høieste Instanz, og den fuld-

byrdende Magts Foranstaltninger? saa maae det uden Tvivl, ligesom det første Spørgsmaal, besvares med Ja.

Beviset for denne min Paastand ligger i de viensynlige overveiende Fordele, som denne Frihed medfører, og som jeg dels i denne, dels i min forrige, Afhandling om standelig har udført: og derfor ikke er findet at igientage. Vilde man ikke tilstøde denne Frihed, saa kunde der ogsaa kun liden, eller slet ingen, Trykkesfrihed mere være til.

Men det er mueligt, at saavel det første som det sidste Spørgsmaal kunde forstaaes i en anden Meening. Mueligt, at disse Spørgsmaale skulde sigesaa meget: Maae det være tilladt skrifelig at opfordre sine Medborgere til ved fysisk Magt at kundgaa, eller forandre den engang indførte Constitution; eller at modsætte sig med Magt, den lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magts Handlinger? og dette Spørgsmaal troer jeg, bør uden Indskrænkning besvares med Nei.

Aldrig kan man tænke sig det mueligt, at Statsborgerne, der kom sammen for at slutte en borgelig Forening, der skulde sikke deres Liv, Frihed og Eiendom ved Evangs Love, og just sigte til at hindre den Boldsomhed og Uorden, som nødvendig maae indtræffe, naar enhver tager sig selv til rette, virkelig kunde blive eenige om den Sætning: Saa snart hver enkelt Mand troer at Lovene og dens Organ, ikke er retfærdig, saa har hver enkelt Mand Tilladelse til at bruge Bold eller at modsætte sig. Et saadant Vilkaar vilde ligefrem ophæve Foreningens Bæsen; det vilde være en Modsigelse i den almindelige Villie selv.

Uden Tvivl kan det da aldrig i noget Land, eller i nogen Regjeringsforfatning i Verden, være tilladelige at nægte den bestaaende lovlige Dyrighed sin Lydighed, eller med Vold at modsætte sig dens Foranstaltninger. Hvad heller man kalder en saadan Opsætsighed Opstand eller Oprør, bliver den uden Tvivl altid strafværdig.

Naar Stuve i sit Skrift om Oprør og oprørske Skrifter, kalder Oprør: "voldsom Opsætsighed af Folket, eller en Deel af Folket imod sin lovlige Dyrighed;" saa kan man vel bifalde ham, men naar han legger til; "og dennes lovlige Befalinger, eller for saavidt som den befaler lovligen"; saa kan jeg ingenlunde bifalde ham. Enhver voldsom Modsettelse mod Loven og Dyrigheden, er uden Tvivl, og uden al Indskrænkning, Oprør.

Dersom der endog var nogen høiere Domstoel, for hvilken man kunde indstævne Kongen, Raadet, Nationale Conventet og Directoriet, eller, med et Ord, Landets høieste Regjering, saa vilde jeg endda ikke give ham Ret, at Borgeren, naar den høieste Dyrighed befalede ulovligt, havde Ret til at nægte den sin Lydighed, eller at modsætte sig; indstævne den for den høiere Domstoel, vare de beføiede til, ligesom de endnu burde kunne indstævne denne høiere Domstoel selv, ved Trykkesfriheden for Publikums Tribunal. Men saalænge indtil Sagen var paaktende ved denne høiere Domstoel, saalænge Dyrighedens Beslutninger der endnu ikke vare underkændte; saalænge var den og deres retmæssige Dyrighed, Lovens, den almindelige Villies Organ, som de ubetinget maae underkaste sig; saalænge var det endnu deres Pligt at adlyde.

Dog, dersom man endog havde et saadant høiere Tribunal, saa vilde dette dog kun saare lidet hjælpe.

Mueligt var det, at ogsaa dette Tribunal var uretfærdigt. Man maatte da for at standse dets Uretfærdighed, atter have et høiere Tribunal, og saa videre fort i det uendelige.

Der er altsaa intet andet for, (skal Retten ikke tilsidst bestaae i Spydtagen, og at hindre dette, er egentlig Statens Hensigt,) end at der, i enhver Stat, nødvendig maae være et høieste Tribunal, fra hvis Kiendelse det ikke er tilladt at appellere.

Og ligesaa lidet kan det være tilladt at imodsette sig dets Kiendelse. Versom det altid var saa tydeligt afgjort, naar det handlede ulovligt eller uretfærdigt, at ingen Skygge af Modsigelse fandt Sted, saa kunde det endda nogenledes gaae an at modsætte sig dets uretfærdige Kiendelser, naar dette aabenbar afgjorte Tilfælde indtraf. Men dette Tilfælde træffer kun høiest sieldent, eller aldrig. Sædvanlig kan der siges meget baade pro og contra; og hvem skal nu dømme dette høieste Tribunal, og en Deel af Folket, eller enkelt Mand imellem, naar det ikke skal have sit Forblivende ved dets Kiendelse?

Skulde enhver kun være forpligtet til at adlyde Dyrigheden naar den befalede det, som i hans Tanker var Ret; men derimod befriet til at modsætte sig, naar den befalede noget, som i hans Tanker var Uret, saa vilde Staten blive en Tummelplads for evig Uorden og Anarchie. Naar to strider, saa troer, eller indbilder enhver af de Stridende sig, at han har Retten paa sin Side; naar da Regjeringen dømte dem imellem, saa kunde Dommen umuelig blive lige fordelagtig paa begge Siderne. Den, til hvis Fordeel Dommen var udfalden, vilde da vel troe sig forbunden til at lyde; men hans Contrapart,

til

til hvis Fordeel Dommen ikke var falden, vilde troe sig beføiet til Ulydighed og Modsættelse, og Følgen deraf var, at Dyrighed og Regiering ingenlunde vilde være i Stand til at opfylde sin Bestemmelse.

Det hjælper altsaa intet, at Stuve, i sit forresten ypperlige Skrift, gjør Forskiel paa Oprør og Opstand, og paastaar, at den sidste er retfærdig og tilladelig, men den første ikke. Man kalde det hvad man vil, Oprør eller Opstand, Navnet er ligegyldigt, saa er dog altid vold, som Modsættelse, ja blot Ulydighed imod enhver retmæssig Dyrighed, strafværdig Forbrydelse.

Forunderligt er det, og et nyt Beviis paa den menneskelige Tilbøielighed at forfalde til Yderligheder, at see en saa fornuftig og klartseende Skribent, som Stuve, saaledes at deraisonnere, som han virkelig gjør i dette Tilfælde.

”Kun en sær usel Dømmekraft, forbunden med Despotisind og Slave-Aand, siger Stuve, kan finde noget for den borgelige Roe og Orden farligt i den Paastand: at det i Nødsfald er Under-saatterne tilladt, med Magt at modsætte sig Dyrighedens lovfstridige Befalinger, eller Handlinger”. Saa haardt dette end klinger, og saa frie jeg end veed mig selv for Despotisind eller Slaveaand, saa vil jeg dog hellere udsætte mig for den Ubehagelighed at blive tilkiendt en sær ussel Dømmekraft, end tale mod min Overbeviisning; og imod min Overbeviisning maatte jeg tale, hvis jeg med Stuve vilde paastaae, at det intet farligt indeholdt for Staten og Lovene, naar Borgerne i Nødsfald havde Tilladelse til at modsætte sig Dyrighedens lovfstridige

dige Handlinger. Thi hvem skal bedømme, naar dette Nødsfald indtræffer; hvem bedømme om Dyrighedens Handling virkelig er lovsfridig eller ikke.

"Opstand kan kun sielden indtræffe". Om den sieldent, eller ikke sieldent indtræffer, gjør i Grunden intet til Sagen. Er den uretfærdig, saa er det allerede for meget, naar den eengang indtræffer, er den derimod retfærdig; saa siger det intet, om den indtraf nok saa hyppig. Hvad der eengang er Ret, maae i lige Tilfælde altid blive Ret, om det saa skedte engang hver Dag.

"En Opstand, farer han fort, er enten retmæssig eller ikke". Uden Tvivl vil han sige: har enten retmæssig Grund, det er: virkelig Uretfærdighed til Narsag, eller ikke. Han maatte ellers forudsætte, hvad dog først skulde bevises, at Opstand kan være retmæssig. "Har der første Sted, saa er derved Uret og Ondt afvendt, den Dyrighedsperson, der vilde misbruge sin Magt, har faaet en nyttig Lærdom, og vil i Fremtiden handle visere". En Feilslutning, der har sin Grund deri, at man vil udlede en Handlings Pligtmæssighed af dens tilfældige Følger og Gavnlighed, og ikke af almindelig gyldige Retts-Principer. Det er dog et ganske andet Spørgsmaal, om den, eller hiin Handling er retfærdig? og om een er nyttig, og maaskee kan have gavnlige Følger; at stiale min rige gnieragtige Naboes Penge, kunde være meget nyttig for mig, og kunde, dersom jeg havde Forstand og Held at anvende dem bedre end han, maaskee have mangfoldige gavnlige Følger for mange Mennesker; at bedrage en uordentlig og skiddesløs Regnskabsfører kunde have den gavnlige Følge, at han
der

derved blev opvakt til Orden og Paapasseligbed. Men vilde disse Handlinger for deres gavnlige Følgers Skyld, derfor være retfærdige? Nei, er Opstand i og for sig selv uretfærdig, saa hjælper det ikke, at man viser, at den maaskee kunde have gavnlige Følger.

”Den høieste Lands-Ovrighed faaer derved Leilighed til at drage den uretfærdige Statsbetient til Ansvar” atter en gavnlig Følge, der ligesaagodt, og uden at berøve Lovene og deres Organer den nødvendige Agtelse, kunde opnaaes ved at denuncere den uretfærdige Statsbetient til den høieste Lands-Ovrighed, der bør standse hans Uretfærdighed og straffe den, eller og, ifald denne er ligesaa uretfærdig, ved at denuncere dem begge, ved Trykkesfriheden, for Publicitetens Tribunal.

”Har det sidste Sted, har Opstanden en uretmæssig Grund, saa opstod den af en vildfarende Mening, ikke af ond Villie, thi da var den Oprør; man maae da betage folk deres Vildfarelse og undervise dem bedre om Tingen”. Oprør er ogsaa selv efter Stuves Forklaring, ikke altid grundet i ond Villie, det er, den skeer ikke altid imod bedre Overbeviisning, men er meget tidt, og som oftest, en Følge af Vildfarelse; Gandske vist er det Regjeringens Pligt at undervise den Vildfarende bedre om Tingene, men dette beviser dog ikke, at Handlingen, der begaaes af Vildfarelse, ikke derfor tillige kan være strafværdig. Naar nemlig Vildfarelsen forleder til at begaae virkelig strafværdige Handlinger. Det tilkommer Gud, Hjertegrandskeren allene at dømme om Gierningernes sande Moralitet, og at straffe dem efter deres Moralitet; Ovrigheden maae

ingenlunde anmasse sig denne Guddommens Forrettighed. Dens Straffe maae være Midler til at afholde Folk fra Handlinger, der ere skadelige for Selskabet, og denne Skadelighed, ikke Handlingens egen Moralitet, bør være den Maalestok efter hvilken den bestemmer Straffen. En Handling maae være saa moralsk ond, som den vil; den maae være en Følge af nok saa moralsk onde Maximer: skader den ikke Selskabet, saa har Overigheden intet med den at bestille. Og en Handling kan være nok saa undskyldelig, saa kan den dog fortjene Straf, ja endog haard Straf, naar den medfører betydelig Skade for Selskabet. Jeg har i min forrige Afhandling anført et Exempel. Tobaksrygen ved Armeens Krudt-Magazin i Ufreds-Tider, er en Handling, som meget tiere har Lige-gyldighed, Ubetænksomhed o. d. l. til Aarsag, end virkelig ond Villie, men som dog, uden Uretfærdighed, kunde be-lægges med den haardeste Straf *)

”Der lader sig ingen borgelig Orden og Fri-hed, ingen Persons og Eiendoms Sikkerhed tænke, naar ingen Opstand er tilladt”. Ivertimod, der la-der sig ingen borgerlig Orden, og siden disse beroe paa borgelig Orden, heller ingen Persons og Eiendoms Sik-kerhed tænke, hvor det er tilladeligt at jeg opsætter mig mod Lovens Organ, saasnart jeg troer mig skeer Uret.

”I hvilken Sare vil ikke, især et stort adsplit- tet Land svære, naar troe: og samvittighedsløse

Besat

*) Naar det, som i dette Tilfælde, først er afgjort, at en Lov er retfærdig, det er, maae være den almindelige Villie: da først maae man beregne Handlingens gavn- lige eller skadelige Følger for Selskabet, men ikke om- pændt. Dette erindrer jeg, for at ikke nogen skal paa- byrde mig Modsigelse mod mig selv.

Befalingsmænd ikke maatte frygte for, at deres Uretfærdighed og Undertrykkelse kunde opvække offentlig Opstand? Gandske vist maae de frygte derfor, men dette beviser endnu ikke, at Opstand er tilladelig. Selvhavn er altid utilladelig i det borgelige Selskab, og dog maae den ondskaabsfulde, der driller en anden, frygte for at denne kunde opbringes til at udgyde Selvhavn paa ham. Der gives desuden et andet, for den Borgelige Orden ingenlunde farligt, Middel, hvorved den troeløse Befalingsmand kan bringes til Fornuft: Man kan denunciere hans slette Opførsel i Memorialer til den høieste Lands-Regiering, eller i trykte Skrifter til Publikum. Men, bliver Stuve ved, "have vi ikke Exempler, at uværdige Ministre ved alle Slags Arter af List og Vold, gjorde Appellation til Regenten saa godt som umuelig"? Jo, desværre! Men derfor bør det være lovfast, urokkelig, ikke tilbetler Trykkesfrihed, ved den kan deres onde Gjerninger bedst stilles for Dagens Lys, uden at de have Magt til at hindre det.

"Mennesket skal og kan aldrig i noget Forhold nedværdiges til en aand- og villieløs Maskine". En evig Sandhed, men ved den Lydighed og Underkastelse, som han viser Dyrigheden, det er den almindelige Villie, som han forestiller, og som ogsaa er hans Villie, for saavidt han er en Deel af det Hele, nedværdiges han ingenlunde, med mindre Mennesket skulde nedværdiges ved at handle efter Fornuft og Moral. Moralen byder ham at handle saaledes, at den Maxime efter hvilken han handler, kan være almindelig Lov for alle fornuftige Væsener. Men den Maxime at tage sig selv til rette, naar man, maa-

flce af Wildfarelse troer, at Dyrigheden forsvarer Uret, kan ingenlunde være en almindelig Lov; thi dersom den blev det, var Dyrigheden gandske unyttig, og idel Uorden vilde opkomme i Staten; hvilket var en reen Modsigelse mod den fornemteste Actus af den almindelige Villie, der, for at undgaae Uorden, selv underkastede sig Evangslove og Dyrighed. Først da, naar Mennesket paa ingen Maade havde Tilladelse til at ytre sin Misfornøielse ved de i hans Dine foretagne uretsfærdige Handlinger, naar han maatte lide og tie til alt; først da, kunde man sige, at han blev nedværdiget til en aand- og villieløs Maskine; men hvor der er lovfast, urokkelig Trykkesfrihed, der kan dette Tilfælde ikke indtræffe.

"Regenten kan, hvor Opstand er tilladelig, bedre forlade sig paa hans hele Folks Fornuft, Samvittighed og Troeskab, end paa nogle enkeltes"; Hvad Stuve egentlig herved vil sige, indseer jeg ikke tilfulde; Egentlig bør Fyrsten ligesaa lidet forlade sig paa Folkets, som Folket paa Fyrstens Fornuft og Samvittighed, naar det kommer an paa almindelig Sikkerhed og Retfærdighed, begge bør forlade sig paa Lovens, Constitutionens Godhed og den viselig indførte Balance af Magt, som Constitutionen har fastsat.

"Skulde Menneskene først lade sig plyndre, fængsle, mishandle, vanære, myrde, og saa først bag efter indstille Klager paa høiere Steder?" Man kunde med lige saa stor Føie spørge: Skal Menneskene først lade sig bestiale og fornærme af andre, og siden efter indgive Klager over Fornærmerne for Dyrigheden? Eller var det ikke meget bedre, selv strax at tage sig selv til Rette?

Den

Den uretfærdige Dyrigheds Fornærmelse, er ligesaa fuldt en Fornærmelse, som den man lider af enhver anden. Man maae derfor ogsaa søge Tryghed for hans Fornærmelser, som for enhver anden, paa den ved Loven fastsatte Maade. Men Selvhavn og Opstand er en Fornærmelse mod Lovene selv, den sætter Mennesket ud af det borgelige Selskab, hvis Hensigt just er at hindre Selvhavn og Opstand, tilbage i Naturstanden igien.

For at oplyse sin Mening, understøtter Stuve de anførte Grunde med tvende Fortællinger, den første om nogle Traadspindere i en Bye i Tydskland, "som af Landets Regiering havde erholdt Frihedsbrev" paa at være frietagne for Krigstjenesten, og som, paa Grund af dette Brev, voldsomt modsatte sig en despotisk General, der vilde udtage dem til Soldater; den anden, om nogle Bønder, som ligeledes af Regieringen havde erholdt den Erklæring, at de skulde erholde den til deres Præst, som Menigheden forlangede, og som voldsomt modsatte sig Superintendenten og Amtmanden, der vilde paatrænge dem en anden. Til Slutning gjør han det Spørgsmaal: Naar et heelt Corps d'Armee overtøyer sig om, at dets Anfører er en Forræder, eller en Fæstnings Commendant af Feighed eller Forræderie vil overgive Fæstningen til Fienden, har da de Underordnede ikke Ret at sætte sig imod?

Man kan besvare dette Spørgsmaal med Ja, man kan billige baade Traadspinderne og Bøndernes Opsørsel, uden derfor at indrømme Sætningens Rigtighed: at Opstand er tilladelig.

I de tvende anførte Begivenheder var jo baade Traads-
spinderne og Bønderne, af den høieste Regiering selv, be-
rettiget til deres Handling; de modsatte sig ikke deres
Billie, ikke Loven eller dens Organ, men en uberettiget
Person, der uden Lovens, eller dens Organs Autorisation,
vilde gjøre voldsomt Indgreb i deres Rettigheder.

Det samme er og Tilfældet med de Militaire; saa
vidt jeg troer, er det den næstkommanderende Offi-
ceers Pligt, i sige Tilfælde, at tage Commandoen
fra den Feige, eller Forræderen; den næstkommanderende
gjør sig da i dette Tilfælde, heller ikke skyldig i nogen
Opstand mod den høieste Regierings Billie. I al Fald
kunde man, dersom man var fuldkommen overbevist om,
at den øverste Befalingsmand virkelig handlede af Feig-
hed eller Forræderie, heller ikke siges at gjøre Opstand,
eller at modsætte sig Regieringens Billie, naar man imod-
satte sig den, som aabenbart handlede imod dens Billie.
Dersom man var fuldkommen overbevist derom, siger
jeg; thi mueligt var det, at den Undergivne, drevet af
et halstyrigt, forvovent Mod, ansaae det for Feighed,
eller Forræderie, som virkelig ikke var andet, end en
fornuftig menneskelig Omsorg, for ikke uden Nytte at
udøse Menneskeblod.

Den subalterne Dyrighed, Generalen, Amtmanden,
Superintendenten, Commendanten o. s. v. har ingen
Magt i Staten, uden den som er bleven dem overdraget,
og for saa vidt som den er bleven dem overdragen af Lan-
dets høieste Regiering, den nævne sig med hvad Navn
den vil, han er denne Regierings Fuldmægtig, der kun
fortiener at respecteres for saa vidt som hans Commit-
ten:

tenters Fuldmagt strækker sig — Har han denne Fuldmagt for sig, og alle Lovens Formaliteter paa sin Side, saa bør den gode Borger i ham agte Lovens Organ, og uden Modstand underkaste sig, enten saa den Befaling han fremkommer med, synes ham retfærdig, eller uretfærdig; men har han ikke disse vedtagne Formaliteter paa sin Side, ingen tilstrækkelig Fuldmagt fra den høieste Regiering at opvise, saa er man ingeniunde forbunden til at vise ham den Lydighed, som kun tilkommer den almindelige Villies, Lovens udtrykkelige Organ, Regieringen.

Kommer Politiet ind i mit Huus, viser det mig sit Politie-Tegn, forelægger det mig en lovmæssig Ordre til min personlige Hæftelse, saa gjør jeg mig strafværdig, dersom jeg bruger Magten imod det; Arresten maae saa forekomme mig, eller virkelig være, saa uretfærdig som den vil. Men kommer det uden Politie-Tegn, uden Ordre ind i mit Huus for at hæfte mig, saa handler jeg ikke uret, ifald jeg behandler det, som enhver anden uberegtiget, der vil forstyrre min Huusfred, og kaster det paa Døren.

”Altsaa, siger Stuve, skal man i alle Tilfælde tie og lide, og om man end bliver behandlet nok saa uretfærdigt og despotisk, dog aldrig oplukke Munden, eller tillade sig et Munk”. Nei, man skal blot lyde, men finder man den subalterne Dyrigheds Handling uretfærdig, saa besværer man sig over ham ved den høieste Lands-Regiering; kan man ikke det, veed Voldsmanden at affikere al Udgang til denne, eller vil den høieste Regiering ingen Diet give os: nu saa indstevne man den
subal-

subalterne Dyrighed, ja den høieste Regiering selv, ved Trykkefriheden for Publicitetens Domstoel.

Selv de Franskes første Constitution, (thi om det udtrykkelig nævnes i den sidste, mindes jeg ikke) er i dette Stykke eenig med mig. Man skal adlyde siger den, ved den blotte Modstand gjør man sig allerede strafværdig, men man kan besvære sig siden efter over det, som man troer at være uretfærdig Indgreb i sine Rettigheder.

Ingen troe, at jeg ved disse mine Indvendinger imod Stave vil tale Despotismens Sag. Nei, ikke Despotismens, den borgelige Noeligheds og Lovens Sag er det, som jeg her vil tale. Agter den høieste Regiering ikke Retfærdighed og den almindelige Villie, driver den sin Undertrykkelse og Despotisme for vidt, nu saa vogte den sig for Frankerigs, vogte sig for saa mange andre Landes Exempel, som Historien frembyder os, hvor Folket egenmægtigt afkastede de paalagte Lænker og eftertrykkelig gienemsatte sin Villie; men saalænge den ikke gjør det, saa længe den bestræber sig for, at dens Love udtrykke Fornuft og den almindelige Villie, saa længe den ikke uden Nødvendighed paalægger Lænker, men snarere efter Muelighed afløser dem, saa længe kan den og være sikker; Den største Hob frygter alt for meget Anarchiets Ulykke, til at den skulde vove dette farlige Experiment, hvor kun lidet eller intet var at vinde; først da vover den det, naar Fortvivlelsen, som fordem i Frankerig, driver den dertil, naar den seer, at denne Tilstand ved Anarchiet ikke kan blive værre end den alt var ved Despotismen.

Og er altsaa i alle Tilfælde Opstand, i en ordentlig indrettet Stat, utilladelig, saa maae det og være utilladelig

deligt, at opfordre til en saa utilladelig og for Staten og Lovenes Anseelse saa farlig Handling. Her er altsaa et Tilfælde, hvor Trykkefriheden burde indskrænkes. Imidlertid maatte denne Indskrænkning kun anvendes, naar Skriftet virkelig direkte opfordrede til at bruge fysisk Magt, til at forandre Constitutionen, eller modsætte sig Lovene og Regjeringens Befalinger; og direkte kan kun et Skrift da siges at opfordre dertil, naar denne Opfordring ligger klarlig og udtrykkelig i Ordene selv, ikke naar den først ved Raisonnements og Følgeslutninger uledes af dem. Det er høist nødvendigt at gjøre denne Anmærkning. Tillader man sig først at gjøre Følgeslutninger, saa er ingen Forfatter mere sikker for at blive sigtet for at opfordre til Opstand; saa vil leiede Juristers Consequenzmagerie vide at uddrage Gift af de uskyldige Blomster, og saaledes gandske at eludere Trykkefrihedens hellige Nødtighed.

Efter at jeg har besvaret disse Spørgsmaal, vender jeg mig nu til det tredie Hovedspørgsmaal. Maae det være tilladt at skrive imod, det er, at skrive Ting som afvige fra, eller stride imod den herskende Religion?

For at besvare dette Hovedspørgsmaal, er det nødvendigt atter at opkaaste følgende Spørgsmaale:

1) Er Staten overhovedet berettiget til at forbyde almindelig uindskrænket Meningsyttring i Religionsager?

2) Ere Følgerne af den frie Religionsyttring saa farlige, at man derover skulde ønske, at Staten var berettiget til at hindre den?

3)

3) Kan Staten virkelig ved Forbud og Tvangslove hindre Giæring i Religionsfager, enten den saa alt er udbrudt eller ikke?

4. Er det flogt i Dannemark ved Tvangslove at ville hindre den nu begyndte religiøse Giæring?

Det allerførste Spørgsmaal her maac gøres, er uimodsigeligt dette: om Staten er berettiget til at forbyde frie Menings Uttring i Religionsfager? Naar dette Spørgsmaal er tilfulde afgjort og besvaret med Ja, er det først Tid at spørge om det er gavnligt, og om de valgte Midler svare til deres Hensigt? Det var daarligt at spørge, hvorledes det bedst var gjørligt at nedrive min Naboes Gavl, inden jeg først havde besvaret det Spørgsmaal, om det var gavnligt at nedrive den? og ligesaa daarligt at gjøre dette sidste Spørgsmaal, inden jeg tilfulde vidste om jeg var berettiget til at gjøre det.

Neppes behøves det her at erindres, at vi, naar vi tale om Statens Ret til at gjøre dette Skridt, ingen kunde kunne beraabe os paa de positive Love, som Staten selv har givet: thi om Staten var berettiget til at give sige Love? det er just her Spørgsmaalet; et Spørgsmaal, der ene kan besvares ved Henviisning til den første almindelige Lov, paa hvilken alle andre Love maac grunde sig, den oprindelige Forening, alle Statsborgernes almindelige Villie til at udgjøre en Stat.

Skulde det gøres nødiqt imod Slutningen af det attende Aarhundrede at bevise, at det Alder af herkende Religion og herkende Kirke, i og for sig selv er en Fornærmelse mod Mennekesforstanden? Større Modsigelse kan der neppe tænkes end Religion, Kirke og herkende

stende ved Evangslove. Religion er Menneskets Forestilling om sit Forhold til det høieste Væsen, betragtet som Lovgiver og Dommer, og Kirken, et Samfund af slige Mennesker, der have de samme Forestillinger om Gud og deres Forhold til ham. Men her er og kan ingen være Dommer og Lovgiver, uden det høieste Væsen selv; ingen Evangslove kan frembringe andre Forestillinger hos mig om Guddommen; ja, jeg kan ikke engang selv frembringe dem. Kun Sandhedens Kraft, kun fornuftige overbevisende Grunde ere i Stand til at gjøre det. Evangslove ere altsaa, i Forbindelse med Religion og Kirke, en aabenbar Modsigelse. En tydelig Folge deraf er: at intet Selskab, som ved Evangslove vil sikke sig sin almindelige Villies Guldbyrkelse, kan befatte sig med Religion og Kirke; Ting, som i Folge deres Natur, ikke kan være Objecter for Evangslove. Staten kan altsaa ikke befatte sig med Borgernes Religion; den har ingen Ret til at udelukke nogen af sit Samqvem for Religionens Skyld, eller at berøve ham den Rettighed at bekiende sig til denne eller hiin Religion, og udøve den Religion, som han bekiender sig til.

Og har nu Staten ingen Ret til, ja formaaer den ikke engang at hindre ethvert Individ's subjektive Religion; den har den ikke Ret til at udelukke nogen af sit Samqvem, eller indskrænke hans øvrige Rettigheder, fordi han bekiender sig til denne eller hiin Religion; saa vil det heller ikke være vanskeligt at bevise, at den heller ikke er berettiget til at forbyde noget Individ frit og offentlig at ytre sin Meening om ethvert Dogma i Religionen.

Sæt, at den herskende Kirke, det vil, efter Cancelliets og den eneste fornuftige Fortolkning, sige: den

Kirke til hvilken de fleste af Statens Medlemmer henhørende sig, var romersk-katholsk; sat, at denne Kirke, eller dens Medlemmer vilde paastaae, den Ret frit og ubehindret at yttre deres Kirkes Læresætninger, som et udelukkende Privilegium; saa vilde Statens protestantiske Medlemmer neppe roelig indrømme dem denne Forrettighed; de vilde uden Tvivl gjøre Fordring paa lige Rettighed til at yttre deres Meninger, og siden man ikke kan paastaae, at Vibelen er den eneste Rettefaar for Folkets Troe, uden tillige at nægte Concilier, Paver, Traditioner ic. deres Ret til at bestemme Troen: ikke paastaae, at det er Afgudsdyrkelse, naar man tilbeder andre Væsener end Guddommen, uden tillige at erklære Helgenes Tilbedelse for Afgudsdyrkelse, saa vilde Protestanterne ogsaa gjøre Fordring paa samme Ret at yttre Meninger, som vare modsættelige mod Catholikernes, som disse tillode sig mod dem. Fordi Catholikerne vare de mandstærkeste, vare de endnu ikke berettigede til at forbyde dem denne Rettighed. Det vilde være Bولد, ikke Ret. Loven skal være den almindelige Villie, ikke Manges, eller de Flestes Villie mod nogle eller een; thi kun deraf, at den virkelig er den almindelige Villie, og følgelig ogsaa hans, flyder ethvert Individids Forpligtelse til at adlyde Loven.

Kun to Udveie vare der muelige, ifald Catholiker og Protestanter nogentid skulde blive eenige: enten at begge Parter tillode hinanden frit og ubehindret at skrive, saavel for, som imod den andens Dogmer, eller at begge Parter tilfagde hinanden, aldrig at yttre noget imod de Dogmer, om hvilke de vare uenige, men kun om dem, hvori de begge vare enige; at man hverken maatte skrive

for

for, eller imod Havens, Conciliers o. s. v. Myndighed; hverken for eller imod Helgenes Tilbedelse, men blot om Biblens Anseelse, Christi Person, Treenigheden og andre lignende Dogmata.

Freden var nu paa denne Maade sluttet imellem begge disse Partier, men det er endnu ikke nok at den er bleven sluttet imellem dem; Mahomedaneren har samme Ret at fordrø; og skal Catholiker og Protestanter og de øvrige christelige Secter blive enige med ham, saa maae man, hvis man ikke vil tillade uindskrænket Ytring af sine Meninger, forandre Fredstraktaten, og fastsætte, at man hverken vil skrive om Treenigheden, eller Christi guddommelige Natur, hverken for eller imod Alkoranen eller Mahomed.

Men nu kommer Jøden, som hverken vil erkiende Christus eller det nye Testamente, hverken Mahomed eller Alkoranen; skal man enes med ham, maae man hverken yttre sine Tanker for, eller imod nogen af disse Sætninger, man maae indskrænke sine Undersøgelser til det gamle Testamente og den mosaiske Lov, saavidt som de Christne og Mahomedanerne erkiende deres Gyldighed.

Dog, hermed er Naturalisten endnu ikke fornøjet, han forkaster det gamle, saavelsom det nye Testamente, og Alkoranen, Christus, saavelsom Moses og Mahomed. — Her er atter ingen anden Udvei. Vil man erholde hans Samtykke; saa maae man afholde sig fra al Ytring for eller imod den positive Religion, og kun indskrænke sig til den naturlige Religion allene.

Men endnu er man ikke færdig. Den spekulative Atheist har og sin Stemme, ogsaa han kan fordrø, enten

Frihed til at fremsætte sit System, der umueligt kan bestaae med de andres, eller at de andre skal beqvemme sig til lige Opofrelse som han; og for at gjøre dette, og erholde almindeligt Samtykke, uden hvilket ingen retmæssig Lov kan være til, maatte man, hvis man ikke vilde indrømme uindskrænket Frihed, til at skrive for og imod al Religions Meninger, ja for og imod al Religion, gandske forbyde al Undersøgelse og offentlig Yttring om Religionen, det er, man maatte sanktionere en Lov, som Mennesket, som et moralsk Væsen aldrig sanktionerer; en Lov, at afholde sig fra at skrive om, og altsaa tillige fra offentlig at undersøge de Memner, som have den vigtigste Forbindelse med Menneskets Moralitet og Noelighed; en Lov, der vilde standse Menneskets Fremrykken til Forædelse, og quæle hans Stræben efter Fuldkommenhed, som dog er en hellig Moral-Lov.

Saavidt jeg troer, har jeg nu besvaret det første Spørgsmaal, og godtgiort, at Staten ingenlunde er berettiget til at forbyde een eneste af sine Medlemmer frit og offentlig at yttre sine religiøse Meninger, og hermed var allerede nok sagt; dog, i saa vigtig en Sag er det bedre at gjøre for meget end for lidet. Vi vil et Dieblis sætte, at Staten virkelig havde Ret til at forbyde det, og da spørge:

Hvilken ere de Særligheder, som Staten kan befrygte af en frie Menings-Yttring i Religions-sager; hvad Skade kan den religiøse Giæring, som denne Yttring kunde foraarsage, vel medføre?

Den Uroelighed, som opkommer af offentlige Meningers Yttringer, der stride imod den almindelig vedtagne

tagne Religions Lære-Form, kunde enten være væsentlig, eller tilfældig forbunden med denne Ytring. Til det første Slags regner jeg den Uroelighed, som det forarsager, naar nogle forkaste den gamle, og antage den nye Mening; andre, som fremture i den gamle, støde sig over Lærdommen, ansee dens Forkyndelse som et ryggesløst Attentat, — og befrygte timelig eller evig Fordervelse deraf, for dem af deres Medborgere, der antage den, (for sig selv kan de, saa længe de blive faste i Troen, ikke frygte) og atter andre blive tvivlsraadige, og vide ikke hvad de skulle gjøre, om de skulle antage det nye, eller beholde det gamle.

Til de med Menings-Ytringer tilfældig forbundne Følger, regner jeg, naar nogen af disse sidste skulle paa egen Haand gaae videre, og ved deres, ved denne Anledning opvakte, Tvivlelyst forledes til andre, maafløe skadelige Meninger, forskiellige saavel fra den gamle vedtagne, som fra den nye indbrudte Lærdom.

I begge Tilfælde kan den nye Lærdom enten være af det Slags, at den virkelig ophæver Moralitet og Troe paa et evigt Forsyn, Gud og Udødelighed, eller den angriber ikke ligefrem Hovedfundamenterne for al Moralitet og sand Noelighed, men den forvirrer dem, eller og den gjør ingen af Delene, men angriber kun visse Tilsetninger, hvormed disse Religionens Grundsandheder, med Rette eller Urette ere blevne forbundne eller udsmykkede.

I det første Tilfælde kunde en saadan Lærdom, helst naar den var forbunden med Sværmerie, vel for en Tid være farlig og forlede Menneskene til adskillige illegale Handlinger, men med den Grad af Oplysning, hvortil

Menneskeslægten nu er kommen, vilde den neppe være det længe. Moralitet, Gud og Uddødelighed ligge saa dybt rodfæstede i det menneskelige Hjerte, at de vel for en Tid kunne lade sig fordunkle, men ingenlunde gandske udslukke deri. Ved Sophisterier kan Mennesket blive bragt til theoretisk Atheisterie og Immoralitet, ligesom det kan blive bragt til at nægte udvortes Tings Tilværelse; men flige Sophisterier kunne umuelig gribe vidt om sig. At frygte for, at en saadan Lærdom skulde blive almindelig, er i Grunden det samme, som at frygte for, at empirisk Idealismus skal blive herskende Folkemening. Robespierre kunde ligesaa godt have begaaet den Sottise, at lade Guds Non-Existence og Sielens Dødelighed decretere, som han begif den anden, at decretere det imodsatte. Moralitet, Gud og Uddødelighed vilde gandske vist inden kort Tid have vundet Seier over alle Decreter.

Større Fare var der, isald ved den nye Lærdom, vel Moralitetens Grundpiller ikke bleve angrebne, men Mennesket dog misledet i sit moralske Omdømme, ved at sætte falske Moralitets Principer oven for, eller ved Siden af det ægte, eller holde det som kun er betinget Pligt, for saavidt, som det ikke strider imod Moral-Loven, for ubetinget Pligt. At nægte al Moralitet, er at ville indbilde Menneskene, at de med aabne Øine intet see; at mislede deres Omdømme, er at stille Gienstanden for dem i et falsk bedrageligt Lys, at foraarsage et optisk Bedragerie, og det kan være længe, inden man kommer efter, at et optisk Bedragerie virkelig er Bedragerie.

Indtraf derimod det tredie Tilfælde ved den nye Lærdom, angreb den ikke, men tværtimod lærte sand Moralitet

litet, Gud og Udsdelighed; saa kunde de væsentlige Følger af dens Uttrelse ikke være farlige for Moralitetens og Menneskets sande Noelighed; hverken for dem, som beholdte den gamle Troe, (forudsat at denne gamle Troe virkelig lærte det samme, thi ellers var Farligheden allene paa dennes Side) eller for dem der antage den nye, heel og holden. Farligheden maatte allene indtræffe for dem, hos hvilken den tilfældige Følge indtraf, at de paa eget Haand gik videre, forkastede den gamle, saavelsom den nye Lærdom, og tilligemed dem, Grunden for Moralitet og Menneskets sande Noelighed.

Disse, siger man, kunde løbe Fare for, at alle Grunde volde for deres Moralitet rystedes, fordi man frarev dem nogle, hvorpaa den støttede sig. Isteden for Moralitet, burde man her nok sætte, Legalitet, Handlingernes udvortes Overeensstemmelse med Moral-Lovens Bydende. Den sande Moralitet har kun een eneste Støtte, hvorpaa den enten maae staae eller falde, og den er Agtelse for Moral-Loven selv. Sværmerie, Frygt for Skiersild eller Tartarus, Haab om Valhallas, eller et Mahomedansk Paradises Glæder kunne vel afholde Menneskene fra udvortes onde, og opmuntre ham til udvortes gode Handlinger; kunne vel bevage ham til at indrette sin Wandel overeenstemmende med Moral-Lovens Bydende, men at gjøre Mennesket til et virkeligt moralsk godt Væsen, at indgive ham sand Agtelse for Moral-Loven selv, det kunne de ikke, og fortiene derfor ikke at kaldes Moralitets-Grunden.

Selv, naar man af Lydighed for noget, som man med Rette, eller Urette, holdte for Guds Villie, afholde

sig fra det udyortes Onde, eller gjorde det udyortes Gode, kunde man endnu ikke bestemt sige, om dette var en Moralitets- eller blot Legalitets Grund. Man kan lyde Gud af Frygt, af Egennytte; man kan og lyde Gud af sværmenide pathetisk Kierlighed; men det er dog unægtelig, at kun den Lydighed, der har sin Grund i hans Befalingers indvortes Hellighed, er den eneste, der kan kaldes moralsk Lydighed, og er man ret giennemtrængt af denne, saa falder den ikke bort, om den saa ogsaa blev berøvet den Støtte, at denne Lydighed grundede sig paa en overnaturlig Handling. Thi Befalingens indvortes Hellighed, er og bliver evig den samme.

Og nu Menneskets Noelighed; den sande Grund for denne Noelighed, er den samme som Jesus lærte Menneskene: Tillid til et evigt, viist, kierligt og retfærdigt Forsyn, der bestyrer alle Livets Begivenheder, og et andet udødeligt Liv, hvor enhver skal erholde den Grad af Lyksalighed, hvortil han ved sin Opførsel her neden har gjort sig værdig. Imidlertid er det dog sandt, at en Lærdom, som i sig selv ikke angriber disse, den sande Noeligheds Støtter for Menneskene, dog kan gjøre denne eller hiin iblandt dem uroelig, fordi den berøver ham andre Grunde, hvorpaa han byggede sit Sindes Tilfredshed. Spørgsmaalet er kun, om dette virkelig er skadeligt, eller gavnligt for hans Moralitet?

Overhovedet er det nok for den største Deel af Menneskene mere gavnligt end skadeligt, at man berøver dem disse falske Støtter for deres Noelighed. Som oftest har denne falske Noelighed skadelige Følger for deres Moralitet

ralitet og Forbedring, eller dog i det mindste for deres Legalitet.

Sæt, at et Menneske grundede sin Noelighed paa den Tanke, at han kunde affisbe den Straf, som han indsaae, han havde fortient, med Penge, ved at doctere Kirker, Klostere, Fattige, ved udvortes andægtige Handlinger, ved at læse sin Rosenkrands, bede til Helgene, læse og synge, eller ved i Dødens Stund at indsvøbe sig i en Munkeskappe; saa vilde den der lærte ham, at alt dette var uden Virkning, rigtig nok forstyrre hans Noelighed, men var det ikke godt, at han blev forstyrret i en Noelighed, der aabenbart vilde skade hans Moralitet, og maaskee forlede ham til illegale Handlinger? Troer Mennesket, at han med Penge eller Hoveries Tjeneste kan tilkiøbe sig Frihed at efterhænge sit Hjertes Lyster og Begierligheder, saa vil han som oftest staae til, skulde endog Dommeren inden i hans Hjerte gjøre Indsigelser mod Kismandskabet, saa smigrer han sig dog med, at han engang kan og vil forbedre sig, og altsaa tilfredsstille baade sine Lyster og sin Samvittighed. At berøve Mennesket en saadan Noelighed, er en sand Belgierning; den Uroelighed man voldes ham, er ham selv gavnlig; den er, at jeg skal betiene mig af Skristens Ord, en Besdøvelse til Livet, som man ikke fortryder.

Disse Grunde for Menneskets Noelighed ere forskellige fra dem, som Hornufttroen viser os; men der gives andre, som i Grunden ikke ere forskellige, som blot under en sandfælig Indklædning, indeholde det samme som denne; for saa vidt de indeholde de sande Grunde til Menneskets Berøvelselse kunne de ingenlunde være forskellige

delige; det vil endog for Menneskenes Sandfælsigheds Skyld, ofte være gavnligt, at fremvise Fornuftens nøgne Grunde under en sandfælsig Indklædning. Skadeligt vilde det imidlertid være, isald Mennesket saa stærkt hængte ved den sandfælsige Indklædning, at han glemte Legemet over Indklædningen, og endnu skadeligere vilde det være, hvis han, som vel var mueligt, misforstod det sandfælsige Billedes Betydning, paa en Maade, der kunde have virkelige ufordeelagtige Følger for Moraliteten.

En saadan sandfælsig Forestilling, som ret forklaret, har den praktiske Fornufts Medhold, er vor Kirkes Lærdomme om Jesu forsonende Død. Ingen kan nægte, at den almindelige Forestilling, at man blot ved at tilse sig Jesu Død, kan blive værdig til en evig Lyksalighed, jo i Grunden er ligesaa skadelig, som Tillid til Fransiskaner Kappen i Dødens Stund, og Tillegnelse af Helgenes overflødige gode Gierninger; ingen kan heller nægte, at Mennesket, ved at hængte for meget ved det sandfælsige Udtryk, kan forledes til Sværmerie, og over den sandfælsige Indklædning glemme Sandheden selv, som den skal indklæde; ligesaa lidet som man kan nægte, at de almindelige Forestillinger som endeel af Palæologerne*) til-

lade

*) Palæologer, dette Navn søskede jeg man vilde bruge isteden for Orthodoxer; at være Orthodox (Rettroende) bør ingenlunde være et Svøttens navn, selv i den sædvanlige Betydning, hvori det bruges, bør det ikke være det; thi ingen bør svøtte, fordi han følger sin Overbeviisning. At være Orthodox bør være Menneskets høieste Bekræftelse; men uavgjælig Stolthed og Anmasselse er det, naar een eneste Mand, eller een eneste Kirke, udelukkende paastaar at være det.

lade sig om en forbitret Gud, der ikke kunde forsones uden ved Blod, og det ved Blodet af en uskyldig Mand; om Straffe, som andre end de Straffskyldige, i deres Sted maatte lide*) for at forsones Guddommens Brede o. s. v. bidrage til at mislede Mængdens moralske Omdømme og forestille det høieste Væsen, som en blodtørstig uretfærdig Mand; men dog kan man heller ikke paa den anden Side nægte, at denne Lærdom, hvori saa mangen Christen sætter sin Roelighed, naar den rigtigt forklares, og afklædes sine, os Christne uvedkommende, jødiske Bileder, jo indeholder en Sandhed, som ingentunde kan være anstødelig for Fornuften. — Tvende Spørgsmaale kandene Betragtning over Følgerne af religiøse Meningers Ytring lede os til, det første er, hvad bør og kan Skribenterne selv, og det andet, hvad bør Staten iagttage ved Skribenternes Ytringer i Religions-Sager?

At

*) Naar det kommer an paa Penge eller Arbeide, som jeg skylder andre, saa kan det være det samme: om jeg, eller en anden i mit Sted betaler Pengene, eller gjør Arbeidet; thi det kommer her kun an paa Tingen, der skal gøres, ikke paa Personen, som gør det. Men at opfylde Moral-Lovens Bydende og at lide Straf for en anden, om end begge Parter godvillig samtykke det, lader sig ingentunde gjøre. Det er her ikke nok, at loven bliver opfyldt, ikke nok, at her bliver straffet; men den som Loven forpligter, maa selv opfylde den; den Skyldige selv straffes og erholde hvad hans Gierninger have fortient; kunde endog saa et saadant Bifariat finde Sted i Staten, som det virkelig ikke kan, saa kan det dog ingentunde gaae an for Guds hertegrandisende Domstoel; for Hellighedens og Retfærdighedens evige Domstoel, hvor enhver skal erholde hvad han ved sin Vandel har gjort sig værdig til, gaaer den Uretfærdighed ikke an, at freitagge den, som virkelig har fortient Straf, og at belægge den Uskyldige med den Straf, som ikke han, men en anden, har fortient.

At Moralitet maae være hellig for enhver Skribent, saavel som for ethvert Menneske, er en Sag som ikke behøver at erindres. At den fornuftige og stærke, saalange det uden Moralitetens Skade kan gaae an, bør skaae den eenfoldige og svage, at man, saavidt som mueligt og lovligt er, bør stræbe at forekomme, selv muelige skadelige Følger af sine Handlinger, og derfor ikke, uden moralsk Nødvendighed, bør støde sine svagere Medborgere, eller berøve dem Støtter for deres Noelighed, som ere uskadelige for deres Moralitet og Forædelse, alt dette, troer jeg, ere afgjorte Sandheder. Spørgsmaalet er kun: er man, hvor Skaden ikke er væsentlig, men kun tilfældig forbundet med Verdommens Yttrelse, forbunden til at tie med det, som man holder for Sandhed, for Moralitet og Menneskets sande Forædning gavnlige Sandhed; tie, blot fordi det var mueligt, at een eller anden kunde misforstaae den, forledes paa Afveie, eller forstyrres i sin Noelighed?

Jeg troer Nei. For tilfældig Skade kan ingen staae inde. Var Sandheden i vore Dine, virkelig for Moralitet og Menneskets Forædning gavnlige Sandhed, og om dette kan kun Hjertegrandskeren dømme; saa er det unægteligt Pligt at bidrage alt hvad vi kunne til vort Rions Forædning og Moralitet.

Vel sandt, man maae, selv ved at gjøre en god Handling, stræbe at bruge Forsigtighed og forekomme muelig Skade, men for Skribenten er det ikke mueligt, gandske at forebygge al Skade af dette Slags. Han maatte ellers evig tie, og derved overtræde en anden af sine helligste Pligter; den Pligt, efter Evne at bidrage til sit Rions

Oplysning og Foradlesse. Af Folkelæreren er det egentlig
 man bør og kan fordre denne Klogskab*) at afpasse sit
 For-

*) Jeg vil ikke paaskaae at Folkelæreren, tværtimod sin egen Overbeviisning, skal lære og bestyrke det, som han selv troer er Wildfarelse, for at berøeliggjøre andre, det er egenlig at lyve for Almu:en, og selv at bidrage til Wildfarelsens Udbredelse og Rodsættelse, der maae være tungt for hver ærlig Mand. Hvor Folkelæreren seer, at en Lærdom medfører umiddelbar praktisk Skade, der er det hans hellige Pligt, at tale frit og aabentlyst imod den, hvor han ikke seer det, behøver han blot at forsøge den tilfældige Skade. Wildfarelsen selv, som han seer ikke forårsager umiddelbar Skade, og som han, uden at sætte sin Tillid i Boven hos Menigheden, ikke ligefrem tør gaae i Møde, behøver han hverken at angribe eller at forsvare. Hans umiddelbare Pligt er det, at stræbe at styrke og berigtiggjøre sine Tilhøreres praktiske Fornuft, og at forøge deres Agtelse for Guds Ord og Moral. Loven. Hvad Wildfarelse, der ikke hindrer ham i denne sin Pligts Opsyldelse, kan han lade staae urørt hen, og stræbe efter, alt meer og meer at forberede dem til at modtage den hele Sandhed. Det er jo dog ikke Pligt at bestræbe alle Wildfarelser. Ingen klog Mand vil give sig af med at forklare de Keplerske og Newtonske Love, for Folk som mangler de fornødne Forkundskaber, der behøves for at fatte Forklaringen. Sæt nu, at en Folkelærer var i sit Hjerte overbevist om, at Bibelen ikke, i den Forstand som Dogmatikerne lære det, var Guds Ord; saa vilde han handle uredeligt, isald han, tværtimod sit Hjertes Overbeviisning, vilde bevise denne Sætning med alle Dogmatikens Grunde. Men han vilde, isald hans Menighed ikke kunde høre sigt uden Anstød, handle høist uklogt, vilde berøve sig selv al Tillid, og sit Embede al Gavnlighed, hvis han aabentlyst vilde modsigge det. Forudsat, at det var en Wildfarelse, saa var det dog ingenlunde een af de Wildfarelser, som umiddelbar hindrede ham i at opsyldte sin Embedspligt. Den ene virkelige Skade, der kunne flyde af denne, i hans Tanker wildfarende, Mening, var, at Menneskene maa ske kunde indbilde sig, at en Ting var moralsk god, fordi Gud havde befalet den, og ikke omvendt; og saaledes, isteden

Foredrag efter enhver Fatter-Gyve; ikke just for at forekomme Giæring, der altid er enseligere end Eigeegnsdighed, men for at vedligeholde sin Tillid og sin Embedsforrelses Gavnlighed. Af Skribenten kan man derimod ikke fordre det, han skriver for alle, ikke for enkelt Mand, eller enkelt Menighed allene. Taler han ærlig efter sit Hjertes Overbeviisning, er hans Hensigt virkelig at gavnne, stræber han efter Gyve ikke selv at give Anledning til Misforstaaelse, saa er han angerløs. Al tilfældig Skade kan han umuelig afværge, saalænge han ikke gandske vil tie, og saaledes forraade det, han efter sin Overbeviisning troer at være den gode Sag; eller vil man maaskee, at den, som har opfundet et gavnligt Lægemiddel, skal for tie dets Opfindelse, blot fordi det i en Quakksalvers Hænder, eller hos en Eyg, der paa egen Haand, uforstandigt fuskede paa sin Helbredelse, maaskee kunde gjøre Skade? Det vil man dog vel neppe.

Den Gang Jesus optraadte i Jødeland, opvakte hans Lærdom umægtelig Giæring og Uroelighed. Mange forargede sig over ham, ansaae hans Lærdom for Nyggesløshed og Guds Bespottelse, og meget mueligt var det og, at mangen Jøde, der saa hvorlidet han i mange Stykker

den for Agtelse for den indvortes Hellighed af Befalingsgen, blot have Agtelse for Bogstaven. Men dette kan den kloge Folkelærer let forebygge, uden at støde sin svage Menighed, eller berove sig dens Tillid, naar han aldrig grunder sit moralske Foredrag blot paa Bibelen allene, men, som han ogsaa i alle Tilstænde her, altid viser den indvortes moralske Grund til denne Guds Bille, der ikke er en orientalsk eller occidentalsk Despots selvraadige Luner, men altid grunder sig paa Moraltetens evig hellige Lov, som Mennesket finder hos sig selv.

Stykker rettede sig efter deres Love og Traditioner, og hørte hvorledes hans Discipler siden efter, forkastede den hele Ceremonial-Lov, derved kunde blive giort vakkende i sin Troe paa den mosaiske Lov, som maaskee var den vigtigste Støtte for hans Legalitet; mueligt at mangen Jøde, der grundede sin Noelighed paa de mosaiske Ceremoniers strænge Opfyldelse, paa Offere og Tiender og udvortes andægtige Handlinger, fandt sin Noelighed forstyrret ved Jesu Prædiken, der aabenbar betog disse Ting den Værd de havde i Mængdens og Pharisæernes Mene.

Ogsaa over Luthers Prædiken forargedes mangen ivrig Catholik, tabte mangen Catholik sin Legalitets vigtige Støtter, og forstyrredes i sin Noelighed, som han havde bygget paa Afsad og Siælemesser. Men, skulde da Jesus og Luther, for disse tilfældige Følgers Skyld, have tiert; Skulde de evig have ladet Verden forblive i dens, for den sande Moralitet saa skadelige, Overtroe og Uvidenhed?

Enhver der opstaaer for at tale imod det, som han troer er Bildfarelse i Religionen, er, ifald han ikke drives af umoraliske Bevæggrunde, som Gud, HierteKienderen allene tilfulde kan bedømme, i sine egne Mene, hvad Jesus og Luther vare, en Reformator; og er det da ikke den allerstørste Inkonsekvens af Verden, at paastaae, at Jesus og Luther gjorde Ret, og de andre, som dog i Grunden, i det mindste efter deres egen Overbeviisning, træde i deres Fodspor, i lige Tilfælde gjorde Uret?

Om det virkelig er Sandhed eller Bildfarelse, hvad den nye Reformator fremkommer med, det maae først prøves, og kan først prøves naar det offentlig bliver fremsat,

sat, og her er det da Tid for dem, som føle Kald til at forsvare den angrebne Lærdom, at gjøre deres bedste; skeer dette, saa kan den svage, den som føler sig foruroeliget ved de opkastede Tvivl, tye hen til disse, for at see sine Tvivl opløste; gjør han det ikke, saa er Skylden hans egen, han viser da, at det er ham ikke om at gjøre, at blive befæstet, og Feilen ligger da i hans Billie.

Saavidt om det første Spørgsmaal: Hvad bør og kan Skribenten iagttage ved at yttre Meninger, der afvige fra den herskende Lære-Form? Nu og et par Ord om det andet: hvad kan Staten gjøre ved slige Skribenters Yttelser?

De Farligheder, Staten kan befrygte af en Religions Menings Udbredelse, ere enten umiddelbare, ifald disse Meninger aabenbare angribe Støtterne for den borgerlige Noelighed, nægte Lovens Lydighed, og lære, at det er tilladt med Magt at forstyrre Staten og modsætte sig Dyrligheden; eller middelbare, ifald de vel ikke gjøre dette, men dog indeholde Sætninger, som ere skadelige for Moraliteten; thi ligegyldigt kan det ikke være Staten, om dens Lemmer have Agt for Moraliteten eller ikke; siden Moralitet altid er et sikkrere Værn om den borgerlige Sikkerhed, end alle Evangslove af Verden.

I det første Tilfælde er det Politiets Sag at have et vaaget Øie over en saadan Lærdoms Bekiendere; og Uret gjorde Staten ikke, at forvise slig en, for den offentlige Noelighed farlig, Menings Tilhænger af sit Gebeet. Folk, der erklære, at de ikke ville underkaste sig Lovene, erklære med det samme, at de ikke ville være Lemmer af Staten, og ikke gjøre Fordring paa dens Beskyt-

Kyttelse. De ere at ansee som Statens erklærede Fiender, og Staten er ingenlunde forbunden til at beholde Fiender, som kunde blive den farlige, i sit Skjød.

I det sidste Tilfælde kan Staten egentlig intet udrette. At gjøre Mennesker til moralske gode Væsener, det formaacr ingen Tvangslove; det eneste, den i dette, saavel som i andet lignende Tilfælde kan gjøre, er blot at sørge for, at der ikke mangler Leilighed til Oplysning, og intet selv at foretage sig, der kan fordærve Borgernes Moralitet, og dette leder os da til det tredie, opkastede Spørgsmaal.

Kan Staten virkelig ved Forbud og Tvangslove hindre Giæring i Religionsager, enten den saa er udbrudt, eller ikke?

Sæt, at der endnu ingen Giæring var udbrudt, Menneskene gik endnu hen i ligegyldig Dorskhed, uden at bekymre sig om, at undersøge Rigtigheden af de Dogmer, som vare overantvordede dem af deres Forfædre, men at en Regiering, der saae ud i Fremtiden, havde gjort hvad saa mange og de fleste Regieringer virkelig have gjort, ved Normer, Forbud og Tvangslove søgt at afholde enhver, der fordristede sig til at ytre det aller ringeste imod det engang antagne og hævdede System.

Ewig kunde vel saadan Døsfighed og blind Kulsvietroer dog ikke vare; tidlig eller sildig vaagner et eller andet ualmindeligt Genie, fremstødt ved Tilfælde uden fra; han begynder at undersøge, om ogsaa alt det han fra Barndommen af har hørt, og paa Troe og Love antaget, virkelig er Sandhed og Evangelium. Han finder meget,

som han nu ikke kan' billige, og føler en uimodstaaelig Drift at meddele denne sin Opdagelse til andre.

Mennesket har altid Tilbøielighed til at meddele andre sine Opdagelser, og i dette Tilfælde bliver denne Tilbøielighed endnu forhøiet, enten ved den høie Forestilling om Pligt at arbejde til Menneskets Forædlings- og Moralitets Fremme, ved den store Tanke, at have tændt Lys i Mørket, som kan oplyse og vedergæve mangfoldige Medmennesker; eller ved den Forsængelighed, at man smigrer sig med at opnaae et stort og uddeligt Navn, som hans Tidsalders og Efterverdenens Lærer; mueligt maaskee virke alle disse Grunde tilhobe og sætte Mennesket i den høieste Grad af Selvfølelse og Enthusiasme.

Træffer nu dette Menneske, der er opfyldt og besættelset af denne Enthusiasme paa Forbud, Normer, Evangslove, saa er det saa langt ifra, at disse Forbud og Evangslove kunne standse ham i sin Fart, at de meget mere ere den heftigste Spore for ham til at gaae videre. Forfølgelse og Evang have altid været det virksomste Middel til at bringe enhver Enthusiasme paa det høieste. For den som troer, at han er sin Tids og Efterverdenens Lærer; for den som troer, at han taler Sandhedens, Dydens og Menneskehedens Sag, er ethvert Forbud, hver Evang og Forsølgelse en nye Opmuntring; et nyt Drappettrin, som han gladelig bestiger, for at naae den straalende Martyrkrone, der er henlagt for ham i Evigheden, eller den usforvisnelige Laurbærkrands, hvormed Esterlægten engang vil ombinde hans Tindinger.

Hvad Lucretius saa skønt synger om Epikur, passer sig paa enhver, der i lige Tilfælde er besættelset af Epikurs Aand.

Qvem nec fama deum nec fulmina nec minitanti
 Murmure compresfit Coelum, sed *eo magis* acrem
 Virtutem irritat animi, perfringere ut arta
 Naturæ primus portarum claustra cupiret.

Og har han nu, som han gandske vist vil, ifald
 han ellers er besjælet af den rette Enthusiasme, allerede,
 trods alle Forbud, offentlig ytret sin Mening; saa gjør
 man gandske vist ondt værre, naar man tænker at standse
 ham ved Forbud, Evangslove og fiskalske Forfølgelser.
 Der som Dyrigheden forholdt sig roelig, saa var det uvist,
 om han med sin nye Mening vilde gjøre synderlig Opsigt,
 eller vinde Tilhængere, men gjør den det ikke, betiener
 den sig af Magten, tiltaler den og straffer ham, saa ar-
 bejder den ham gandske vist lige i Hænderne, isteden for
 at forstyrre hans Arbejde. Den opvækker da selv Op-
 mærksomheden paa ham og hans Lærdomme, forskaffer
 ham, ifald han, trods alle Forfølgelser endnu ikke lader
 sig afskrække, Menneskenes Beundring, ja selv, hvis han
 fulde mangle dette Mod, deres Medlidenhed. Af begge
 Sindslidelser avles Interesse for hans Person, der let
 gaaer over paa hans Lærdom. Og herved er nu alt et
 stort Skridt skeet til dens Udbredelse. Den Enthusiasme,
 naar hvilken han selv er besjælet, griber om sig; thi Svær-
 merie siger Wieland, smitter ligesom Snue, andre, der
 er ligesaa lette til at fatte Ild, som han, blive anstuf-
 tede af hans Enthusiasme, og inden man forser sig, har
 den Snift, der, hvis man ikke havde purret ved den,
 maaske var gaaet ud af sig selv, eller i det mindste havde
 vændt stadigt og ordentligt, udbredt sig til en hoi og

farlig Flamme, som man nu forgieves stræber at udslukke.

Ja selv, hvis det skulde være mueligt ved Evangslove at hindre den, som først fremkom med en nye Lærdom, fra at udbrede den i trykte Skrifter; hvis den Gld, der besjælede ham, endnu ikke var stærk nok til at byde Frygten og Egennytten Trods, troer man da ogsaa, at han vil tie, fordi han ikke mere tør skrive? Mon han ikke ved Samtaler og Omgang vil stræbe at indhente det forsømte, og at tilvende sig Proselyter? Faren er her større, siden han taler ene, uden at nogen imodsiget ham, eller blotter hans Feilslutninger, hvilket aldrig kan være Tilfældet, naar man skriftelig ytrer sine Meninger.

Aldrig har der været en Tid, da Troen var mere omgiærdet med Evangslove og verdslige Rædseler, end just den Tid, da Luther traadte op med sin nye Lærdom i Sachsen. Forgieves væbnede Hierarchiet sig med sin hele forfærdelige Vælde; forgieves optændte den Baal, rasede med Lænker og slyngede sine frygtelige vatikanske Lynstraaler paa denne og hiin Side af Graven. Ingen Vælde, intet Baal, ingen Lænker eller Lynstraaler skrækkede Luthers modige Aand; intet var i Stand til at svække det elektriske Stød, som han meddeelte sin Tids- og de følgende Aldere. Og hvad nu Hierarchiet, med alle sine Forfærdelser ikke var i Stand til at udrette, det vilde vi bilde os ind at udrette med Normer, Forbud og falske Tiltaler? Ligesaa let kunde man tænke paa at standse en brusende Flod, der i sin Fart nedkaster Huse og Dæmninger, ved at holde et svagt Bredt for dens Strøm.

Kun et Diekast paa vort Lands og vore Dages Hi-
 storie vil være nok for at overbevise os om, hvorlidet flige
 sikkalske Angreb og Evangslove ere i Stand til at opfylde
 den Hensigt, hvorfor de blive foretagne; Stephensens
 Piece opvakte aldrig den allermindste Opmærksomhed eller
 Interesse; den var allerede død den litterariske Død, og
 dens Minde udsløttet af Jorden, da Generalsikkalen frem-
 stod og opmanede dens Maner, der allerede svævede ved
 Lethes Brodder, til at drive sit Uvæsen iblandt Menne-
 skene. Nu først bleve alle nysgierrige; nu først maatte
 enhver eie eller dog læse Piecen; nu først, helst da den
 personlige Hæftelse tillige opvakte Medlidenhed hos nogle
 og Harme hos andre, begyndte man at interessere sig for
 Forfatteren. Steenstrups Apologie, der indeholdte
 Grunde, som Generalsikkalen ikke var den Mand, der
 skulde igiendrive, fuldførte hvad Stephensens usle Piece,
 naar man havde ladet den forblive i Noe, aldrig havde
 kundet udrette. Meer end et Sted hørte man den An-
 mærkning: det maae dog ikke hænges saa rigtigt sammen
 med det Præsterne prædike, siden de ere saa bange for at
 blive modsagte; og gandske vist var denne Debreidelse
 heller ikke uden Grund. Den som veed, at han har en
 retfærdig Sag, frygter aldrig for at lade Modstanderen
 komme til Orde, han forlader sig paa sine Grunde og sin
 gode Sag; han veed, at hver Modstand kun tjener til
 at forhøje Sandhedens Triumf. Først naar man føler
 sin egen, eller sine Grundes Svaghed, kan man ønske Mod-
 standeren paalagt Taugshed.

Det er utroeligt, hvor meget Cancelliet og Generals-
 sikkalen selv hialp til at udbrede den religiøse Siæring, just

! det de vilde standse den, og hvad har disse Bestræbelser vel gavnnet siden? ere andre blevne affrækkede fra samme og endnu langt værre Angreb? Opstode ikke just da mange foldige andre og langt farligere Fiender, end den uskyldige Stephensen?

Nei, det hører upaatvivlelig til Naturens Gang og Forsynets Plan, at religiøs og moralsk Sandhed skal udbrede ved Giæring; altid naar en nye Sandhed, der heftig interesserer os, bliver bragt paa Banen, maae den nødvendig forarsage Giæring, og Skam for Menneskeligheden, et sorgeligt Beviis paa dens dybeste Forsald var det, dersom religiøse og moralske Lærdommes Udbredelse ingen Giæring forarsagede; et Beviis for, at den alt var saa dybt nedsiunken i fæist Dorstshed, eller Sandselighed, at de høie og vigtige Sandheder om Gud, Dyd og Udødelighed ingen Interesse mere havde for den. Umueligt er det, at Sandheden kan udfindes, umueligt, at man kan blive enig om, hvad der er Sandhed og hvad der er Bildfarelse, saalænge man ikke strider derom, ikke tør anføre sine Grunde for og imod, og umueligt er det igien, saalænge Dyrigheden ved Evangslove, ifald det var mueligt, paalægger det ene Partie en evig Taugshed, og kun tillader det andet at tale; ligesom i den physiske Verden, ved Giæringen Slagger og Ureenligheder affondres; saaledes affondres ogsaa i Fornuftens og Mændernes Verden, ved Giæring allene Sandhed fra Bildfarelser, og Mennesket, det svage, kortsynede Menneske vil modsætte sig denne Forsynets evige Plan; vil stække den menneskelige Forstændes Binger; vil sige til Manden, som Skaberen bød at svæve omkring i det Vide Uendelige.

delige, saavidt dens Vinger^{ne} finder noget at støtte sig paa hidtil skal du komme og ikke videre!

Dog nei, det vil man ikke; i det mindste skammer man sig ved at tilstaae, at man vil det. Man vil ikke paastaae, at Menneskene ikke kunne komme videre end de ere; ikke videre end Luther og Zwinglius bragte dem; man tilstaaer, at der kan være Bildfarelser, som disse Menneskehedens sande Oplysere ikke have øinet og opdaget, og disse Bildfarelser maae det være tilladt at blotte; kun ikke i trykte Skrifter, som ligge for hver Mand's Dine; kun ikke i Modersmaalet. Ved Ungdommens Underviisning i Skolerne skal man udrette det usformærkt; man skal, uden at bestride Bildfarelserne, blot fortie dem, befæste hvad der er Sandhed. Man skal strides om Sandhederne, men kun paa Latin.

Unægteligt har disse Forslag ved første Diekast et meget fornuftigt og sindigt Udseende; men undersøger man dem nøiere, saa vil man uden Tvivl snart befinde, at de mere have Sandhedens Skin end dens Kraft, mere Glans end virkelig Gehalt.

Paa Ungdommen allene skal man virke, ikke paa de Gamle, de Gamle have dog unægtelig ligesaa megen Nøt til at vide hvad der er Sandhed og Bildfarelse, som Ungdommen. Praktiske Bildfarelser ere for den nærværende Generation, lige saa skadelige, som for den tilkommende, og ere de det, nu saa maae det ligesaa meget være hellig Pligt at stræbe efter at udrydde alt hvad der kan medføre praktisk Skade hos den nærværende, som hos den tilkommende Generation.

En Generation vil man opofre, een Generation vil man, uden at gjøre mindste Forsøg paa at rette Vildfarelser, der kan have Indsydelse paa dens Moralitet og sande Noeltighed, lade gaae hen i Blindhed. Naar man derfor kun tilkjober sig den tilkommende Generations Oplysning, saa troer man ikke, at dette Ris er for dyrt. Nu, de maae forsvare det, som kunne og ville; kuns dette vil jeg erindre, at man, ifald Eagen ellers skulde være gjorlig, uden Tviul faaer at lade endnu een Generation, eller maaske flere Generationer gaae med i Risbet.

For virkelig at kunne udbrede gavnlig praktisk Oplysning blandt Ungdommen, maatte man have forbedrede Skole-Anstalter, og fordomsfrie, fornuftige, talentrige og oplyste Skoleholdere. Vel miskiender jeg ikke Regjeringens gode og vise Foranstaltninger til dette Niemeed, men meer end det første Skridt er der neppe gjort endnu: Anstalter ere fjoede, hvor fordomsfrie og oplyste Lærere, Lærere, som kunne gjøre Almuen engang til fordomsfrie Mennesker, der ikke blinde hen, men efter egen fornuftig Overbeviisning vidste hvad de troede*), kunne dannes.

Men

*) Der behøves virkelig ikke saameget til at gjøre dette, som man nu og da hører raabes paa. Ingen dybsindige physiske, metaphysiske og psykologiske Indsigter; Ingen Kundskaber om Sammenhængen mellem dette og det tilkommende Liv, som desuden ikke er Menneskene givet, og som overhovedet kun er Genie-Giving i det tomme Rum, som er, hvad Indbildning-Kraften anseer for Klugt i den oversandselige Verden. Intet af alt dette — kun almindelig, sund Menneskeforstand, kun Ovelse i at bruge sine egne Evner og Opmarksomhed paa sit eget Hjerte. Den viise Skaber vilde gandske vist, hverken have

Men dermed er Værket langt fra endnu ikke sat i Gang. Det store Hovedspørgsmaal, hvor faae vi Penge fra til at besolde oplyste, talentrige Folk, der ikke behøve at sulte som Skolelærere, naar de ere i Stand til at ernære sig paa anden Maade? er vel ikke endnu tilfulde besvaret, og fra Besvarelsen til Iværksættelsen vil der maaskee endnu medgaae een eller flere Generationer, beregnede efter Menneskenes Skolegangstid *) og

G 5

hvem

have handlet viist eller kærsligt, hvis han ikke havde lagt Sandheder der ere Menneskene saa vigtige, saa nær for alles Pine, som mueligt. Eller skulde der behøves stort Genie og dyb Lærdom for at kiende den Sandhed, som Naturen og Menneskets Hierte selv saa tydeligen prædiker: at der er en Gud, et Forsyn og Udødelighed? Skulde der behøves alssens Visdom for at overbevise Menneskene, at det er deres Pligt, ikke blot deres Fordeel, at være redelige, fredsomme og godgjørende? Nei! det behøves der virkelig ikke. Til at mislede Mennesket fra det simple og naturlige; til at debitere Paradoxyer, hører der Genie og Konst; men ikke til det, som af Naturen selv lysrer Menneskene lige i Pinen. Naar man hører disse, og andre flige Drøstringer, maatte man snart troe, at de som tillade sig dem, ansaae den menige Mand for et vilde Dyr, en Art af Durang-Dutang, der kun havde Skikkelsen, ikke Fornuft og Moralitet tilfælleds med Menneskene. Der som det virkelig var sandt, hvis var da Skylden? Men det er det ikke. Hvem der har erfaret og veed hoormeget sund Sands og Agt for Moralitet, man, under al deres Eensfoldighed og Fordomme, som deres Lærere burde have bestrebet sig for at udrydde, ofte finder hos dem, maae harmes i sit Hierte, ved at see en saa agtværdig og talsig Menneske-Klasse fremstillet i saa foragteligt et Lys. Dog, man maae være billig: af Folk, som i Følge af deres Standpunkt i Verden, kun kan have havt Omgang med de høiere, ikke med de lavere Menneske-Klasser, kan man heller ikke fordre den Slags Menneske-Kundskab.

*) De Indrøtninger som Brodrene Neven til v paa deres Godser i Sydn og Holland har gjort, ere istandsatte ved private Personers ædelmodige Doofrelser af egen privat Formue, ikke for Statens Regning,

hvem er os da Borgen for, at tilkommende Statsstyrere ligesaa ivrigt ville bekymre sig om Ungdommens Oplysning, som de nuværende? Hvem veed hvor mange eller hvor store Forhindringer den mørke Fremtid skjuler i sit Skiod, der kunde forhale eller maaskee reent tilintetgjøre det tilsigtede Gode! Statsstyrerne ere ikke udødelige; Conjunkturer staae ikke altid i vor Magt. Nei! Lad os virke siger Jesus, medens det er Dag; kun det nærværende er tilfulde vores; naar Natten paafalder, saa virke, Menneskene ikke længere, og vi veed ikke, det kortsynede Menneske veed ikke hvortil Dagen vil vare; maaskee Natten overfalder os inden vi formode det; og da skulde vi gjøre Regnskab for den forsømte, ilde anvendte Dag.

Dog, sæt at alle disse Indretninger endnu intet havde at betyde, sæt, at det intet vilde sige, om Oplysningsens Dag oprandt strax, eller først efter et par Generationer; sæt, at vi ligesaa sikkert kunde beregne Oplysningsens Soels-Dvalen over Horizonten paa vor Polhøide, som vi kan det, i Henseende til den naturlige. Hvorledes vilde det da være mueligt at udrydde Bildfarelser og udbrede Oplysning ved en blot passiv Fremgangsmaade; ved blot at lære Sandhed, og at fortie Bildfarelser, uden at bestride dem; helst naar dette skulde være den eneste tilladelige Maade, paa hvilken Oplysningen maatte udbredes?

Ja, hvis Ungdommen kun havde een eneste, eller flere eenstændige Lærere; saa kunde dette meget vel være gjorligt; det vilde da endog være usornstigt at bestride Bildfarelser, som de maaskee aldrig hørte tale om, og
som

som gandske vist, ifald de først fik dem at høre, naar Forstanden var kommen til Modenhed, kun lidet, eller intet Indtryk vilde gjøre. Men dette er ingenlunde Tilfældet; foruden deres ordentlige Lærere, har denne Ungdom Forældre, Slægtninger og andre vorne Mennesker, som de omgaaes; og disse Lærere, som efter Forudsætningen ere opvorne i Bunkundighed og Bildfarelser, ville deels forsætlig, deels uforsætlig ved Samtale og Omgang, ofte bibringe dem Lærdomme, som ere gandske modsatte dem, som de høre af deres ordentlige Lærere, Følgen deraf vil blive, at Bildfarelserne enten aldeles ikke blive udryddede hos Ungdommen, eller at de Unge blande disse gandske heterogene Lærdomme tilsammen, og derved enten blive gandske forvirrede, eller danne sig et saa broget vidunderligt Heelt, der maaske kunde være ligesaa farligt for deres Moralitet, som den gamle Bildfarelse.

Sæt, at det endelig blev fastsat, at Diævelen var intet uden en Jødisk Fordom; saa vilde Læreren med Taugshed reent forbigaae Lærdommen om Diævelen og hans Virkninger; men Forældre, Slægtninger &c., som vare opdragne i Troe paa Diævelen, ville derfor ikke glemme eller fortie den, og Følgen blev, at Børnene ligesaa fuldt troede paa Diævelen og hans Virkninger, som deres Forældre og Slægtninge; thi den ene af deres Lærere, Skolelæreren, havde ikke nægtet, og de andre, Forældre o. s. v. havde bekræftet den. Sæt, at Læreren underviste Børnene, at Guds Beslutninger vare Følger af hans evige Wiisdom, at han derfor ikke, som Menneskene, der ofte feile, kunde forandre disse Beslutninger, eller være svag nok til at give efter som disse, imod bedre

Overs

Overbeviisning. Sæt, at Læreren lærte Ungdommen alt dette; men Forældrene lærte dem derimod, at man ved at hånge idelig i med at bede, nok kunde bevæge Gud til at forandre sin engang fattede Beslutning: Saa var her to Meninger, som ikke kunde bestaae med hinanden, og maatte ikke Børnene, naar nu Læreren ingenlunde bestræfede Forældrenes vrangre Begreber, da blive gandske forvirrede?

Sæt, at Læreren underviste Børnene om Guds Godhed, Kiærlighed, Retfærdighed og andre Egenskaber, men Forældrene lærte dem tillige, at Gud var vredagtig, straffede i Brede for personlig Fornærmelse, kunde ikke forsones uden Blod og Taarer, hvilket Chaos af modsigende Begreber vilde ikke dette frembringe i deres Hoveder!

Og dette vilde ikke allene være Følgen med een Generation, nei, de samme Følger vilde upaatvivlelig indtræffe ved enhver Generation, og saaledes, ifald dette skulde være den eneste Maade at fremme Oplysningen paa, gisre Oplysningen umuelig i al Evighed. Thi disse saaledes opdragne, med Wildfarelser og Modsigelser opfyldte Mennesker, vilde igien forplante deres egne vrangre Begreber paa deres Børn, og disse, atter igien paa deres, og naar nu Lærerne bestandig blot med Taushed skulde forbigaae Wildfarelserne uden at bestride dem, saa maatte Wildfarelserne, der aldrig fra Grunden af blive udryddede, forplante sig i al Evighed.

Nei! Skal der virkelig udrettes noget, saa maae her anvendes Kraft mod Kraft; skal Wildfarelserne, som Forældre o. s. v. positivt udbrede, udryddes, saa maae
man

man ikke gaae negativ, men positiv til Værks; man maae gaae lige løs paa Bildfarelsen, og da faaer det komme an paa, hvor den største Kraft befinder sig, enten paa Lærernes eller Forældrenes Side. Men gjør man dette, saa opvækker Skolelæreren gandske vist lige saa stor, ja større Stæring end Skribenten, om ikke hos Børnene, dog hos disse Forældre, som vist ikke ville blive ligegyldige, naar de troe deres Børn mislede og forførte paa, i deres Tanker, farlige Afveie.

Men een Hoved-Vanskelighed er der endnu tilbage. Skulde Læreren kun fremsætte og stadfæste hvad der virkelig var Sandhed og afholde sig fra hvad der virkelig var Bildfarelse, saa maatte det nødvendig først være afgjort, hvad der virkelig var Sandhed, som han skulde lære, og Bildfarelse, som han skulde holde sig fra. Men dersom vi end nogen Tid kunde med Sikkerhed faae dette afgjort*), saa ere vi dog tilforladeligt endnu ikke komne saa vidt. Ingen af Parterne vil endnu rømme Pladsen, og der vil maaskee endnu forløbe nogen Tid, inden man kan see hvilket Partie der skal beholde Seieren.

Og aldrig kan vi heller komme saa vidt, saalænge det er forbudt offentlig i Skrifter at prøve og fremsætte Tvivl og Indvendinger mod det hævdede System, saalænge det ene Partie kun har Lov at tale, og det andet evigt maae tie. Det er intet Slagsmaal, siger Plautus, hvor Du prygler, og jeg faaer Hug, og hvor kun et

Par

*) Da hvor kunne vi det? Hvo er competent Dommer om hvad der er objektiv Sandhed? Enhvert Menneske kan kun see hvad der, efter hans subjective Overbevisning, synes ham at være Sandhed.

Partie har Lov at yttre sin Mening, kan der aldrig være Strid; og uden Strid, uden at begge Parter lige frit kunne fremsætte og veie deres Grunde for og imod, er det umueligt at prøve hvad der er Sandhed, og hvad der er Bildfarelser. Den offentlige Strid og Debattering maae altsaa endnu gaae i Forveien, inden dette Forslag til Oplysningens Udbredelse i Skolerne kan blive sat i Værk.

Ja, svares der, strides maae man; sine Grunde saavel for, som imod maae man fremsætte, kun ikke i Modersmaalet; paa Latin skal man skrive, naar man vil skrive noget, der afviger fra den engang fastsatte Læres Form.

Uretfærdigheden af dette Forslag lyser strax i Dinene. Hvor ubilligt at forlange af det ene Partie, hvad man ikke selv er findet at tilstaae det igien! eller er man maae skee saa billig, at man vil indrømme dem, hvad man paa sin Side forlanger af det? Nu, saa maae uden Forskiel alle trykte Skrifter, som handle om Religionen, selv ascetiske Skrifter, selv Prækenes og Bønnebøger skrives paa Latin, og saa var da det latinske Sprog igien i den protestantiske Kirke blevet ophøiet til den Værdighed, som det saa længe har havt i den rommerske catholske Kirke; og fra hvilken Luther ved sin Reformatiou nedstyrtede det!

Man indvende ikke, at hine Skrifter, som afvige fra det hævdede System, forstyrre Folket. Dette er en Bedreidelse af samme Slags, som den Achab gjorde Elias: "Er Du den som forstyrrer Israel"? og paa hvilken man altid kan gjøre sig Regning at faae det samme Svar som Elias gav Achab: "Nei! jeg forstyrrer ikke Israel, men Du og din Faders Huus". Palæologer og Neologer be-

skylde

Skulde hinanden veyelsviis for at forlede den menige Mand, og hvo skal dømme dem imellem? Den offentlige Mening maaskee? men saa maae ogsaa Sagen først debatteres for den offentlige Meenings Domstoel.

Unægtelig er det i Grunden det samme Kunstgreb, hvoraf den catholske Kirke en Tid med Held betiente sig, for at holde Menneskene i Vankundighed, at forstaaende sig bag det latinske Sprog; et Sprog, som den store Hob ikke forstod, og siden at meddele disse læge, ulatinske Mennesker, saa meget og saa lidet af sin Oplysnings Forraad, som man selv fandt for godt og fordeelagtigt.

Dog, alt dette vil jeg ikke beraabe mig paa, jeg vil blot bede dem, som har giort dette Forslag at overveie, om vel Hensigten, hvorfor Forslaget er skeet, derved kunde blive opnaaet. Aarsagen, hvorfor man ikke skulde skrive paa Modersmaalet, men paa Latin, var, fordi den menige Mands Moralitets- og Legalitets-Grunde ikke derved skulde rokke og deres Noelighed forstyrres.

Dersom nu disse udvalgte latinske Mennesker altid vare fordomsfrie, oplyste og selvtænkende Mennesker, dersom Fornuft og Overlæg ogsaa tilligemed det latinske Sprog altid sikkert blev indpodet Menneskene; og dersom de Mennesker, med hvilke denne Operation ikke var foretaget, heller ikke kunde gjøre Fordring paa den Forstand og Sielestyrke, at de uden Skade for at forvildes, kunde læse alt, saa vilde Forslaget være ypperligt. Men dette er nu ingenlunde Tilfældet. Hvor mangfoldige af disse latinske Mennesker staae i sand Oplysning og Selvtænsksomhed langt under andre ulatinske Mennesker; hvor mange af disse sidste, som ingen skoleret videnskabelig

Eul

Cultur have modtaget, have dog ved egen Flid og Eftertanke, bragt det langt videre; ere virkelig langt mere selv-tænkende, fordomsfrie, og i egentlig Forstand oplyste Mennesker, end mange ere iblandt de første, som have gaaet alle Skolens Klasser igiennem, ja endog ved Akademierne ere blevne hædrede med Grader og Udmærkelser? Disse sidste altsaa, som maaskee virkelig kunde have Skade af at høre Sandheden debattere, maatte tilstædes at høre, og hine, som derved ingen Skade havde at befrygte, som maaskee derved kunde ledes til gavnlig Eftertanke, maatte ikke tilstædes at høre det store, for alle Mennesker interessante, Spørgsmaal afhandlet? Og dette blot af den Marsag, fordi de ikke forstode Latin!

Endnu mere, det er ikke nok at sørge for hvem der skal høre og læse, man maae, ifald man ellers mener det ærligen med Sandheden, og der skal komme noget ud af den hele Strid, ogsaa fornemmelig spørge, hvem der skal tale og skrive? Uden Tvivl, den som taler grundigst og bedst. Men findes da dette Fortrin altid, og udelukkende iblandt de latinskrivende Menneskers Tal? Hvor- megen ciceroniansk Pølsesnak, og ziirlig Non sens kunde man ikke her opvise; og hvormegen sund Sands af Folk, som havde Noie med at sætte conjunctivus og indicativus paa behøvrige Steder? Meer end nogen Tid er dette netop i vore Dage Tilfældet; nu, da det latinske Sprog skrives næsten maae regnes iblandt de unyttige Konster, som i det daglige Livs Sysler ikke kan anvendes, og hvis hele Brugbarhed indskrænker sig til dem, hvis Kald, eller andre Omstændigheder nøder dem til at skrive Disputatser og Programmer; eller dem, hvis Embede

medfører, at de maae lære andre Mennesker denne Konst, som de skal vise paa en Examens-Dag, og siden som oftest aldrig mere udøve. Og nu skulde da saa mange Mennesker, som enten aldrig have besiddet, eller som, formedelst Mangel af Dvælse, atter igien have tabt den Styrke og Færdighed i at skrive det latinske Sprog, som de engang forstode, blot af denne Aarsag forbydes at give deres Bidrag til en, for hele Menneskeheden saa vigtig, Sag; skulde, endskiøndt de maafee skrev langt bedre, grundigere og moderatere, dog udelukkes fra al Stemmerettrighed, fordi de ikke kunde give deres Stemme paa Latin, og formenes en Frihed, der blev tilstaaet andre, maafee langt slettere Skribentere, som havde det, i sig selv ikke saa vigtige, Fortrin for dem, at de kunde udtrykke deres Tanker paa et Sprog, som maafee undertiden var barbarisk nok, og som den beskedene Forfatter, der føler, at han ikke er i Stand til at gjøre det bedre, af Afgt for Publikum heller lader uskrevet, og tillige med det, ogsaa de Sandheder, for hvilke dette Sprog skulde være det eneste Behikel!

Dersom Forslaget nogen Tid skulde kunde svare til sin Hensigt, saa maatte det forandres saaledes: alle religiøse Stridigheder skal herefter afhandles paa et Sprog, som ingen forstaaer, uden de Forstandige, og ingen kan skrive, uden de, som forstod at skrive grundigt og moderat; dog selv, dersom man var i Stand til at opfinde et saadant Sprog, vilde det endnu være høist hensigtsstridigt at sige til den store Hob: vi ville herefter afhandle Ting, som ere af den yderste Vigtighed for Eder, Ting, hvorpaa Eders Sinds Nøiighed, Forbedring og evige

Lyksalighed beroe, paa et Sprog, som J ikke maae forstaae. Meppe vilde man derved opvække en gunstig Fordom om sin egen Sags Godhed, Lysets Gierninger ere aabenbare. Hvo som er overbevist om sine Grundes Rægt, frygter ikke for at lade alle høre dem; han er ikke lysefæye, han stoeler paa Sandhedens uimodstaaelige Magt over alle menneskelige Hierter.

Det sidste Spørgsmaal er endnu tilbage: Er det for nærværende Tid raadeligt og gavnligt, at Regjeringen ved forbud og Tvangslove søger at standse den allerede opvakte Giæring? Er Farligheden for Staten og Moraliteten saa stor, at man virkelig skulde ønske, at Regjeringen var berettiget til dette Skridt?

Den Giæring, som paa nærværende Tid er opvakt, er egentlig Naturalismens Strid mod den positive Religion. Væsentlig farlig kan denne Strid hverken være for Staten, eller Moralens, eller Menneskets sande Noelighed. Ingen af de stridende Parter paastaer, at det er Ret, med Magt at forstyrre den borgerlige Orden, eller at modsætte sig Loven og Dyrligheden; ingen af dem angriber Moraliteten selv; ingen af dem behøver heller (er ved sit System tvungen) at mislede Menneskets praktiske Fornuft; gjøre de det, saa er det deres personlige, ikke Stridsmateriens Feil; ingen af dem nægter endelig de sande Støtter for Menneskets Noelighed: Gud, Forsyn og Udødelighed.

Faren kan her kun være tilfældig. Ifald en eller anden, der saae lige, i hans Dine vigtige Sandheder, omtvistede, paa egen Haand sluttede, at alt andet, ligesaa

saavel

saavel som det omtvistede, kunde bestrides, og derved finde Støtterne for sin Moralitet eller Legalitet rokkede, eller sin Sindsroelighed forstyrret.

Men, som sagt, denne Fare kan ikke gandske afhjelpes, med mindre man vilde reent ophøre at strides om de vigtigste, og for hele Menneskeheden interressante Spørgsmaal, og derved tillige opgive ethvert Middel til at udfinde og befæste Sandheden, og dog kan ved denne Strid, Faren for Menneskets Moralitet og Roelighed heller ikke være saa stor, som der i Almindelighed raabes paa. Begge stridende Partier bevidne den dybeste Urefrygt for Moralens Love, for Forsyn og Udsødelighed. Istedet for at forvirre, maatte snarere disse Punkter, hvori hine ofte saa heftigt, og desværre saa bittert, stridende Partier, dog begge ere eenige, meget mere tiene til at befæste den menige Mands Troe, og hiebringe ham den Overbeviisning, at dog disse Punkter maatte være urokkelig visse; selv, hvis hans eget Hjerte og den menneskelige Natur inden i ham, ikke saa kraftigt taledes til disse Sandheders Forsvar, som de unægtelig gjøre.

Og hvad har, hvad kan Regjeringen da i dette Tilfælde gjøre? Intet, uden roelige at see til, og ikke at blande sig i Striden. Vilde den betiene sig af den verdørlige Arm, af Forbud, sikkalske Tiltaler og Straffe, saa vilde den, som jeg alt har anmærket, og Erfaringen tilfulde beviist, sikkert gjøre ondt værre. Den vilde endnu mere forbitte Gemytterne, befordre Giæringer, og opføre sig paa en Maade, som aldrig kan somme sig for en christelig og protestantisk Dyrighed, der bekiender sig til Jesu og Luthers Lærdomme.

Den Gang, den store Jesus blev fremstillet for Pilati Domstoel, erklærede han tydeligt: "Mit Rige er ikke af denne Verden; thi dersom mit Rige var af denne Verden, da skulde mine Tienere stride for mig, at jeg ikke skulde overandtvordes Dig. Mit Rige er Sandheds; for at vidne Sandheden er jeg kommen til Verden, og hvo som er af Sandheden skal lyde min Røst". Og dette Guds Rige, dette Sandhedens og Dydens Rige, som, i følge dets Stifters egne Ord, ikke ligner de jordiske Riger, eller som disse forsvares ved Magt og udrustede Tienere, dette Rige, som ene kan bestaae og forsvares ved Sandhed, vil Mennesker, der opkaste sig til Jesu Tienere, tvertimod hans egen Villie, forsvare ved Tvangslove og verdslig Magt, isteden for med Sandhedens Vaaben, med Overbeviisning og Grunde!

Og nu Luther? Neppe har nogen heftigere end han ivret mod den Uskik, at den verdslige Dyrighed indlader sig i Religionen. I blandt mangfoldige Steder, hvor han paaataler den, vil jeg blot anføre følgende, som staaer i hans Ermahnung zum Frieden auf die Artikel der Bauerschaft in Schwaben.

"So ist doch das die Summa. Man soll Ihnen das Evangelium lassen predigen, darüber kann und soll kein Obrigkeit; Ja, Obrigkeit soll nicht wehren was jedermann lehren und glauben will, es sey Evangelium oder Lügen. Ist genug daß sie Aufruhr und Unfried zu lehren wehren".

Er Baal Gud, sagde fordem Jøderne, saa hæver og forsvare Baal sig selv. Consequent vilde de
have

have handlet, hvis de ogsaa altid havde lagt til: og er Jehova Gud, da hæver han sig selv og forsvare sine Rettigheder og Ære.

Og visselig, han vil forsvare den, det svage Menneſke behøver ikke at væbne sig for hans Ære; behøver ikke at rulle sine Kobberflugter og lyne med sit Semen lycopodii, hvor hans evige Torden rier. *Al Gierning*, siger den vise Jesus, som den himmelske Fader ikke haver plantet, skal med Rod oprykkes, men evig fast og uroftelig skal og *al Gierning*, som han haver plantet, al Sandhed og Dyd blive bestaaende indtil Verdens Ende. Han, som med uendelig Magt og Wiisdom bestyrer det Hele, Aandernes jaavel som Legemernes Verden, vil ogsaa gandske vist styre alt i begge Verdener til hans evige Riges, til Dydens og Sandhedens Forherligelse iblandt Menneſkene. Evig uroftelig er min Troe til hans evige Forsyn, at Menneſket skal gaae frem til det Bedre; at selv denne Gierning skal befordre den gode Sag; at Sandhed evig skal blive bestaaende, og at selv Helvedes Porte intet skulle Kunde formaae mod dens seirende Kraft.

Vi vende os nu til det fjerde Hovedspørgsmaal: Maae det være tilladt, offentlig i trykte Skrifter at prøve, eller dadle enkelt underordnede Øvrigheds Personers eller Embedsmænds Forhold, saavidt han er Øvrigheds Person eller Embedsmand? Maae det være tilladt at dadle den høieste Regjerings Agenterne, eller Statens Tjenere; Ministere, Amtmænd, Biskopper, Regnskabsførere, Præster, o. s. v. for virkelige, eller formeeente Feil i deres offentlige Embedsforelse?

Saavidt jeg troer, har jeg allerede ovenfor saa tydeligt forklaret min Mening, at ingen kan falde paa at troe, at jeg ansaae det for tilladeligt, naar den Undergivne virkelig modsatte sig den underordnede Dyrighed, i Tilfælde, hvor denne virkelig har at byde og raade, eller nægte ham Lydighed, hvor han har Regjeringens Fuldmagt og alle fastsatte Formaliteter paa sin Side. Man kan lyde, og dog alligevel i Skryne eller trykte Skrifter besvare sig over det, som man troer er Uret. Ligesaa lidet er det og min Mening, at enkelt Mand, eller flere, som ikke udgøre denne lovmæssige Dyrighed skulle have Tilladelse til at hindre Embedsmanden, der ikke er Dyrigheds Person, i sit betroede Embede, og kræve ham egenmægtig til Regnskab for sin Domstoel. Iverken den underordnede Dyrigheds Person, eller Embedsmanden behøver at stande enkelt Mand til Rette for sin Opførsel, eller at ansee ham for sin Overmand; men det hele Publikum bør han stande til Rette, og forsvare sin Opførsel, naar han i offentlige Skrifter bliver denunceret for dets Domstoel, som en uduelig eller uretfærdig Embedsmand.

Og dette er da her egentlig Spørgsmaalet: maae det være tilladt at denuncere Feil, Bildfarelser, Uredeligheder eller Uretfærdigheder, som enkelt Mand begaaer i sit offentlige Embede, i trykte Skrifter, for Publikum?

Derfom det, som vi troe at have godtgiort, ingen kunde strider mod den oprindelige Forenings Natur og den almindelige Billie, naar man i trykte Skrifter prøver eller dadler den høieste, lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magts Handlinger; saa skulde man synes at dette saa meget mindre kunde være Tilfældet med den un-

derordnede Dyrigheds-Persons og Embedsmands Handlinger. Man kan, som jeg allerede har erindret, ingenlunde troe, at alle ville bortgive eller indskrænke flere af deres naturlige Rettigheder, end der for Statens Tilværelses og Vedligeholdelses Skyld var uforbigiængeligt fornødent. Uden Modstand at underkaste sig den almindelige Villie, Loven og dens Organ, var uforbigiængeligt fornøden, saa længe der skal være Stat og Love. Men uforbigiængeligt fornødent var det ikke at frasige sig den Ret, frit at ytre sin Mening om, hvorledes de offentlige Sager, der som offentlige angik alle og enhver, i Særdeleshed bleve forvaltede.

Altid maatte det ogsaa for Staten og det Heles Bestyrelse være gavnligt, at virkelige Feil og Wildfarelser i Embedsmandens Fremgangsmaade bleve paa-seete og paa-ankede, altid maatte det være gavnligt, at Uduelighed, Uredelighed, Forsømmelse og Undertrykkelse i det Offentliges Bestyrelse bleve blottede og fremstillede i deres sande Nøgenhed.

Uden Tvivl vil man tilstaae mig dette; kun i Henseende til Maaden vil man formodentlig være uenig med mig; man vil ikke tilstaae, at slikt bør skee i trykte Skrifter og for det hele Publikums Dine, man bør, saa vidt som mueligt, understøtte og vedligeholde Embedsmandens Agtelse og Myndighed; gjør derfor nogen Dyrigheds-Person eller anden Embedsmand sig skyldig i Forsømmelse, Uredelighed; Undertrykkelse o. s. v., saa besvare man sig over ham ved hans Forum; eller i skrevne Memorialer til den høieste Lands Dyrighed, eller og man sagsøge ham ved Lands Lov og Ret, og lade den dømme ham.

Man bør, siger man, understøtte Embedsmændens Agtelse. Saa rigtig som denne Maxime, i sin sande Mening, i og for sig selv er, saa kan den dog ved Anvendelsen blive høist fordærlig. De fleste Voldsomheder og Undertrykkelser, hvorover saa mangt et Lands Undersaatter sukke, ere sædvanligst ikke saa meget den høieste Lands-Regierings umiddelbare, men snarere underordnede Smaa-Despoters Værk; og dog tilregner det undertrykte og mishandlede Folk, der seer, at det er umueligt, eller dog høist vanskeligt at reddes fra disse Tyranners Udsueser og Tryk, den høieste Lands-Regiering sædvanlig det, som de egentlig burde tilregne dens Agenterne. Alt det Had, den Forbittrelse og Misfornøielse, som disse paa-
 drage sig, falder saaledes ikke sielden tilbage paa den høieste Regiering, som understøtter dem, og kan maaskee være Anledning til de farligste Giæringer. Saalidet som man ogsaa kan frikende den høieste Regiering i Frankrige, før Revolutionen, for Undertrykkelse og despotisk Fremgangsmaade; saa er det dog gandske vist, at mangfoldige af de Byrder, som Folket den Gang følte saa tungt at ligge paa deres Skuldre, mere var det paalagt af hine mangfoldige underordnede Smaaetyranter, end af den høieste Lands-Regiering selv.

Den sande Agtelse, den Agtelse, som bestaaer i vore Medmenneskers fordeelagtige Mening om vort personlige Værd og Fortieneste, kan ingen Regiering enten give eller understøtte, den maae enhver, hvad heller han er Embedemand, eller ikke Embedemand, ved sin egen Opsørsel forskaffe sig selv. I en falsk Nimbus af Hellighed kan den, saalange Fordomme og Uvidenhed endnu
 behers

beherste Menneskene, indhylde deres Personer og Embeder; med Mørke og Trældoms Frygt kan det omgiærde deres Embede, og dette er uden Tvivl den, som mangen Embedsmand saa gierne ønsker*). Men en saadan Nimbus maae, og skal dog engang forsvinde, naar Uvidenheds og Fordommens Taage, der foraarsagede denne falske Straalebrækning, engang adspredes. Naar Menneskene engang komme saa vidt, at de skue Tingene i deres sande Lys, saa maae ethvert Blandeværk og optisk Bedrag forsvinde, og Menneskene ville da ærgre sig over, at de saa længe have kunnet lade sig giække af et falsk Skin.

Den Afgtelse, som er grundet paa Fornuft, som enhver Regiering bør forskaffe sine Agentere og Embedsmænd, og som enhver fornuftig Mand og god Borger ogsaa vil lig vil yde dem, er Lydighed og Underkastelse, naar de handle i den høieste Regierings- og Lovens Navn, og en saadan Afgtelse kan Regieringen sikkert forskaffe dem, saasnart enhver fysisk Modstand og Ulydighed mod underordnet Dyrigheds Person, i slige Tilfælde altid ufor-

*) Uden Tvivl ligger den sande Grund, hvorfor mange Embedsmænd saa meget ire imod den Frihed offentlig at tørde undersøge Regieringens Handlinger, just i denne Omstændighed. Ellers med det hellige Mørke, der omgiver den høieste Regiering, troer de ogsaa, at det Mørke, der omgiver dem selv og deres Handlinger, tillige vil forsvinde. Det er en bekjendt Sag, at man i Mørket roeligt kan sove og roeligt staa, og at enhver, hvis Attraae staaer til disse tvende Ting, ugierne seer Dagens Lys. Dog dette er neppe Grunden hos alle; ukierligt var det, at antage det. Men altid smigrer det dog Menneskens Forsængelighed, naar de kunde ansee sig selv for saa hellige Personer, at ingen uden Fare tør bove at undersøge deres Handlinger, og ytre det ringeste om deres Fremgangsmaade.

bigiængelig og alvorlig blev straffet, naar den blotte Modstand, selv i Tilfælde, hvor Dyrigheden virkelig havde Uret, altid paadrog sig Lovens Hævn, saasnart denne kun havde Lovens Fuldmagt og Formaliteter paa sin Side. Dette hindrede ingenlunde, at man jo derfor ligesuldt, siden efter, kunde lade den Undergivne beholde den Ret, som tilkom ham, og affrafte Dyrigheden, ifald han fortiente det, og det burde man, uden Staa- sel altid, saasnart han fortiente det. At give ham Med- hold, at lade, som han altid havde Ret, og i det høieste give ham en hemmelig Trettesættelse, som den Forurets- tede aldrig fik at vide, frembringer nødvendigt een af to onde Virkninger: enten gjør man derved Folket reent slavisk og kædsk; eller, hvis man ikke kan det, forbittrer man det i høieste Grad, og lægger maaskee Grund til høist farlige Gemnytters Gieringer.

Ønskeligt var det i denne Henseende, at det gandske nøiagtigt og tydeligt var bestemt, hvor og naar, under- ordnet Dyrigheds Person har Ret at befale, og hvor han ikke har det; ønskeligt, at Almuen overhovedet fik et ty- deligt Begreb om dette; saavel som om de øvrige borger- lige Forhold, hvori de staae i Staten. Meget tiere end man troer det, er Opsætighed hos den ménige Mand ikke saa meget en Følge af ond Villie, som af Uvidenhed om deres sande borgerlige Forhold; han føler at han skeer Uret, men den rette lovmæssige Maade at modsætte sig den paaførte Uret paa, veed og kiender han ikke, og gri- ber derfor i sin Uvidenhed, ikke sielden til ulovlige Mid- ler. Bedrøvelig er virkelig Almuens Forfatning i denne Henseende; saa let begribeligt som Dødens Forhold til
 Guds-

Gods:Eieren, som Leiere til Eiere, virkelig i og for sig selv er, saa kan man dog tresse mange Bønder, som ikke engang have noget tydeligt Begreb om en Ting, der er dem alle saa magtpaaliggende. Af denne deres Uvidenhed reiser sig da ogsaa flige urimelige Formodninger hos dem, at Regjeringen skulde begaae den Uretfærdighed, at ophæve alt Hoverie og Afgift til Gods:Eieren, uden at denne derfor erholdt noget Bederlag*). Hvor let det er at overbevise dem om flige Bildfarelser, naar man stiller Sagen i sit sande Lys, veed jeg af egen Erfaring. I Skolerne burde dette skee, og meget let kunde det ogsaa skee, naar man, isteden for den sædvanlige jammerlige Catechismus:Ramsen, lærte Ungdommen foruden praktisk Religion, (som rigtigt lært, neppe skulde medtage flere Aar) ogsaa andre i Livet nyttige Kundskaber. Dog førend dette tilfulde kunde skee, maatte ogsaa det, som

saa:

*) Ingen tror, at jeg hermed vil tase Hoveriets og overhovedet Proprietair-Væsenets Sag. Jeg er temmelig overbevist om, og enhver, der som jeg, har haft Leilighed til at sammenligne den frie Holsteenske med den Siællandske Bondes Kaar, vil maaskee være det med mig: at Proprietairvæsenet er den største Hindring for Bondestændens sande Opkomst. Kun ønsker jeg ikke, og det har man da vel heller ikke i Danmark nødig at frygte for, at det maatte ophæves ved Despotisme og Uretfærdighed. At opmuntre, som alt er Rect, til de store Godfers Parcellering, og at understøtte hvert Forsøg, hvorved Bonden kan komme til selv at kjøbe sig sin Gaard og sine Jorder, er uden Tvivl den rigtigste Wei. Et saadant Forsøg Recte der, for ikke ret længe siden, her i Egnen, da et heelt Godses Bønder vare blevne enige med Gods:Eieren, at tilkjøbe sig deres Gaarde og Jorder, men desværre! det gik over Styr og rullige med det, det gavnlige Exempel, som denne Handel maaskee vilde have havt for flere.

saalænge blot har været et *pium desiderium*, engang opfyldes: man maatte have en kort, bestemt Lovbog, hvoraf der kunde gøres et, til Ungdommens Brug fattelig, Udtag. Hidtil har det for enhver, som ikke er Jurist eller profeslo, næsten været umueligt, i den uhyre Sværm af Reskripter og Forordninger som forandre Loven, at komme til nogenledes fuldstændig Kundskab om, hvad man skal gjøre og lade, en Sag, som det dog for enhver Statsborger er yderst nødvendigt at vide.

Giør Øvrighedsperson sig skyldig i Uredelighed, Uretfærdighed o. s. v., saa denunciere man ham for det Forum eller Collegium, hvorunder han hører. Men sæt nu, hvad meget let kan være Tilfældet, og hvad, desværre! saa ofte her i Verden har været Tilfældet, at den uretfærdige Embedsmand har magtige Forbindelser; Fætttere, Svogere, selv i det Collegium, for hvilken man skulde besvære sig over ham, og sæt, at disse Fætttere, Svogere o. s. v. ikke tænkte retskaffent nok, til at foretrække den Pligt som de skyldte Staten, for deres private Forbindelser; sæt, at dette Collegium havde den *Maxime*, at man paa alle Maader burde understøtte Embedsmanden og give ham Medhold, og sæt, at de af disse, eller andre Aarsager, ikke reflekterede paa Klagen, undertrykte den, saa den aldrig kom den høieste Regiering for Dinene, eller naar de ikke kunde, eller vilde dette, dog forestillede Sagen i et falsk Lys, eller, til Trods for alle Forestillinger, paabød den Klagende Tausghed, og hævdede den uretfærdige Embedsmand i hans lovstridige Handlinger: hvad bliver da tilovers for den Undertrykte, despotisk behandlede Undersaat? Enten at tie, sukke og tabe al

Mod

Mod, eller inderlig at harme sig, og i sin Harme maaskee
 at gjøre sig skyldig i lovstridige Handlinger.

Man denunciere, vil der svares, den skyldige
 ved Memorialer umiddelbar til den høieste Lands-
 Regiering selv. Men er det her ikke igien mueligt,
 at mægtige Forbundne kunne hindre disse Memorialer
 fra at komme den høieste Regiering for Øinene? Eller,
 ifald det ikke lod sig gjøre, da forestille dem Sagen fra
 en vrang Synspunkt? Er det ikke mueligt, at denne høieste
 Regiering selv kan have Yndlinger, og for disse Yndlin-
 gers Skyld tillade sig Uretfærdigheder? Enhver af disse
 Mueligheder kunde, om det gjordes nødt, belægges med
 Beviis af alle Landes Historier. Vilde vel alt dette være
 mueligt, ifald det var enhver tilladt i trykte Skrifter at
 paaanke Embedsmandens Uretfærdigheder? Vilde det være
 mueligt, at mægtige Forbundne kunde undertrykke, eller
 afvise Klager? Mueligt, at de ved urigtige Forestillinger
 kunde sætte dem i et falsk Lys for Publikum? Nei, det
 vilde det vist ikke. Undseelse og Frygt for at udsætte sig
 for offentlig Skam, vilde da kraftigst afholde, saavel det
 uretfærdige Collegium, som den uretfærdige høieste Re-
 giering fra, at havde Undertrykkeren og at stoppe Muns-
 den til paa den Undertrykte; ja, dette sidste vilde, hvor
 der var lovsfast og kraftig Trykkefrihed, ikke engang være
 giørligt.

Tu saa sagsøge man den uretfærdige Embeds-
 mand ved Lands Lov og Ret, og lade den domme
 ham. Jeg skulde være fuldkommen enig i dette Forslag,
 hvis det tillige var tilladt offentlig at prøve Dommerens
 Fremgangsmaade; og hvis det ikke i de fleste Lande i Eu-

ropa var en sand Straf, selv naar man har den tydeligste Ret af Verden, at søge den ved Lands Lov og Ret. Er Retten, som i de fleste Tilfælde, ikke saa gandske aabenbar klar og tydelig, saa er det endnu dobbelt farligt at søge den paa denne Maade*).

Det

*) Jeg misliender ingenlunde Regjeringens vise og gode Foranstaltninger med Forligelses-Commissionen og saa mange andre Indretninger, som staae til at lette og forkorte Processernes Sneglegang. Men, saa vidt jeg tror, er endnu en radikal Cour høit fornøden. Een af Statens forste Fornødenheder er det, i mine Tanker, at faae en kort, bestemt Lovboog; saa man ikke i 100 Bind maae eftersøge hvad der er Ret og Uret. En anden Fornødenhed, ligesaa stor og paastrængende som denne, er: at Retten maatte forvaltes uden Betaling; at Dommer, Procuratorer, Skrivere, og andre for Rettens Pleie nødvendige Personer bleve salererede af Statens Kasse, og strængelig straffede, naar de kunde overbevises om, at have taget det allerringeste af Parterne; at alle Akter, Domme o. s. v. uden Betaling af Parterne, skulde afskrives og udstædes. At erholde Ret ved Loven var dog unættelig en af Statsforeningens fornemteste Hensætter, som Staten ligesaa lidet bør lade enkelt Mand betale, som den lader ham betale sin Beskyttelse han finder for Overfald. Staten bør derfor ingenlunde hindre Borgeren i at søge sin Ret ved Domstolen, men afspønde Vanskeligheder og Omkostninger, er virkelig at hindre ham. Meget smukke Forslag paa Papiret, vil man maaskee sige; men hvor tager man Penge fra til disse forøgede Stats-Udgifter? Mit Svar er: man bør og skal gjøre Udveie; skulde det end Ree ved at indskrænke Ting, der kun kan henhøre til Statens Luxus og udvortes Glæds, og som i saa mange Europas Lande, bære til de betydeligke Stats Udgifter. Forst da er det Tid at sørge for Luxus og udvortes Glæds, naar man har tilovers, og ved fuldkommen Udveie til sine sande Fornødenheder, men ligesaa urimeligt som det vilde være for enkelt Mand at anskaffe sig en glimrende Equipage, rigt Klæde og lønede Laqueier og anden Overdaadigheds Tilbedelser, imedens han selv savnede Brødet, maatte lade Konen sulste og
Bor.

Det er en aabenbar vitterlig Sag, at enhver fornuf-
tig Mand langt hellere maage bortgive sin Net, eller lide
For-

Børnene mangle Opdraaelse, ligesaa urimeligt er det
og, naar man seer saa mange Stater at holde et glim-
rende Hoff, og dog mangle anstændigt lønede Skolelæ-
rere og en Rattens-Plæie, som intet koster den, som skal
søge Retten. Disse sidste ere Statens sande, uundvær-
lige Fornødenheder; ere hvad Føden og Børnenes Op-
dragelse er for den enkelte Mand. Benævlede, bestierne
de Hoffolk; Embeds-Mænd, der trække en stor Løn for
et Arbeide, som den første, bedste Skriverkarl kunde
forette for langt ringere, og som ogsaa den første,
bedste Skriverkarl, i den store Mand's Navn, der trak-
der Lønnen, maage forette for langt ringere, en kostbar
Jagt, Stald- og Theater-Stat, en glimrende Levvagt,
kostbare Optraer, Fyrværkerier o. s. v. kan man ikke
regne for andet end Lurus og udvortes Glands, og dog
seer man, saa mange Stæder i Europa, den høieste Hoff-
Glands parret med den elendigste Omsorg for Statens
sande Fornødenheder, Ungdommens Oplærelse og Ret-
tens Plæie. Min Hensigt er herred ingenlunde at stille
paa vor Regering, der udmærker sig, fremfor mange
Hoffer, ved roesværdig Lærelighed. Om herved end-
nu er mere at giøre, veed jeg ikke, jeg kiender dertil
Sagen for lidt, og om det man ikke tilfulde kiender,
bør man heller ikke domme. Imidlertid er jeg overbevist
om, at en Regering, der trødses Fordomme og falsk
Glimmer, en Regering, der veed, hvad saa mange an-
dre Regeringer ikke veed, at sætte Pris paa Livets
sande huudlige Glæder, og derfor heller ikke, som hine,
behøve at erstatte Savnet af disse Livets sande Glæder,
som dog aldrig kan erstattes, ved tom Pral og Glim-
mer, ogsaa i Fremtiden vil indskrænke, hvad der endnu
kan være at indskrænke, den vil foregaae Europas Hoffer
ved et ligesaa roesværdigt Exempel i at trodsse hængede
Fordomme, som den gang den foregik dem med at af-
skaffe Slavehandelen, og dermed aabne en nye Kilde til
de sande Fornødenheders Bestridelse, til Almuens Ung-
doms Oplærelse og Rattens bedre Plæie; overalt, der
som endog denne Kilde endnu skulde være utilstrækkelig;
saa maatte man hellere gribe til ordentlige, efter Vil-
lighed og enhver's Formue fordeelte, Paalæg, fornemme-
lig

Fornærmelse, end underkaste sig alle de Chikaner, den for-
tærende Tids Spilde og de uhyre Omkostninger, som
Rettergangsmaaden, paa de fleste Steder i Europa med-
fører; at vinde sin Proces, er, som Ordsproget siger, als-
tid at tabe sine Penge.

Og er det at tabe sine Penge, naar man vinder Pro-
cessen, hvad maae det da ikke være, naar man taber den?
og dog er det, selv naar man troer at have den største
Ret paa sin Side (og det troer man, det Tilfælde und-
tagen, naar man af Raadhed eller Hævngierrighed vil
spille Hazardspil med een, som man troer at kunne spræn-
ge, næsten altid) dog meget mueligt, at man kan tabe
den, og mere end i mange andre Tilfælde maae dette være
mueligt, naar man denuncerer en i sine Tanker efterladet,
eller uretsfærdig Embedsmand. Der hører saa meget til
at bevise hans Efterladethed, Uretsfærdighed o. s. v.; ju-
ridiske Udflugter og Procuratorers Kunst er saa mange
foldige, at man med den retfærdigste Sag, dog let kan
tabe. Fornemmelig er dette Tilfældet, hvis Dommerne
maaskee allerede skulde have optaget den Maxime: at
man paa alle muelige Maader bør understøtte Embeds-
manden, og saa lidet som mueligt vedgaae offentlig, at
han har handlet uret. En Maxime, som Dommerne,
der selv ere Embedsmænd; af Egenkierlighed, maaskee
uden selv tydelig at vide det, let kunde optage.

Og hvad bliver da Følgen, naar man af en eller
anden af disse Aarsager skulde tabe sin Sag? Man idvæn-
mes

lia paa Luxus, Wahre, end forsomme at sørge for det,
som i alle Stater maae anses for at være een af alle-
første og meest paatrængende Fornødenheder.

mes Mulkter paa 500 til 1000 Rdlr.; store nok til at ødelægge en Mand's og hans uskyldige Families hele timelige Bølfærd, eller underkastes endog vanærende Straffe. Nok, til at afstrække enhver anden fra lignende Forsøg, og Følgen af alt dette er, den Undergivne maae tie og lide eller indøde sin Harme.

Nei, skal det virkelig gavne, at man sagsøger den uredelige Embedsmand, saa maae man kunne gjøre det uden ødelæggende Omkostninger, og uden Fare. Det maae være Embedsmanden nok, at hans Opsørsel bliver frikendt for Lovens og Publikums Domstoel. Man behøver ikke at gjøre hans Stolthed, eller Heongierrighed det Offer, at afstraffe den, som har besværet sig over hans Opsørsel, selv om det skulde findes, at hans Klage var ugrundet.

Overalt er det en unyttig Indskrænkning, hvis man blot vilde tillade enhver at fremkomme med grundede Klager. Uden Tvivl troer enhver, der fremkommer med Klage, at hans Klage er grundet; om den virkelig er det eller ikke? er et Spørgsmaal, som først maae besvares ved dette borgerlige eller Publicitetens Tribunal.

Gavnligt maae det altid være for Staten, at der uden Fare kan føres Klager og Anke over dens Embedsmænd; mangfoldige Uretfærdigheder, uredelige og despotiske Handlinger gaae i Svang, helst hvor Embedsmanden troer sig procul a jove, hvorom den høieste Regiering aldrig bliver underrettet, og naar den engang bliver underrettet derom, er det undertiden for sildig, er Skaden ofte allerede saa stor, at den enten slet ikke, eller dog ikke uden Tab for det Almindelige eller enkelt Mand,

kan afhjælpes. I den nærmeste Cirkel veed man sig Embedsmandens uredelige, lovsfridige Handlinger altid længe før, endskjøndt de mangfoldige Vanskeligheder og Farligheder man udsætter sig for, hindre dem, som maae lide derunder, fra at paaanke dem, og derved tillige betrygge Embedsmanden i sit flette Forhold. Vidste han sig derimod intet Dieblisk sikker for, at hans Efterladenhed, Uredelighed eller Undertrykkelse blev fremdraget for Publikum's Dine, og derved den høieste Landsregiering, som hans foresatte Dyrighed, gjort opmærksom paa hans Forhold, saa vilde han gandske vist i alle Tilfælde handle varssommere.

Endog i det Tilfælde, naar det befandt, at Klagen var ugrundet, var der endnu intet tabt for Staten; med Glæde maatte den erfare at dens Embedsmand intet Ondt havde begaaet; ja selv i dette Tilfælde vilde Exemplet gavne; den uredelige Embedsmand, der følte sin onde Samvittighed, vilde selv, hvor han ikke selv umiddelbar var sagsøgt, ved den Retfærdiges Friktendelse, der efter hans eget Hjertes Vidnesbyrd ikke kunde blive hans Lod, kraftigst vækkes op af Søvn.

”For Staten, vil man maaskee indvende mig, kan en saadan Fremgangsmaade vel ingen Skade medføre; men desto mere for Embedsmanden, naar enhver uberegtiget Person frit skal have Tilladelse til, offentlig at beskylde ham for Efterladenhed, eller slet Forvaltning; er Staten forbunden til at betrygge Borgernes Være, hvorfor skal da Embedsmanden allene være berøvet den Beskyttelse, som enhver Statsborger kan gjøre Fordring
”paa

"paa, hvorfor han allene være et Maal for ærerørige
"Beskyldninger?"

Uberettiget kan, naar det kommer an paa det Of-
fentlige og dens Forvaltning, ikke en eneste af Statsbor-
gerne kaldes. Det Offentlige og dets Forvaltning angaaer
alle, og altsaa ogsaa hver enkelt Person i Særdeleshed.
Enhver er just ikke berettiget til at fælde afgjørende Dom;
men til at paatale og paaanke Embedsmandens Forhold,
er enhver berettiget. Eller skulde Menigheden ikke
være berettiget til at paatale og besvare sig over
Præstens Efterladenhed; de Undergivne ikke berettigede
til at besvare sig over Stiftamtmands o. a. despotiske
Handlinger, hvorunder de enten selv virkelig lide, eller
dog kunne komme til at lide, ligesaavel som andre?

Embedsmanden har en dobbelt Charakter, en of-
fentlig, for saavidt som han er Embedsmand, og en pri-
vat, for saa vidt han er Borger i Staten. Angriber
nogen ham i hans private Charakter, angriber nogen de
af hans Handlinger, som ingen Forbindelse have med
hans Embede, men kun angaae hans huuslige Liv; saa
har han unægtelig Ret til samme Lovens Beskyttelse, som
enhver anden af hans Medborgere.

Underledes forholder det sig med de Angreb, der
giggøres paa hans offentlige Charakter. Som Embeds-
mand kan han ingenlunde gjøre samme Fordringer paa
Staten, som enhver anden privat Borger; thi han vil
ikke nøies med denne Beskyttelse, som enhver privat Bor-
ger erholder af Staten; Han vil endnu have mere, Ind-
komster, Anseelse o. s. v. Staten er derfor ogsaa be-
rettiget til at fordre mere, meer Arbeide, meer Opofrelse,
Grund den er berettiget til at fordre af sine øvrige Borgere.

Uden at fornærme Billigheden, kan den altsaa forlange, ikke allene at han skal gjøre Arbeidet, som er forbunden med Embedet, men ogsaa, ifald dens Vel udfordrer det, at han skal stande enhver til Rette, som vil beskylde ham for slet Forvaltning. Det Heles Vel maae nødvendig have Overbalancen, naar det kommer i Sammenstød med enkelt Embedsmands Høihed og Anseelse.

Og dette kan den med saa megen mere Billighed fordre, siden det egentlig kommer an paa hans frie Billie, om han vil indgaae denne Contract med Staten, eller ikke. Naar jeg paalægger een Byrden, og fordrer Opofrelser af ham, hvortil han ikke selv har givet sit Samtykke, saa kan han med Billighed besvare sig over mig. Forelægger jeg ham derimod Fordele og Byrder, som han enten paa eengang tilsammen maae tage imod, eller tilsammen maae lade fare, og overlader ham selv Valget; saa seer han ingen Uret, naar jeg paalægger ham Byrden, som han, for at vinde Fordelen, selv frivillig har taget paa sig. Og dette sidste er just Tilfældet med Embedsmændene. Staten tvinger ingen til at blive Embedsmand, den overlader det til hans frie Valg, om han synes, at de Fordele den har forbunden med Embedet, kan opveie Byrderne og Besværlighederne. Finder han nu, at dette Ansvar, denne offentlig tilladte Paaanke paa hans Forvaltning, i hans Dine er saa stort et Onde, at han, for at undgaae det, heller vil lade Fordele og Indkomster fare; nu saa har han jo sin frie Billie; kuns naar han vil nyde Fordelene, er han forbunden til at bære Byrderne.

Dog, dersom Staten, som jeg troer den ikke er, endog var forbunden til i lige Grad at betrygge Embedsmanden og den private Mand for Angreb paa deres Opførsel, saa kunde endnu følgende Spørgsmaal opkastes:

Er det raadeligt, at Staten understøtter denne samme Høielse for Eren, der troer sig paa det føleligste fornærmet ved den ringeste Mistanke, og den ringeste Ytring om et slet Forhold, saa fornærmet, at den ikke kan see sig tilfredsstillet, uden ved Havn over den Person, der har yttret Mistanken, eller Beskyldningen? Man har bestandig troet: ja; troet, at denne samme Høielse for Eren ogsaa skulde afholde Menneskene fra at begaae virkelig uretlose Handlinger. Det var at ønske, at Udfaldet ogsaa altid svarede til denne Forventning; at ønske, at Menneskene ligesaa meget vilde tage sig i Agt for Uredelighed, Uretfærdighed o. s. v., som de virkelig føle sig fornærmede ved at beskyldes derfor; men desværre! Erfaringen viser just ikke, at denne Forventning treffer ind.

Dog, fæt, at dette ogsaa virkelig var Tilfældet, saa vilde det dog kun bidrage til at styrke Menneskene i dette vor Tidsalders forvandlede Sind, mere at stræbe efter, hvad der falder i Dinene, end hvad der er virkeligt, mere at ville synes end at være; det vilde altsaa bidrage til at forderve Menneskets Moralitet; til at aabne urene Kilder for deres Handlinger, og at afvende deres Blik fra den sande Ere og Agtelse, der kun kan erholdes ved virkelig dydige Handlinger.

Det vilde, siger jeg, bidrage til at fordærve Menneskets Moralitet. Den eneste rene Kilde til al sand Dyd, er allene Agtelse for Pligt og Moral-Lovens Dydende.

Al denne Grund bør Mennesket være stræbsomt, redelig, retfærdig i sit Kald og Embede, og det er ogsaa fordeeltigt for Staten, naar han virkelig er det af denne Grund. Enhver Handling, som Mennesket foretager sig, blot af Udfigt til timelig Værd, Fornøielse o. s. v., ere kun egen-nyttige Handlinger, Handlinger, som ingenlunde kan bestaae for den praktiske Fornufts Domstool, naar den afsiger sin Kiendelse over Handlingers indvortes moralske Værd.

Man maae, naar man taler om Væren, gjøre Forskiel paa to Ting, som almindelig blandes imellem hverandre, og som dog i sig selv ere ganske forskjellig: vor egen Dom om vort personlige Værd, Selvsøielse, og andres Domme over det samme, eller Agtelse. Den første er det altid Menneskets ubetingede Pligt at stræbe efter; den sidste, Agtelsen, er det kun betinget Pligt at eftertrægte, naar vi nemlig kan naae den, uden derved at tabe den første; begge ere Mennesket naturlige, og ingenlunde forkastelige, men begge kunne misledes, ved at gjøre Mennesket opmærksomt paa glimrende Phantomer, istedet for Virkeligheder.

Mennesket maae nødvendig stræbe at attraae sin egen Høiagtelse, nødvendig stræbe efter at have Værd i sine egne Dine, og dersom man ikke misleder ham, dersom man ikke gjør ham barnagtig og ufornuftig, saa vil han søge den, hvor Natur og Fornuft selv viser ham hen, i det som virkelig udgør Menneskets sande Adel og Ypperlighed.

Men denne Point d'honneur, denne omme Høiagtelse for Væren, der ikke kan taale at beskylde, og ikke beskylde

Skyldes, uden at blive høvnet, er gandske vist ikke noget,
 hvortil Fornuft og Natur henviser Mennesket; det er i
 Grunden et Phantom af falsk Ere, der ingenlunde kan
 bestaae for Fornuftens Domstoel. Unægteligt er det for
 ethvert smitsolende Gemyt smerteligt, at blive miskiendt;
 men Fornuften vil ogsaa snart lære os, at vi ikke kunne for-
 lange at alle Mennesker, uden at kiende os, strax seude
 ansee os for gode; den vil lære, at den eneste Naade at
 berøve ugrundede Beskyldninger deres Kraft, er at
 giendrive dem ved sin Opførsel, og at der neppe kan være
 noget ufornuftigere og hensigtsstridigere Middel, end at
 høvne sig over dem, der har miskiendt eller beskyldt os.
 Neppe har der været et Folk, der mere brændte af
 Selvfølelse og mandig Dyd og Agt for Eren end Græ-
 kerne og Romerne, og dog finde vi ikke denne Art af
 point d'honneur hos dem. Det var tilladt at anklage den
 ypperste Mand for virkelige Forbrydelser, og den eneste
 Skyldstignelse som han erholdt, eller attraaede derfor,
 var Frikiendelse. Nei, denne falske Ere nedstammer
 tilligemed dens Eddiske Adelsstolthed, Rangstolthed,
 Dueller og de øvrige menneskelige Naragtigheder af
 samme Slags, fra hine raac barbariske Tider og Fol-
 keslag; den er en Green af den samme Ridderaand, der
 frembragte saa mange andre Daarligheder.

En Mand, opfyldt af Selvfølelse, af Følelse af
 sit eget sande Værd, og en Mand af Ere efter Verdens
 Talebrug, hvilke to høist forskellige modsatte Skabnings-
 ogger! Opfyldt af de, Sjælen ophøiende Tanker, om den
 menneskelige Naturs, om Dyders høie Ypperlighed, an-
 strænger den første alle Kræfter, for i sin Person at re-

olifere det store Ideal, hvoraf hans Siel er giennem-
 trængt. Stolt forkaster han hver nedrig, hver lastvær-
 dig Tanke, som uværdig den høie Standpunkt, hvorpaa
 han staaer som Menneske; ivrig stræber han ved mandige
 Dyder at gjøre sig den Post værdig, hvorpaa han staaer
 som Borger; Sine Medborgeres Agtelse forsmaaer han
 ikke, men han stræber kun at tilvende sig den ved virkelig
 borgerlig Dyd; han indseer det, at kun han selv, og intet
 andet Menneske i Verden, er i Stand til at forstyre hans
 sande Værd; intet andet Menneske i Stand til at fornæ-
 dre ham, uden han selv, og kan ingenlunde indsee, hvor-
 ledes man ved en ufornuftig umoralisk Handling kan af-
 tvette den Skam, som ingen kan paasøre ham; hans Værd
 er grundet paa Virkeligheder, Fornuften selv kan ikke nægte
 ham sin Agtelse; han er i det Lille, et Aftryk af Gudsdom-
 men selv.

Hvor ussel, lille og barnagtig er ikke den Figur,
 som denne Sammensætning af Daarligheder, som Ver-
 den kalder, en Mand af Værd, gjør ved Siden af dette i
 Sandhed ophæiede Væsen! ligesom Barnet, der bryster
 sig i sin nye Klædning, bryster han sig af sin Byrd, sine
 Forfædres Bedrifter, et gammelt, bestøvet Pergament,
 en Plads i Rangforordningen, et Silkebaand over Skul-
 deren, eller en Guldqvast i Kaarden, fort, af alt andet
 Glitterstads, end der egentlig tilhører ham. Og denne
 tilbedede Værd, der ikke har den ringeste Grund i Men-
 neskets sande Ypperlighed, troer han, kan fornærmes ved
 Ord, ved Mistænkte, ofte ved ligegyldige Handlinger;
 troer, at det staaer i ethvert Skarns, eller enhver Døs-
 mers Magt at besmitte den; troer, at en Plet paa den

sande eller indbildte Ære ikke kan afvaskes, uden at han selv afvetter den med Blod, eller Dyrigheden udsoner den med Straffe. Hvilken Kiæde af Ufornuft, Daarlighed og Modsigelse!

Derksom Adel, Rang og Standsfordom, indbildt Høihed o. s. v. ingen anden Skade medførte, saa medføre de dog unægteligt den Skade, at de gjøre Mennesket barnagtigt og ufornuftigt, at de foremale ham et blendende Phantom af falsk Ære, som de opmuntre ham at eftertrægte, og derved afholder ham fra at fæste Dinene paa den sande Ære og Agtelse, som gandske vist, ifald han ikke var saa sysselsat med det glimrende Spøgelse, ved sin egen naturlige Gratie vilde falde ham i Dinene og tilvinde sig hans Kierlighed. Derksom det var umueligt at tilvinde sig en Slags indbildt Værd med disse blendende Daarligheder, saa maatte Mennesket, for at forskaffe sig den Værd i sine egne Dine, som han ikke kan undvære, bestrebe sig for, at opnaae den sande Værd. Derksom Glimmer, Stand, Rang o. s. v. ingen Agtelse forskaffede hos den forblindede Mængde, saa maatte han stræbe, at tilvinde sig den ved Nidelighed, Virksomhed, Godgjorenhed og andre, det Almindelige gavnlige, Handlinger. Havde Embedsmanden intet andet at pukke paa, ingen indbildt Høihed, ingen Stands Medhold, saa maatte han, hvis han vilde have nogen Værd i sine egne Dine, besitte sig paa virkelige Dyder; kunde han ikke vente Agtelse fra sin Stands Høihed, sin Orden, sin Rang og deslige, saa maatte han søge at tilvinde sig den sande Agtelse, ved at lægge Vind paa Nidelighed, Virksomhed, Popularitet o. s. v. som er det eneste, hvorved han kunde

tilvende sig dem. Derfor det altsaa ikke allerede var streng Nødv. at Staten ikke selv burde bidrage til at fordærve Bergernes Moralitet, saa maatte selv dens egen Fordeel, den Fordeel den havde af at besidde duelige, virksomme og redelige Embedsmænd, bevæge den til at udrydde alt, hvorved Mennesket forledes til at efterhige falsk Ære, og at underholde falske Begreb om Æren, og derfor ogsaa den Art af falsk Æresfølelse, hvorved man troer sig og sin Person saa hellig, at man ikke uhyvnet tør besyldes. *)

Naar
*) Man skulde synes, at der for Soldaten ikke behøvedes anden Spore til Tapperhed, end den store Tanke, der viste sig saa virksom hos Grækere og Romere, at han stred for Fædrelandet, stred for at værne om sine svage, værgeløse Medborgere, ligesom der for Embedsmændene ikke behøvedes virksommere Spore, end den Tanke, at han virkede til det Heles Vel. Men Politiken saae dybere; den indsaae klogetigen, at Mand, som beskæftes af denne store Tanke, vel vilde være i Stand til at fægte ind Lovmoed som Leonidas, vel i Stand til at opofre Liv og alt for Fædrelandet, som Fabricius, men de vilde ikke være saa villige til, at tiene som udvalgte Redskaber til at udbrede despotisk Magt; ikke saa villige til at undertrykke Medborgernes Frihed og at lade sig lemleste eller dræbe, for at fremme Kyrstens Grille, at tilfredsstille hans Erobringslyste, eller befordre hans Familieanliggender; den undertrykte derfor den sande Æresfølelse, som en Ting, der vilde skade dens Hensigter, og fremstillede i dens Sted et glimrende Phantom, Standsære, forfælsk Naade. Naad, Portecpee, point d'honneur, ic. som det glimrende Naal, man skulde efterjage, og naade ogsaa lykkeligt sin Hensigt. Folk, der ikke mere drives af Fornuft og sand Ære, men af Forsængelighed, lade sig med Glæde fore ad hvilken Vej man vil, naar det blændende Phantom, Naalet for deres Bestræbelse, idelig svæver dem for Næse paa denne Vej. Saaledes fordærvede og forandrede man Mennesket selv, for at kunne bruge ham som et Redskab i sine Hænder, til hvad man selv vilde.

Raadeligt er det altsaa ingenlunde, at Staten understøtter denne falske Vresfølelse hos Embedsmanden; Selvfølelsen maae han søge i sit eget Hjerte, og Agtelse maae ikke hans Stands Hellighed, hans Rang, eller Farligheden ved at angribe ham, men hans egen gode Vandel forskaaffe ham. Men dersom det endog var raadeligt, saa er det Spørgsmaal endnu tilbage: Kan Staten betrygge hans eller nogen anden Statsborgers Ære, det er, deres Agtelse, fuldkommen; kan den betrygge den ligesaa fuldkommen, som Liv, Lemmer og Eiendom? og dette Spørgsmaal maae uden Tvivl ogsaa besvares med Nej.

Ligesaaalidet som Staten er i Stand til at bestemme hans indvortes Dom om hans eget Værd, der maae betroe paa hans egen Tænkemaade, ligesaa lidet er den og i Stand til at bestemme hans virkelige Agtelse. Den kan ligesaaalidet forhøje, som formindskke Medborgernes fordelagtige Dom om hans Person og Opførsel. Over andres Meninger har ingen Dødelig Magt; ja Mennesket selv har ikke engang Magt over sine egne Meninger; kun Grunde og Overbeviisning ere i Stand til at forandre dem. Kun Grunde og Overbeviisning formaae at indgive os Agtelse for en hidtil miskiendt, og at berøve en forhen agtet Person, den gode Mening, som vi tilforn have havt om ham.

Er det Embedsmanden virkelig om denne Agtelse at gjøre, saa kan han neppe gribe til et mere hensigtsstrikt Middel, end at udvirke, at den, som har yttret for nærmelige Beskyldninger imod ham, bliver paalagt Taugshed, eller afstraffet. Mueligt er det, at han derved kan

hindre

hindre andre lignende Ytringer, men han vil ikke derved tilvinde sig sine Medborgeres Agtelse, han vil sikkert gjøre Ondt værre, forbitte sine Medborgere, og isteden for at formere, formindste den Agtelse i hvilken han har staaet hos dem.

For en Mand, der virkelig stræber efter, at vinde denne sine Medborgeres sande Agtelse, maae det være langt ønskeligere, at see sig offentlig beskylt for Feil og Uredelighed, end at det samme stedte hemmeligt; og dette sidste kan dog hverken han eller Staten nogen Tid forhindre. De hemmelige Angreb paa hans Ære blive ham som oftest ubekjendte, eller ere dog i det mindste saa ubeslemte, at han ikke ret kan forsvare sig imod dem, eller betage sine Medborgere den vrang Mening de have fattet om ham. Først da er det mueligt, saasnart han beskyldes offentlig, da først kan han fordre Beviis for Beskyldningen, og ifald den frembringes, offentlig giendrive den. Han vinder derved altid mere, end hvis han sagsøger Beskylderens til at lide Straf. Dersom han endog naaer denne sin Hensigt, saa faaer han kun sin Stolthed eller Hevngierrighed tilfredsstillet, hvortil Staten ikke burde være ham behjelpelig; men han oplyser ikke sine Medborgere; overbeviser dem ikke om Beskyldningens Urigtighed; det eneste Tilfælde undtagen, naar Proceduren trykkes, og Sagen saaledes debatteres offentlig, og Følgen deraf er, den ufordelagtige Mening, som Beskyldningen har opvakt, bliver ikke udryddet. Den Straf, som hans Modstandere belægges med, rører Medborgerens Medlidenhed, og drager dem derved ligesaa meget over paa Beskylderens Partie, som de ved den Stolthed,

Selv-

Selvigtighed og Hevngierrighed, Embedsmanden viser, opbringes og afdrages fra hans.

Nei, det være enhver tilladt, frit og uden Frygt for Straf at paaanke Feil, Efterladenhed, Uredelighed og Despotisme i Embedsmandens Fremgangsmaade. Dette vil ikke allene kraftigt opmuntre dem selv til Varsomhed, men det vil tillige være et virksomt Middel, til at befæste den gode Embedsmands Agtelse. Enhver ubevist, eller grundigt glendreven Beskyldning er en sand Triumf, et nyt Skridt til at befæste hans Agtelse hos hans Medborgere og Regjeringen; men enhver bevist Beskyldning ogsaa en vel fortient Tugtelse og et gavnligt Exempel for andre; Straffen for den ondskabsfulde Beskylder vil vist ikke udeblive: alle Retsskaffenes og Fornuftiges Misbilligelse og Foragt, den vil og kan han ikke undgaae.

For Egennytte kan man ikke beskylde et Forslag af denne Natur, der gøres af en Embedsmand, endstønt af en Embedsmand, hvis Virkefæds, i Forhold til andres, kun er ringe og ubetydelig. Imidlertid erklærer jeg herved høitidelig, ifald det nogen Tid skulde falde nogen af mine Medborgere ind, at beskylde mig for Feil eller Forbrydelse i mit Embedsførelse, aldrig at betiene mig af andre Vaaben, end blot Sandhed og Overbeviisning; aldrig at ville attraae andet Vederlag, end blot det Vederlag, som mit eget Hierte vil finde i at blive frikiendt og at see mig befæstet i mine Medborgeres Agtelse.

Saavidt om dette Spørgsmaal. Vi vil nu begive os til det femte, som var: Maae det være tilladt at skrive imod allerede fældede Domme?

Wed

Med dette Spørgsmaal kan jeg være meget kort; thi jeg har næsten alt besvaret det. Den fældede Dom, naar den er fældet i sidste Instans, (thi ellers har man i hver Stat Lov at appellere til den høiere) maae sættes i Kraft, og ethvert Forsøg til, ved physisk Magt at hindre dens Fuldbrydelse, er Forbrydelse mod Staten, mod den almindelige Willie, hvis Organ Dommerne ere, og fortioner som en saadan Forbrydelse, uforbigiængelig Straf.

Men dette hindrer ikke, at man jo derfor ligefulde siden efter i trykte Skrifter, kan prøve Dommen selv og dens Præmissers Grundighed og Retfærdighed. Dersom det, som jeg troer at have bevist, maae være tilladt at prøve, ikke blot Embedsmænds, men selv den høieste Regierings Fremgangsmaade; saa maae det og være tilladt, at prøve fældede Domme. Thi disse ere enten Underdommernes, og altsaa Statens underordnede Embedsmænds, eller den høieste Instanses, det er, den øverste dommande Magts offentlige Handlinger.

Og herved var altsaa Spørgsmaalet tilfulde besvaret, hvis jeg ikke endnu ved denne Anledning troede at maatte tilføie et Par Anmærkninger.

Den høieste Ret her i Danmark har den Forrettighed at den affiger Domme, uden at tilføie Præmisses og Dommenes Grunde; uden Tvivl var det Tid at give Slip paa denne Forrettighed, som nedstammer fra hine uvindende Tider, da man ansaae det for noget stort, hvad der i Grunden er meget ussel, at den blotte Willie, det blotte sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas, maatte være nok for Borgerne. Jeg kalder det en meget ussel Forrettighed; thi for et fornuftigt Væsen kan intet adlere tænkes, end at bestemmes af fornuftige Grunde

Grunde; at bruge Magtsprog, at lade Villien giælde isteden for Grunde, passer sig bedre for et egensindigt Varn, eller for en Despot, der byder over Slaver, end for en fornustig Regiering, der hersker over frie Mennecker, og sætter sin Ære i Borgernes Kierlighed. Jeg indseer ikke, hvorfor man ikke ligesaavel kunde give Slip paa denne, med Tidens Aand og Oplysning upassende, Forrettighed, som man i vore Dage viselig har givet Slip paa en anden ligesaa upasselig; den nemlig, at give Love, ligesom fordem i Frankrig, uden at tilfsie Grundene. Et Fortrin, som enhver fornustig Regiering altid med Glæde overlader til de Regieringer, som enten ingen Grunde vide at anføre, eller som føle, at de maatte skamme sig, hvis de anførte de sande Grunde til deres Befalinger.

Uden Tvivl troede man i hine mørke Tider, at man, i at give Befalinger og fælde Domme, uden at tilfsie Grunde, lignede Guddommen, om hvilken man troede det samme; daarligere og formasteligere kan ingen Tanke være. Guddommens Befalinger ere aldrig blottede for Grunde; Guddommen kan aldrig befale, uden hvad der er helligt og godt; og det som er helligt og godt har sin evige Caution i Mennekkets praktiske Fornuft selv. Men saaledes er det ikke med Mennekket; det er mueligt, at han kan befale andet, end det som er retfærdigt og godt, og det er derfor nødvendigt, at han deducerer hvad han befaler, af almindelig gyldige Rets Principer, og derved beviser, at det er godt og retfærdigt. At bestræbe sig for, at handle ret, er den eneste Maade, paa hvilken det svage Mennekke virkelig kan nærme sig Guddommen.

Endnu

Endnu en Anmærkning sees jeg mig beføiet til at gjøre. Man kan erholde Domme beskrevne, man har Tilladelse til at lade dem offentlig trykke; men enhver enkelt Assessors Stemme erholder man ikke, og uden Tvivl vilde det være godt, isald man erholdt den; uden Tvivl vilde det bidrage til, at gjøre den ligegyldige, partiske eller uretsfærdige Dommer varssommere i det vigtige Embede, som Staten har betroet ham, hvor hans blotte Stemme ofte kan gjøre Udslaget, og afgjøre hans Medborgeres hele timelige Bølfærd, Ære og Livet selv; vidste han sig ikke sikker for, at hans individuelle Stemme offentlig blev fremsat og drøftet, saa vilde han gandske vist forfare meget forsigtigere med at give den, end naar han kan skjule sin egen Ligegyldighed, Uvidenhed, eller Partiskhed under det hele dømmende Selskabs Firma.

Neppeskulde jeg troe, at nogen fornuftig, redelig og ærefærlig Demmer kunde have det ringeste at indvende imod dette Forslag. Mueligt var det vel, at mangen Dommer, naar hans Stemme saaledes blev offentlig bekendt, kunde derved paadrage sig Fiender, og at disse ved given Leilighed, maaskee kunde foraarsage ham privat Fornærmelse, eller Skade; mueligt var det, at en og anden feig Dommer derved kunde forledes til, at give sin Stemme med mindre Dristighed, end han ellers vilde have gjort det; men er ikke det samme Tilfældet ved alle Underretter, hvor Dommen kun affiges af en eneste Mand? Vilde Skammen, for at blive offentlig anseet for en uredelig eller uvidende Embedsmand, ikke ligesaa kraftig virke, som Skammen for, at see sine Domme underkændte ved høiere Instans, virker paa Underdommeren?

meren? og vilde denne Frygt ikke overveie alle disse private Betragtninger. Er det endelig ikke næsten hver reedelig Embedsmands Lod, at see sig udsat for privat Fiendskab, naar han som en ærlig Mand, upartisk vil gjøre sin Pligt? Rødme af Skamfuldhed maatte den Dommer, eller den Embedsmand, der kunde vedgaae, at personlig Høihed, Stolthed eller private Fordele, hos ham gieldte mere end det offentlige Vel og den Pligt, han som Dommer, eller overhovedet som Embedsmand, skylder Staten og de Medborgere, som maae underholde ham.

Det fiette af mig opfastede Hovedspørgsmaal var: Maae det tillades, at skrive mod enkelt privat Mand, for saavidt, som han er privat Mand, og hans Forhold ikke angaaer det Offentlige?

Virkelig kan endeel af det, jeg allerede har erindret, om Angreb paa Embedsmandens Charakter og Forhold, ogsaa fuldkommen anvendes paa de Angreb, der gøres paa den private Mand's private Charakter og Handlinger. Den sande Ære, Selvfølelsen af eget sandt Værd, og andre Menneskers ufæsmatede Agtelse, kan Staten ligesaa lidet give som berøve, enten Embedsmanden eller den private Mand. Den første af disse maae beroe paa hans egen, og den sidste paa Medborgernes Overbeviisning, og Overbeviisning kan ikke fremvirkes ved Tvangsløve, den staaer ikke under det borgerlige, men ene og allene under den frie Fornufts Forum.

Ligesaa rigtigt er det uden Tvivl, at denne point d'honneur, denne æmme Følelse for Ære, der grunder sig paa Indbildninger og ikke paa virkelige moralske Fuldkommenheder, og som troer, at den ikke kan tilfredsstilles

R

uden

uden Hævn over den, der vover at mistænke eller beskylde den, er en falsk Vresfølelse hos Privatmanden, saavel som hos Embedsmanden; rigtigt, at denne falske Vre, saavel som al falsk Vre i Almindelighed, forleder den første, saavel som den sidste fra, at eftertragte den sande Vre, og at det derfor ingenlunde er raadeligt for Staten, at fremme og nære dette Slags point d'honneur i Borgernes Bryst.

Rigtigt er det uden Tvivl ogsaa, at Staten ingenlunde saaledes kan beskytte Statsborgernes Agtelse, som den kan beskytte hans Liv, Lemmer og Eiendom; rigtigt, at de farligste Angreb ikke ere de offentlige, men de hemmelige, mod hvilke Staten intet kan udrette, og at en Mand, som virkelig er om over sin borgelige Agtelse, langt hellere derfor maae ønske at see sig offentlig end hemmelig angreben, siden han da deslettere kan forsvare sig.

Saa rigtigt som nu alt dette er, saa vilde man dog uden Tvivl slutte noget for raast, hvis man strax deraf vilde uddrage den Følge-Slutning: at Privatmanden, ligesaavel som Embedsmanden, i intet Tilfælde maatte vente anden Betyngelse af Staten, intet andet Bederlag, end den blotte Frikiendelse.

Naar Mennesket er ufornuftigt, naar det endnu underholder Fordomme, troer at visse Ord, Handlinger o. s. v. som foretages af andre, saa føleligt kunne fornærme dem, at de ikke kunne give sig tilfreds, uden at see dem straffede, eller selv at straffe dem; kan da Staten vel tvinge dem til at blive fornuftige?

Det kan den ikke. At gjøre Mennesket fornuftigt, var aldrig Evangsloves, det er ene og allene Oplysnings og Fornuftens eget Værk; efter Evne at borttrydde

alt, hvad der kan hindre Oplysningen; at føie Anstalter til at Borgerne kunne blive fornuftige og oplyste, og selv at foregaae dem med et godt Exempel, er det eneste hvad Staten, eller dens Magthavere kunne giøre og ere berettigede til at giøre. Her staaer Grændserne for deres Magt.

Foruden at føie de fornødne Anstalter til Oplysnings Udbredelse, ere der kun to Ting, som Staten kan giøre i Henseende til falsk Begreb om Æren. Det første er, at den ved sit eget Exempel bestrider Fordommen; og det giør den, naar den selv ikke hævner sig for giorte Beskyldninger, men stræber at svække dem med Grunde alle; det andet er, at den ikke forsættelig føier Indretninger, der biedrage til at fordærve Folkets Moralitet, *) styrker det i Fordommen, og giøre Mennesket barnagtigt og forsængeligt; giør den ikke dette, indfører og understøtter den selv Adels Rang og Embedshøiheds Fordom, falsk point d'honneur, o. s. v. saa handler den gandske vist, hverken moralsk rigtigt eller klogt; men vil privat Mand ikke være fornuftig, vil han, uden Statens Skyld, søge sin Ære i en eller anden falsk Glimmer, troer han sig fornærmet ved en eller anden, i sig selv ubetydelig Handling; saa kan Staten

K 2

ikke

*) Hertil kan, foruden de ovenfor anførte Indretninger endnu føies: Lallotterierne og Lidsæsen Indretninger, der sigte til at hindre Stræbsomhed, bringe alle Bindslygens Laster over Menneskene, eller lære dem at spilsøgte med Eder, vænne dem til Lst, Bedragerie, og biebbringe dem den for Staten fordærvelige Tanke, at det er tilladeligt at besvige Statens Kasse, og eludere Lovene, og som derfor enhver god Reaering, saasomt det er den mueligt, bør ophebe i sine Stater.

ikke blande sig i det, der ikke vedkommer den, uden at berøve Mennesket al Frihed. Til Skribentere, Moralister, Folkelærere, Satyre- og Comoedieskriverere maae den overlade det Arbeide, at gjøre Folk klogere, eller Daarlighederne latterlige.

Men saalænge dette endnu ikke er skeet; saalænge Mennesket endnu hylder denne ufornuftige Fordom; saalænge selv fornuftige Folk for Omstændighedens Skyld, undertiden see sig nødte til at give efter for en Fordom, som deres Fornuft misbilliger; saalænge maae ogsaa Staten søge at betrygge Borgerne selv for dette Slags indbildte Fornærmelser, saavidt det kan bestaae med Statens Hensigt og det Heles Vel. Gjør den ikke dette, høvner ikke Staten siige indbildte Fornærmelser, der sædvanlig pleie at opbringe Menneskene allerheftigst, og som selv for fornuftige Mennesker, formedelst andre Menneskers Ufornuft, kunne have betydelige Følger, saa maae man befrygte, at Selvhavn, en Ting som det dog er Statens fornemmeste Hensigt at forebygge, temmelig almindelig vil finde Sted. Man har indseet dette; indseet, at man bør lempe sig efter Menneskenes Daarligheder, endskjøndt man ikke bør understøtte dem, og derfor ogsaa ved adskillige tydske Universiteter, hvor Duel-Væsenet gif i Evang, indført Vresretter, for der at afgjøre Tvistigheder over Lapperier, som formedelst Menneskenes indgroede Fordomme og Daarligheder, ellers vilde affstedkomme alvorlige Forbrydelsler.

Uf Embedsmanden kan Staten fordre, at han skal affsige sin Fordom, der kunde være skadelig for det Hele, eller opgive sit Embede. Men neppe kan den i alle Tilfælde

de gjøre samme Fordring paa Privatmanden. Det Forhold, hvori den private Mand staaer til Staten, er gandske forskjelligt fra det, hvori Embedsmanden staaer til den. Den private Mand har ikke, som Embedsmanden, en offentlig Charakter; Hans Handlinger ikke den Indflydelse paa det Almindelige; Staten tilstaaer ham ikke Embedsmandens Fordele, og kan derfor heller ikke fordre de samme Opofrelser. Det er ikke for Statens Vel saa vigtigt, at den private Mand, som at Embedsmandens Forhold noie paasees, og offentlig prøves. Det staaer endelig ikke saa meget i enhver Statsborgers frie Villie, om han vil være Statsborger, som det staaer i Embedsmandens, om han vil være Embedsmand. Embedsmanden behøver blot at lade sit Embeds Fordele og Indkomster fare, og ernære sig paa en anden Maade, for at blive befriet for alle de, med Embedet forbundne Besværligheder og Opofrelser. Den private Statsborger derimod, maae give Slip paa Lovens hele Beskyttelse, udsætte sig, Liv og Eiendom for Usikkerhed, hvis han ikke vil være Statsborger. Ja, dersom han endog vilde dette, saa var det endnu et Spørgsmaal, om han ikke er forpligtet til at være det; og om de øvrige Mennesker ikke, for deres Sikkerheds Skyld, vare berettigede til at nøde ham til at indtræde i en eller anden borgelig Forening? Kant har paastaet dette sidste.

Hertil kommer endnu det vigtigste. Om Statens Embedsmand kan man sige, at enhver, for saavidt hans offentlige Handlinger langaae det Almindelige, og altsaa ogsaa enhver i Særdeleshed, er berettiget til at paa-tale og paaanke hans begangne Feil; men dette kan man

ikke i Almindelighed sige om Privatmanden; kun da kan det siges, naar hans Handlinger ikke længer ere private, men have umiddelbar Indflydelse paa det Hele. Desuden er den Rettighed, ubehindret og upaaanket at kunde udøve sin Frihed, saalænge man ingen fornærmer derved, en gandske billig og fornuftig Forderung, som Statsborgeren kan gjøre paa enhver af sine Medborgere, og hvori Staten, saalænge ikke dens høiere Vel derved lider, saalænge det ikke kan være alles Billie at underkaste sine private Handlinger en evig Control af uberettigede Personer, ikke er beføiet at hindre dem.

Et af to: enten er den private Mands Handling, som man offentlig vil paaanke, en virkelig eller formeent Forbrydelse, som efter Loven er straffældig, eller ikke; i det første Tilfælde er Forbrydelsen enten af den Natur, at det Hele umiddelbar lider, eller kan lide derved, eller det er kun enkelt Privatmand, som lider, eller kan lide under den.

Er Forbrydelsen af det første Slags; saa er ogsaa enhver Medlem af Staten berettiget til at paatale den Skade, der kan flyde af Handlingen for det Hele.

Er Forbrydelsen derimod af den Natur, at kun enkelt Privatmand lider under den; saa er Domstolen det rette Sted, hvor Privatmand kan og bør forsvare sig over Privatmands Fornærmelser. En anden Sag er det, ifald Dommeren, enten virkelig, eller dog i den private Mands Tanker, har dømt Uret; det er da Dommerens, altsaa en offentlig Embedsmands offentlige Handling, der kan have umiddelbar Indflydelse paa det Hele, og ikke den private Mands Handling, som maae paaan-

kes, og at paaanke denne offentlig, maae, som jeg alt troer at have viist, altid være enhver tilladt.

Dersom en Kiøbmand, der er en Privatmand, gjør sig Skyldig i Underløb, ved svigefulde Contraktslutninger, svigefulde Leverancer til Statens Tieneste; dersom han opdynger Korn, for at tilveiebringe en konstig dyr Tid o. s. v. saa ere disse vel en Privatmands Handlinger, men Handlinger, som kunne have, og have umiddelbar Indskyldelse paa det Hele, og kunne af den Marsag offentlig paatales af enhver. Men dersom den samme Mand besviger en anden Privatmand i Handel og Vandel; saa maae denne holde sig til Domstolen, der skal forskaffe ham Ret; først naar han troer, at han der ikke kan erhold: den, er han besværet til at indstævne, ikke den private Mand, men den virkelige eller formeente uretfærdige Dommer for Publicitetens Tribunal.

Ere endelig de Handlinger, man offentlig opholder sig over, ikke virkelig strafværdige Forbrydelser; ere det virkelige, eller formeente Daarligheder, Underligheder og Latterligheder; er det Laster selv, hvorved man ikke umiddelbar skader det Offentliges Vel; eller private Forbindelser, hunselige Sager o. s. v. som ikke angaae Staten: saa er heller ingen berettiget til at blande sig i slige, ham aldeles uvedkommende Ting. Saalænge han ikke overtræder Statens Love, eller fornærmer andre, saa maae enhver have den høieste Frihed til at leve i sin private Cirkel, som han selv bedst vil og kan, den høieste Frihed til at spise og drikke og klæde sig som han vil, forlyste sig med hvad han vil, holde Selskab med hvem han vil gifte sin Søn, eller sin Datter med hvem han vil, for liges

liges med sin Kone og sine Huusfolk saa godt som han kan, ja, til at opføre sig som en vis Mand, eller som en Nar inden for sine egne Døre og i sin private Cirkel, uden at nogen Uvedkommende i mindste Maade er berettiget til at opholde sig over ham; uden al Tvivl er dette en Fordring, som enhver, hvis han blev adspurgt for sin Person, vilde gjøre; thi det kan være, og er tilforladelig ogsaa, den almindelige Villie, og altsaa en retmæssig Fordring, og som en saadan, bør Staten understøtte den.

Og herved har jeg da besvaret de vigtigste Spørgsmaale, som jeg troer kunde opkastes i Henseende til Skrifternes Materie, som ved Trykkefriheds-Loven skulde tillades. Endnu er der et Par Spørgsmaale tilbage, der egentlig angaae disse Skrifters Form, og disse vil jeg nu ogsaa stræbe at besvare.

De vigtigste Spørgsmaale, som i denne Henseende kunde opkastes, kunne, som jeg troer, henføres til følgende tre:

1) Maae det være tilladt at dadle Constitution, Regiering, eller skrive noget afvigende fra den herskende Kirkes Lærebegreb o. s. v. i smaae flyvende Piecer, der kun koste lidet, og derfor lettelig kunne komme for menig Mands Bine, der maaske ikke kunne taale at læse dem?

Jeg kan besvare dette Spørgsmaal ved at gjøre følgende contra Spørgsmaale:

a) Er den Handling, Misbrug, Forbrydelse o. s. v. man vil paaanke, altid af den Natur, at man kan skrive

en stor Bog, eller i det mindste en Afhandling paa flere Ark over den?

Sæt, at man vilde paaanke de Feil ved Constitutionen, som jeg i Begyndelsen af min Afhandling har paaanket, og giøre Forslag til deres Afhjelpning; sæt, at man vilde paatale Rettergangsmaadens Bekostelighed, den Skik, at høieste Ret ikke søier Præmissen til sine Domme, eller sæt, at man vilde denuncere en eller anden vigtig Embedsmands Forseelse, eller Despotisme, saa vilde dette neppe giye Stoff til en heel Bog, eller en stor Afhandling; og skulde det da være reent forbudet at paaanke Misbrug, eller at giøre Forslag til gavnlige Forandringer, fordi disse Forslag o. s. v. ikke kunde opfylde meer end et eneste Ark!

b) Er Evnen til at kiøbe et Skrift altid en sikker Maalestof, hvorefter man kan bedømme, hvem der bør, eller uden Skade kan læse, hvad der udkommer? Er det altid en fornuftig, sindig, oplyst og selvtaenkende Mand, der kan anvende en heel Rixdaler paa at kiøbe en Bog, og tvertimod er den, som ikke kan undvære den, den som kun kan anvende et par Skilling til dette Brug, altid en indskrænket, ubesindig, svag Mand? eller gives der overalt nogen sikker Maalestof, efter hvilken man kan bedømme, hvem der har Skade af, det vil sige, hvem der ved dette eller hiint Skriffs Læsning kan forledes paa Afveie, der ere farlige for Moraliteten, Legaliteten, eller den borgerlige Noelighed? det gives der vel neppe.

c) Er den Fare, som flige Flyvepiecer, eller overhovedet Skrifter kunne forarsage, saa frygtelig for Moralitet

og borgerlig Noelighed? Den store Hob af Almuen læser dem slet ikke, eller dersom den endog læser dem, saa er deres gamle Begreb og Fordomme, saa fast indgroede hos dem, at de ikke rokkes ved slige Skrifters Læsning; iblandt dem som læse dem, og hos hvilke man kunde befrygte Fare af Læsningen, gives der nogle, gandske fordærvede Mennesker, Mennesker, som hverken føle Ngt for Moralitet eller borgerlig Noelighed, og disse blive ved Læsningen neppe værre, og maae overalt holdes i Aue ved Evangslove og aarvaagent Politie, der gierne kan have Sted i en Stat, hvor Glyvepiecer trykkes og læses; der gives atter andre, der vel føle Ngt for Moralitet og borgerlig Noelighed, men som dog, formedelst deres Mangel paa ovet Dømmekraft, kunde befrygtes for at blive misledte ved eensidige Forestillinger. Hvad disse sidste angaaer, da maae det gandske vist være den letteste Sag af Verden at gjøre Ting, der af sig selv lyse saa stærkt i Dinene, som Moralitet og borgerlig Ordens Fordele, indlysende, selv for den allerenfoldigste; og hvad hindrer da, at dette ikke ligesaa vel kan skee, og hine farlig synende Glyvepiecer, ligesaa grundigt og tydeligt blive besvarede i andre ligesaa korte og ligesaa lidt bekostelige Glyvepiecer?

Det andet Spørgsmaal er: Maae det være tilladt at skrive anonymt; eller skal enhver Forfatter være forbunden til at nævne sig?

Til Forsvar for denne sidste Mening, kunde der vel anføres, at Skribenten, naar han var nødt til at nævne sig, ogsaa vilde forfare varsommere, og bedre be-

tænke hvad det var, han skrev, og at dette maaske vilde
 holde mangt et vanskabt, ubesindigt, eller ondskabsfuldt
 Foster fra at komme for Dagens Lys. Ved første Die-
 kast synes disse Grunde at være vægtige; betragter man
 derimod de Grunde, der paa den anden Side kunde læg-
 ges i Vægtstaaen; saa maae jeg tilstaae, at disse sidste,
 ved noie Efterveielse, forekomme mig saa svære, at
 Overbalancen gandske er paa deres Side.

Ved alt det der skrives om Constitutionen, Regie-
 ringens Fremgangsmaade, Religionen o. s. v. kommer
 det egentlig kun an paa Sagen selv, og de gode eller
 flette Grunde, hvormed den understøttes. Forfatterens
 Navn er, hos tænkende Mennesker, hverken i Stand til at
 give disse Grunde mere Vægt, eller fratage dem den de
 allerede have; hos utænkende derimod, kan Yndest give
 flette Grunde Vægt, ligesom Had eller Fordom imod
 Forfatteren er i Stand til at svække de vigtigste Grundes
 overbevisende Kraft; er det ilde betænt, ufornuftigt og
 uoverlagt hvad der skrives; saa er der jo Skrifter og
 Journaler, der kan, og som ogsaa uden Tvivl vil, blotte
 Grundenes og Fremgangsmaadens Uselheder.

Derimod kunde der vel gives andre, fra Ondskab
 og Skam over at blive robet, forskjellige, i sig selv vig-
 tige Grunde, der kunde afholde en Forfatter fra at frem-
 komme med sin Anke eller sit Forslag, saasnart han ikke
 kunde giøre det uden sit Navns Bekjendtgjørelse; hvor-
 ved da den Frihed at ytre sine Tanker, der tilkom ham,
 vilde blive ham saavel som enhver anden betaget, og
 ifald hans Anke eller Forslag virkelig var velgrundet,
 den gode Sag derover komme til at lide.

Cæt,

Sæt, at en Skribent opdagede, eller troede at have opdaget, Feil ved Constitutionen, ved en eller anden af Regeringens Handlinger, ved en eller anden, af en mægtig Mand begyndt eller understøttet, Indretning, eller af ham yndet Maxime eller Forholdsregel; saa kunde det være umueligt, at denne mægtige Mand, som det maaske ikke var kjærkomment at see sine Yndlings Ideer, Handlinger eller Indretninger angrebne, tænkte uædelt nok, til at lade dem, som vovede at dadle dem, føle sin Misfornoielse; og dersom nu denne mægtige Mand virkelig havde Indflydelse paa Forfatterens Befordring, eller tilsvarende Lykke, ogsaa virkelig lade ham føle denne sin Misfornoielse eftertrykkeligt nok; Frygt for dette, for den der kiender Verden, ikke saa gandske usansylige, Tilfælde, vilde da naturligviis hindre Forfatteren fra at fremkomme med det, som ellers maaske torde have været gavnlige Sandhed.

Endnu et andet Tilfælde. Sæt, at en offentlig Religionslærer fandt et eller andet i det vedtagne System, som han efter sin Overbeviisning, ansaae for urigtigt, fornøststridigt og anstødeligt; sæt, at han, for at faae Sagen bedre oplyst, eller fordi han selv troede derved at kunde bidrage til Sandhedens Udbredelse, besluttede at fremsætte sine Tvivl, eller de i hans Dine afgjorte Sandheder, i offentlige trykte Skrifter; saa kunde dette skee gandske uden al Anstød for hans Menighed, saalænge hans Navn var ubekendt, men sæt nu, at han ikke kunde gjøre dette Skridt, uden tillige at tilføie sit Navn, og at hans Menighed endnu ikke var kommen saa vidt i Oplysningen, at den kunde fordrage det, sæt, at den forar-

gedes

ggedes over hans Frihed, og at han altsaa derved tabte sin
 Tillid, og hans Embedsførelse sin Gavnlighed, saa burde
 denne Betragtning være nok til at afholde ham fra at
 bekendtgjøre en, maaske ellers for Oplysningens og Mo-
 ralitetens Fremme, gavnlig Sandhed; selv hvis han
 endog besad Mod nok til at trodse alle Riettermageres,
 Inquisitorers og theologiske Sværeres Forsølgelser, der
 som bekendt er, ere de bitterste og grusomste af alle For-
 sølgelser.

Mangfoldige andre kunne endnu de Grunde være,
 der kunde afholde en Forfatter fra at yttre sine Tanker
 med sit Navns Underskrift; jeg vil iblandt disse kun nævne
 Beskedenhed, Frygt for Kritik, Frygt for at gjøre unød-
 vendig Opsigt, Frygt for at støde en eller anden, som
 man vidste, ikke kunde fordrage Sandheden, og som man
 dog af Venskab, eller andre, ligesaa anstændige, Aarsager
 vilde støde; alle disse, som blot af disse og lignende
 Grunde ønskede deres Navne fordulgte, skulde da tillige
 berøves den Nødtighed at kunne meddele deres Tanker of-
 fentlig; og mangfoldige gavnlige Sandheder maaske der-
 over aldrig blive bekendte.

Dog, naar det nu ikke er Ting, men virkelige Per-
 soner og deres Handlinger, som angribes; naar en un-
 derordnet Overordnede, eller anden offentlig Embeds-
 mand denunceres for Forseelser, eller Forbrydelser i sit
 Embedsførelse; skulde da den, som denuncerte en anden
 personlig for Publicitetens Tribunal, ikke være forbun-
 det til, ved sit Navns Bekendtgjørelse, selv personlig at
 fremstille sig for det samme Tribunal?

Altid er det just ikke Tilfældet, at den som personlig anklager en anden, ogsaa selv personlig skal fremstille sig. Angiverens Navn forties ofte; ja, hvor det er Nægtningen meget om at gjøre at faae Forbrydelsen opdaget, loves endogsaa, fra den Side, udtrykkelig Navnets Fortielse.

Hvor Nytten paa den ene Side enten er slet ingen, eller dog ubetydelig; den muelige Skade derimod vigtig, der vil Vægtkaalen, hvori den muelige Skade ligger, nødvendig synke; og dette er uden Tvivl Tilfældet i det opkastede Spørgsmaal. Nytten af Navnets Bekjendtgjørelse er enten ingen, eller ubetydelig; Skaden, den kunde forvolde, kan derimod være vigtig.

Der som det skulde være den beskylde Embedsmand tilladt at tiltale og see sin Anklager affraffet, saa var det nødvendigt, at han maatte vide, hvem han i dette Tilfælde skulde holde sig til, men denne Rettighed vil vi jo ikke tilstaae ham; ifølge vort Forslag, skulde han, selv naar Beskyldningen befandtes ugrundet, ingen anden Skyldstgjørelse kunne vente, end blot den Triumf at blive frikiendt. Den eneste Nytte, som Navnets offentlige Bekjendtgjørelse i dette Tilfælde altsaa kunde medbringe, var, at Personen, naar hans Klage befandtes aabenbar ondskabsfuld, kunde ydmyges og straffes ved den, i dette Tilfælde naturlige, Straf, Publikums Foragt, altsaa dog kun i det højeste personlig Skyldstgjørelse eller Hevn for Embedsmanden allene.

Skaden derimod kan træffe det Almindelige. Mueligt var det, at en meget formaaende Embedsmand, der som Klageren var ham underordnet, kunde hævne sig paa

en følelig Maade; mueligt endog at han, selv hvis Klagen befandt sig grundet, kunde ved en anden passende Leilighed vide at betale ham for sin Forvoventhed: og dette var i dette sidste Tilfælde, saameget rimeligere, siden Mennesket aldrig opbringes mere, end naar han føler han har Uret, fornemmelig naar denne Uret offentlig bliver bekendtgjort, og han derved beskæmmet. Ogsaa vilde da Underflaah, Undertrykkelse, Tyrannie, som det altid var godt blev paataalt og hæmmet, just ved denne Frygt, til det Almindeliges Skade, blive hævedet, og det værste var endda, at dette Tilfælde just ikke vilde indtræffe, saa gandske sieldent.

Ødlere og modigere er det altid, naar man med opslaget Visir, møder sin Modstander paa den aabne Mark, end naar man kryber i Skiul i Busken, og der affyrer sit Gevær paa ham, eller som desværre! ofte er Tilfældet, indhyller sig i en Bandit-Kappe, for at bibringe ham et Stød i Mørket. Enhver Forfatter, der føler, at han har Mod nok til at trodse Faren, handler gandske vist ødlere, naar han offentlig viser sin Person i Skranken, og træder sin Voldsmand lige under Divene, end naar han angriber ham under Anonymitetens Skiul! men alle ere ikke saa modige, og fordi man ikke er saa modig, derfor behøver man dog ikke gandske at forholde sig lidende, naar man udplyndres eller lemlæstes. Hvo som føler, at han ikke har Styrke nok til at maale sig med den overlegne Nover, som han ikke kan undløbe, paa den frie Mark, han gjør ikke uret at krybe i Busken, og der affyre sine Pistoler paa ham. Der er alt nok vundet, naar man selv undgaaer Faren, og sætter Voldsmanden ud af

Estand

Stand til at skade andre sine Medborgere. Overalt er her ikke Spørgsmaalet om hvad der er ødselt og modigt; ikke engang Spørgsmaal om, hvad Skribenterne, efter deres egen Samvittighed burde gjøre? Men om, hvad Staten burde befale dem at gjøre? Der gives ikke faa Pligter, som ingenlunde ere, eller kunne være Objekt for Tvangslove.

En gandske anden Sag er det, hvor Angrebet seer paa den private Mand, paa hans private Charakter og huuslige Liv *). Da slige Angreb ikke bør taales, saa maae man ogsaa vide, hvem man i slige Tilfælde har at holde sig til, og Bogtrykkeren maae da i dette Tilfælde, saavel som i hiint af mig forhen berørte Tilfælde, naar en Skribent skulde formaste sig til direkte at opfordre til fysisk Vold og Modhættelse imod Regjeringen, stræbe at betrygge sig selv, ved at erkyndige sig om sin Forfatters Navn, da han i manglende Fald, selv maae være ansvarlig for hvad han trykker. — Endnu een Anmærkning seer jeg mig paa dette Sted besejret at gjøre: Bogtrykkeren slipper sædvanligt med at betale en vis bestemt Pengemulkt, uden at han behøver at navngive

*) Embedsmanden, ja Regenten selv er, hvad hans private Charakter og huuslige Liv angaaer, en Privat-Mand. Ingen er derfor berettiget til at opholde sig over hans personlige Lyder, eller at bekymre sig om hvorledes han lever i sin huuslige Cirkel, med sine Børn og personlige Tvender, om han forvalter sin Formue ødselt eller huusholderisk; dog dette sidste har egentlig kun Sted, hvor Tyren har sin Civil-Kasse, sin bestemte Lon; hvor han derimod ikke har det; hvor Statens Kasse ikke er adskilt fra hans Kasse, og hvor den første umiddelbar maae forsyne ham med alt, det er hans Sparksomhed eller Ødselhed ikke længere en privat Sag; men en Sag, der har umiddelbar Indflydelse paa det Hele, og kan altsaa offentlig paatales.

Forfatteren. Dette er uden Tvivl urigtigt. Publikum gætter almindelig ved flige Leiligheder paa flere, og det er af den Aarsag meget mueligt, at Publikums Foragt, den naturlige og ofte føleligste Straf for ethvert ondskabsfulde Angreb, kan ramme den uskyldige. Overalt er Pengemulct neppe den passeligste Straf for dette, eller maaske for nogen Slags Forbrydelse, da en og samme Straf, som i Grunden ødelægger den fattige, neppe er følelig for den Rigere, og Forbrydrens uskyldige Familie føler Straffen ofte tungere, end Forbryderen selv. Man har i Engelland Pillory for kaade og ondskabsfulde Forfattere; en Straf, der, (den engelske Nobels umenneskelige og sæderfordærvede Mishandlinger fraregnet, som i ingen Stat burde taales,) maaske var en passeligere Straf, end den høist vaklende, ofte uretfærdige og uvirkelige Pengestraf.

Det tredie Spørgsmaal er: Maae det tillades at betiene sig af Haan, Spot, og Persiflage, naar man skriver om Stat, Regiering, Religion o. s. v. eller ikke?

For at besvare dette Spørgsmaal, maae jeg først søge at bestemme Betydningen af disse tvende, ofte saa vaklende og ubestemte Udtryk: at haane og at spotte.

Tvende Hovedvirkninger frembringer altid andres slette og ufornuftige Handlinger, enten Affkye eller Foragt; ingen af disse Sindslidelser kan bestaae med Hoiagtelse for den Person, eller den Handling, som opvækker dem. Den første af disse, Affkyen, er aldrig, den sidste, Foragten, kan være forbunden med Latter. Det Affkyelige er aldrig latterligt; det Foragtelige kan være lat-

latterligt, men det er det ikke altid; det behøver ikke nødvendig at være det.

Naar Harpagon udsuer Enker og Faderløse, naar han berøver dem den sidste usle Skjerv, og kaster dem nøgne ud paa Gaden, for der at forsmagte i Elendighed, saa opvækker han og hans Handling Afsky; Naar han derimod for en ussel Vindings Skyld begaaer Nederdrægtigheder, kryber for en Usling, tilfører en Bøllystig sin Egtefælle o. s. v., saa foragter man ham, men man leer ligesaa lidt ad ham, som man loe den gang, han kastede Enken med sit spæde Barn paa Gaden. Naar han derimod, som hos Moliere, for at spare Pengene, lader Rudsken koge sin Mad, klamres med Kokken, fordi han ikke laver Mad uden at bruge Penge, naar han puster Lysene ud og putter dem i Lommen, saa leer man kun ad ham, men man foragter ham tillige. I det første Tilfælde føler man en inderlig Lust til at see ham straffet; i det andet, anseer man ham som et Menneſke, der er vort Samqvem og nærmere Forbindelse uverdigt; i det sidste Tilfælde foragter man ham vel, men man moret sig tillige over ham, hvilket ikke var Tilfældet i det første og andet.

At haane Folk, er uden Tvivl at fremstille deres Handlinger paa en Maade, at de blive foragtelige; at spotte, at fremstille dem saaledes, at de blive latterlige. Ligesom nu det Latterlige ikke altid er foragteligt, thi et vittigt Indfald, en pudserlig Handling gjør ikke den, der fremkommer med den, foragtelig; saaledes er heller ikke det Foragtelige altid latterligt. Jeg kan haane Folk paa en ganske alvorlig Maade, jeg kan ogsaa haane dem paa

paa en Maade, at den Følelse af Foragt jeg opvækker, tillige er forbunden med Følelse af det Latterlige. Det er altsaa ikke det samme, at spørge: er det tilladt at haane Constitution, Regiering, Religion, Embedsmænd, o. s. v.? og at spørge: Er det tilladt at spotte, at gjøre Constitution o. s. v. latterlige? Jeg vil stræbe at besvare begge Spørgsmaale.

En Handling kan enten, som Harpagon's, være saaledes beskaffen, at den virkelig fortjener Foragt, eller den er det ikke i sig selv, men fremstilles kun, ved at tilføtte, fratage, eller forandre Omstændighederne, i et falsk foragteligt Lys.

Regieringens og Embedsmændenes Handlinger kunne, lige saa vel som alle andre dødelige Menneskers Handlinger, være af den Natur, at de virkelig i og for sig selv fortjene Foragt; Spørgsmaalet er her: Er man fremstille en saadan Regieringens, eller Embedsmændenes virkelig foragtelige Handling i sit sande foragtelige Lys? Eller skal man i dette Tilfælde udelade eller formilde de virkelig foragtelige Omstændigheder, naar man vil paaanke Handlingen?

Dette Spørgsmaal kan neppe besvares med ja. Naar man berovede en saadan virkelig foragtelig Handling det Foragtelige som var forbundet med den, saa blev der neppe nogen Grund tilovers, at paaanke den mere; dersom man i det ovenanførte Exempel vilde udelade den Omstændighed der virkelig var foragtelig, at Harpagon tilførde en Belystling sin Egtefælle; dersom man vilde forandre den saaledes, at Harpagon, for at fortjene Penge, viiste

en Vellystling, en Føielighed; saa var der slet intet at udsætte paa hans Forhold.

I Afhandlingens Begyndelse paastod jeg, at Trykkefriheden skulde være et Værn om Borgernes Sikkerhed fra den højeste Regjerings Side; at den, ved Frygt for Skam, som den slette Regjering udsatte sig for, skulde afholde den fra at begaae slette Handlinger; Men denne Skam, og tillige med den, alt det Værn, Trykkefriheden ved den, skulde forskaffe Borgerne, vilde reent falde bort, naar man ikke mere havde Frihed at fremstille virkelig skammelige Handlinger i deres sande skammelige Lys.

Ligesom det er mueligt at fremstille en virkelig foragtelig Handling, under formildende Omstændigheder, som gjøre, at det Foragtelige ved Tingen forsvinder; saaledes er det ogsaa mueligt, at fremstille en virkelig god og uskyldig Handling med slige forfalskende Omstændigheder, at den derved maa synes foragtelig; Spørgsmaalet er her atter: Burde dette ikke paatales og straffes? Burde det taales, at en af Regjeringen virkelig uskyldig udsvet Handling blev sat i et foragteligt Lys?

For at afgjøre om dette virkelig var Tilfældet; om Handlingen virkelig var uskyldig eller ikke, maatte Sagen nødvendig først ventileres og undersøges; og her ere nu tvende Veie at undersøge den paa, muelige, enten for Landets borgerlige, eller for Publicitetens Domstol; den første af disse kan kun tilkiende virkelig positiv borgerlig Straf; den Straf, hvormed den sidste belægger lastværdige Handlinger, er naturlig, Mishag, Affkye, Foragt for den, der taber Sagen. Ved de borgerlige Domstole

stole var det neppe raadeligt for Friheden, at denne Sag blev debatteret; eller at der for dette Slags Forbrydelser blev dikteret positive Straffe. Enhver Sag kan betragtes fra flere Sider, mueligt er det, at jeg, endog efter bedste Overbeviisning, er truffen paa at betragte den just fra en Side, hvor den forekom mig foragtelig; mueligt at jeg, uden min Skyld, ikke har fundet den rette Synspunkt, ikke vidst de rette Omstændigheder, der vilde have hævet denne Foragtelighed, og sat den i et fordeelagtigere og blidere Lys; men det er ogsaa mueligt, at jeg med frit Forsæt, tvertimod bedre Vidende, og af blot Ondskab, sætter en Sag, om hvis Uskyldighed jeg selv er overbevist, i et foragteligt Lys. I det første Tilfælde fortjener jeg ingen Straf; jeg fortjener ingen Straf, fordi jeg efter min bedste, skiont vildfarende Overbeviisning, til det Heles Vel, har paaraalt en foragtelig Handling; kun i det sidste Tilfælde er jeg virkelig strafværdig; men hvo, uden han allene, der prøver Hjertet, og gennemskuer dets Dybheder, er i Stand til at bestemme med Visshed, om det første, eller det sidste, virkelig var Tilfældet.

Overalt var det i dette Tilfælde at befrygte, at Dommerne, som, fornemmelig i en monarkisk Stat, ere umiddelbar afhængige af den høieste Regering, som derfor kunde frygte for at støde den for Hovedet, eller for deres egen Fordeels Skyld, gierne vilde indsmigre sig hos den, skulde være alt for tilbøielige til at erklære i Sagen til dens Fordeel; helst da det for den Dvede, just ikke falder saa vanskeligt at forestille en i sig selv uretfærdig Sag i et falsk og blændende Lys. — For de borgerlige Dom-

stole var det altsaa neppe raadeligt, at Sager af dette Slags debatteredes, de maae overlades til Publicitetens Domstoel.

Næsten alt det samme, jeg har anmærket om haanende Angreb i Almindelighed, kan med lige saa god Foie anvendes paa de spottende i Særdeleshed. Saalidet jeg for min egen Person, ynder den Naade, at behandle Etat, Regjering, Religion, o. s. v., de alvorligste Ting af Verden, med Latter; saa var det dog mueligt, at Regjeringen, Embedsmanden, o. s. v., kunde gjøre sig skyldige i virkelig latterlige Handlinger; ja dersom dette end ikke var saa; at jeg, uden min Skyld, af blot Bildfarelse, anstaae en alvorlig Handling fra en latterlig Side. Kun naar jeg, mod bedre Vidende, og af Ondskab, fremstillede en fornuftig Handling i et latterligt Lys, var jeg virkelig strafvaerdig; men dette Tilfaelde er, som sagt, umueligt for Mennesket at bestemme med Visshed.

Ridentem dicere verum quid vetat? siger Horats, og Lord Shaftesbury har endog i sin Characteristik paa- staaet, at det Latterlige er Sandhedens ægte Prøvesteen. Saalidet jeg og, hvad Hovedsagen angaaer, er enig med ham, i at antage en saa usikker Maalestof for Sandheden; saa kan det dog ikke nægtes, at det jo meget tit er den kraftigste Naade at gjøre en Maximes eller en Handling's Urigtighed indlysende paa, naar man viser dens Urimelighed, og Urimeligheden kan meget ofte være saa stor, eller af den Natur, at den kan opvække Latter.

Exempler ere forhadte; og jeg vil derfor tage Exemplet hos mig selv, For at vise, at vi i Grunden ingen

Frykkesfrihed have at rose os af, har jeg i denne Afhandling netop stræbt at vise det Modsigende og Underlige i Regjeringens Indbydelse til at paatale Misbrug. Mueligt var det nu, at denne Modsigelse og Underlighed kunde forekomme en eller anden saa stor, at den hos ham opvakte Latter; thi dette er virkelig hændtes mig med en af mine Venner, som læste dette Sted; Imidlertid var det dog ingenlunde min Hensigt her at ville opvække Latter; denne Hensigt gik kun ud paa at vise Frykkesfriheds Reskripterens Modsigelse, og dette troede jeg ikke at kunne gjøre paa en bedre og mere indlysende Maade, end ved at samle dem alle tilsammen i een Lov.

Og dette er da ogsaa et indlysende Exempel paa, hvor let man uden sin Hensigt eller Billte, kan vorde mistænkt eller beført for at have villet gjøre Regjeringen og dens Handlinger latterlige i sine Medborgeres Dine.

Og lige saa let, som man, imod sin Hensigt, kan blive beført for at ville gjøre Regjeringen latterlig; ligesaa let kan man og imod sin Hensigt beføres for at ville haane den. Jeg vil her igien laane Exemptet fra mig selv. For at vise Urimeligheden af den falske Hellighed, hvormed man saa gierne vil omgierde Konstitution og Kongemagt, har jeg i nærværende Afhandling lignet denne Hellighed ved en Theater-Glorie, der hentede sin Glæds fra Lamper og maledede Lapper. Det kan ikke nægtes, at jo denne Lignelse ingenlunde forestiller Sagen, den skal betegne, i et hæderligt, men snarere i et foragteligt Lys. Min Hensigt var det dog den gang ikke, at jeg vilde haane Tingen; Grunden, hvorfor jeg anførte denne Lignelse, var blot æsthetisk; jeg troede, og

Andre styrkede mig i denne Troe, at disse Billeder vare stærke og passende.

Mit eget Hjerte er mig Borgen for, at det i denne hele Afhandling, ingenlunde har været min Hensigt, at gjøre Stat, Regiering eller Religion foragtelige, eller latterlige; men det er mig ingenlunde Borgen for, at jo en eller anden udlært Konsequentsmager, af et eller andet Udtryk, der maaske i Varme er sluppet mig af Pennen, kunde udlede den Hensigt, at jeg vilde gjøre det. Med hvilken Vengsteligbed maatte ikke enhver, der vilde gribe Pennen, for at skrive om Stat, Religion, o. s. v. veie ethvert Udtryk, ifald foregiden Hensigt at ville haane eller spotte Regteringen o. s. v. skulde qualificere til Rette- tens Tiltale og borgerlig Straf; og vilde denne Vengsteligbed ikke bevæge mangen duelig, og for den gode Sag ivrig Skribent til at tie, hvor han til Gavn for det Hele, ellers kunde og burde tale. Saa strengt man bør holde over, at paasee og straffe enhver virkelig Opsætighed og physiske Modstand mod Lovene og deres Organ; saa alvorligt man bør paaatale enhver Opfordring til Modstand og Opror; saalidet bør man og hindre Borgerne i at ytre deres Tanker om det Hele og dets Forvaltning. Enhver Indstrankning i denne Frihed, er, som enhver Indstrankning i de naturlige Friheder, der ikke er uforbigaaelig fornøden for at opnaae Statens Hensigt, Modsigelse mod den almindelige Villie, og følgerigen uretmæssigt og despotisk Indgreb i dens Rettigheder.

Foragt og Latter ere Følelser, og Følelser have aldrig nogen vis bestemt og sikker Maalestof. Om Smag og Følelser — siger derfor et gammelt Ordsprog — maa man

man ikke strides; "Saa let, siger Home i sin Essay on Criticism, som det er at sige om en Gienstand er latterlig, eller ikke, saa vanskeligt, om ikke aldelis umueligt, er det at bestemme en almindelig Charakter, efter hvilken dette Slags Gienstænder kan skilles fra andre. Naar vi see en enkelt Gienstand, er det meget let at sige, om den er smuk eller hæslig, stor eller liden; men skulde vi forsøge at fastsætte almindelige Regler, for at ordne Gienstænder, efter disse deres Egenheder i forskellige Klasser; da vilde vi snart befinde os i Forlegenhed. Den Vanskelighed, at bestemme latterlige Gienstænder ved en almindelig Charakter, bliver endnu forstørret ved en anden Omstændighed. Alle Mennesker blive ikke lige stærkt rørte af det latterlige; ja det selv samme Menneske er til een Tid meere oplagt til at le, end til en anden Tid. Naar vi ere ret oprømte, kan en Ting bevæge os til at udbryde i lydelig Latter, som i et alvorligere Lune neppe vilde afstvinge os et Smil. Vi maae derfor lade den Tanke fare, at danne os almindelige Regler, efter hvilke vi fuldkommen bestemt kunne adskille latterlige fra andre Gienstænder."

Hvo er uvidende om, at det ene Menneske ofte anseer en Ting for latterlig eller foragtelig, som det andet Menneske ikke anseer derfor? At der gives Mennesker, som ere tilbøielige til at optage de alleruskyldigste Ting for Spot; Mennesker, hvis Spot man skulde troe var Alvor, og atter Mennesker, hvis Alvor man skulde fristes til at optage for Spot og Ironie? Hvo seer ikke af alt dette, at der i dette Tilfælde, ingen faste, bestemte, tydelige og almindeligt giældende Regler kan gives, til at

afgiøre, om et Udtryk virkelig er haanende og spottende, eller ikke?

Og faste, bestemte, tydelige og almindelig giældende Regler maae der endeligen kunne gives; en skarp, bestemt Grændse-Linie maae der kunne drages mellem haanende, spottende og andre Udtryk; hvis ikke al Trykkefrihed, ved Despotismens Valde og Juristernes Chikaner, Fordreininger og Konsequentmagerier, skal eluderes og gaae forloren. Grændser mellem Daddel over Konstitutionen, den lovgivende, dømmende og fuldbyrdende Magts Handlinger, og direkte Opfordringer til physisk Modstand; Grændserne mellem private og offentlige Handlinger, ere bestemt og tydeligt dragne. Men ikke saaledes Grændserne mellem Alvor, uskyldig Bittighed, Haan, Spot, Persiflage. Disse Grændser kan ikke nviagtig drages. Vil man derfor ikke tage igien med den ene Haand, hvad man bortgiver med den anden; vil man, at der, ikke blot i Navnet, men i Virkeligheden skal være Trykkefrihed, (og det bør man ville), saa kan denne Indstrækning umuelig finde Sted.

Resultatet af alle disse vore Undersøgelser, saavel om Trykkefriheds-Lovenes, som Skrifternes Materie og Form, bliver da altsaa uden Tvivl dette:

At det uden nogen Indstrækning maae være tilladt at skrive om Alt; om Konstitutionen; den lovgivende, dømmende og udøvende Magts Handlinger; om Religionen, om offentlige Embedsmænds og private Folks offentlige Handlinger, i hvad Form og paa hvad Maade man vil, saalænge man afholder sig fra, direkte at opfordre sine Medborgere

til

til med physisk Magt at fuldkaste, eller forandre Constitutionen; at modsætte sig Regjeringens og de offentlige Auctoriteters Handlinger; og saa længe man ikke blander sig i nogen privat Mands private Handlinger, eller huuslige Liv. Vilde man kalde direkte Opfordringer til physisk Vold, oprørske Skrifter, og Angreb paa Folks private Liv og Charakter Pasquiller; saa kunde Loven udtrykkes saaledes: Alt, Pasquiller og oprørske Skrifter undtagne, maae være tilladt at trykkes. — Men da maatte Loven ogsaa udtrykkelig tilføie Definitionen.

Et Hovedspørgsmaal, som ieg allerede ovenfor har lovet at besvare, er der endnu tilbage: Taber Regjeringen ved en saa vidt udstrakt Skrivefrihed, ikke sin nødvendige Anseelse? Maae man ikke befrygte, at denne, ved den idelige Daddel over dens Foretagender, skal synke saa meget i Mængdens Øine, at den ikke mere kan vedligeholde den, til Lovens Gaandhævelse nødvendige, Ænergie og Myndighed? og hvad skal den, isald sli en Skrivefrihed skal finde Sted, da vel gjøre, for at bevare og betrygge denne sin nødvendige Myndighed og Anseelse?

Man har sagt, og det er for gandske kort siden atter gientaget, at Regjeringen maae have den offentlige Mening paa sin Side og understøttes af den; forstaaer man dette Udtryk rigtigt, saa har man uden Tvivl sagt sandt.

Det kommer her an paa, hvad man forstaaer ved det Udtryk offentlige Mening; forstaaer man ved denne offentlige Mening, Borgernes Overbeviisning, at Regjeringen har Kraft nok til at forskaffe Lovene Agtelse og

Lydighed, og at man ikke ustraffet kan modsætte sig dem; saa er det unægtelig, at en saadan offentlig Mening er af yderste Vigtighed og Nødvendighed i enhver Stat, hvis Regjeringen ikke skal blive til Svot, men være i Stand til at udrette det, hvorfor den er til. Men denne Mening beroer hverken paa Trykkefrihed eller Trykkevang, men allene paa den tilbørlige Grad af constituel Magt, som er givet Regjeringen i Hænderne; paa et aarvaagent og skarpt Politie, og en Justits, som uundgaaelig, og uden Persons Anseelse, straffer enhver Modsættelse.

Forstaaer man derimod ved den offentlige Mening, den Overbeviisning, at Constitution, Regjering o. s. v. ere saa hellige, at ingen tør troe der findes Feil ved dem, og endnu mindre ytre det allerringeste om disse Feil, saa grunder en saadan offentlig Mening sig blot paa Fordom og Bankundighed, og maae derfor, som alt andet, der grunder sig paa Bankundighed og Fordom, ved Oplysningens Tilvæert falde bort. En saadan Mening har selv i den Tid, da Censuren med sit Jern-Scepter herskede over Videnskabernes Rige, aldrig været almindelig; thi saa lidet man end den Gang torde skrive, saa hørde man dog, og det vel saa hyppig som nu, idelige Kandestoberier og Daddel over Regjeringens Handlemaade; og dersom den endelig den Gang havde været almindelig, saa er det dog nu, da Stats-Dager og Stats-Forandringer ere blevne Dagens store Thema, umueligt at den længe kunde holde sig.

Forstaaer man endelig ved den offentlige Mening, en grundet, eller ugrundet Overbeviisning, at Constitutionen og Regjeringens Handlinger ere usforbederlige, eller

eller saa vise og gode som man ønsker det, eller som de efter Omstændighederne kunne være *), saa kan det ikke nægtes, at jo en saadan offentlig Mening maae være enhver Regiering høist magtpaaliggende. Vel er det ikke sagt, at tilligemed denne Mening al borgerlig Orden, der holder Statsbaandet fast knyttet, ogsaa tillige skal gaae forloren. Frygt, Tvangsmidler, opmærksomt Politie, Energie hos Regieringen, kan, som den manges steds, hvor Regieringen ingen Hviagtelse og Tillid besidder, ogsaa virkelig gjør, endnu vedligeholde Statsbygningen. Men saa sikker er Regieringen dog aldrig, hvor den grunder sin Wyndighed paa Frygt allene, som hvor den grunder den paa Tillid og Agtelse. Enhver god Regiering ønsker desuden vist altid, at den maae lydes af Kierlighed og med Lyst; og Kierlighed, Lyst til at adlyde kan aldrig være uden Tillid og Agtelse.

Fuldkommen enig er jeg altsaa i dette Stykke med dem der paastaae, at Regieringen bør understøttes af den offentlige Mening. Det Spørgsmaal er kun tilbage; Ved hvilke Midler kan Regieringen bringe den offentlige Mening paa sin Side; og ere Tvangsmidler, fiskalske Tiltaler og borgerlige Straffe vel et Middel til at udvirke dette, eller i det mindste til at hindre, at denne offentlige Mening ikke skal hælde til den modsatte Side?

Et Forbud, Tvangsløve o. s. v. der skulle hemme Borgernes naturlige Frihed til at ytre deres Tanker om Ting, hvortil de ere høilig berettigede, og som maae
være

*) Uden Tvivl er dette ogsaa Biskop Halls Mening, naar han paastaar, at Regieringen bør understøttes af den offentlige Mening.

være dem alle høist vigtige, altid er et uretfærdigt, despotisk Indgreb i Menneskets naturlige Rettigheder, dem ingen Regjering uden høieste Nødvendighed, det er: uden at Statens Hensigt uomgængelig fordrer det, er berettiget til at indskrænke — troer jeg ikke behøver noget Beviis. Dog, dersom det endog var beviist, at Regjeringen var berettiget til dette Skridt; kunde den dog neppe vælge et mere hensigtsstridigt Middel, end netop fiskalske Tiltaler og borgerlige Straffe, for at opnaae Idenne sin Hensigt.

Hensigten, hvorfor Regjeringen skulde gribe til disse haarde Midler, skulde dog ikke være personlig Henviisning. Af ingen kan man med mere Høie, end af den høieste Regjering fordrer: at den, efter den kronede Philosophs Mark Antonius gyldne Regel, skal opofre sine egne Lidenskaber for det almindelige Bedstes Skyld.

Hensigten maatte vel ikke være den, at drage et Slør over virkelig urigtige og flette Fremgangsmaader, og saaledes at føre Nationen bag Lyset, Intet kan for en Regjering, der ærligt vil det Heles Vel, være ønskeligere, end at blive gjort opmærksom paa virkelige Feil og Forslag til deres Afhjelpning.

Den eneste fornuftige Hensigt; den eneste Hensigt, en redelig og ærkelig Regjering kunde være bekiendt, skulde være den, at hindre, at ikke den gode Bestyrelse skulde sættes i et falsk Lys; at derved Folkets Kierlighed, dets Tillid og Agtelse for den skulde svækkes, og saaledes Misforholdelse, Had eller andre farlige Sindsgjæringer vorde opvakte; og er dette dens Hensigt, saa kan den, som jeg alt har sagt, intet mere hensigtsstridigt Middel vælge for

at

at opnae denne, end netop fiske Tiltaler og Svangsmidler. Vore egne Dages Historie afgiver os et indlysende Beviis for denne Paastands Rigtighed.

Regjeringens Hensigt er, at vrangte Forestillinger, der kunde svække Folkets Tillid og Agtelse, ikke skulde udbredes. Og ved Confiskationer, fiske Tiltaler og borgerlige Straffe, virker den just lige imod denne Hensigt, til at de Skrifter, hvori disse Forestillinger indeholdes, faae den hoieste Grad af Publicitet, og i hvor uvigtige de endog kunne vare i sig selv, den hoieste Grad af Vigtighed. Stephensens hoistubetydelige Piece var allerede nok for at bevise dette; og som det gik den, gik det ogsaa alle de Skrifter, mod hvilke fiske Tiltale har fundet Sted; mod Heibergs Bise; mod Bakkeren, mod Jerusalems Skoemager og den aristokratiskke Cathedismus. Aldrig vare disse Skrifter blevne saa almindelig læste, aldrig havde de gjort saa udbredt en Opsigt; hvis man ikke havde ladet den fiske Tiltale.

Regjeringens Hensigt er at hindre, at hine vrangte Forestillinger skulle finde Troe blandt Folket; og just ved det, den stræber at undertrykke dem, synes den at røbe at de fortjene Tiltroe; hvor let falder nu mangen en paa den, i sig selv ikke saa urimelige, Slutning: at Regjeringen just griber til voldsomme Midler, for at undertrykke slige Skrifter, fordi den føler, at de indeholde Sandheder, som den ikke kan giendrive. Den som har en god Sag, ønsker aldrig sin Modstander paalagt Tavshed; han ønsker, at hele Verden maae see og føle hans Grunde; ethvert Angreb, enhver ugrundet Beskyldning, tiener kun til at forhøje hans Triumf.

Regjeringens Hensigt er at forebygge, at disse Angreb ikke skulle berøve den Folkets Tillid og Kierlighed. Men det er gandske vist ikke den sikkerste Maade, at erhverve sig Andres Kierlighed og Tillid, naar man paa sin Side, aabenbar røber Mangel paa giensidig Tillid og Kierlighed til dem. Tillid og Kierlighed kan umuelig bestaae, naar den ikke giengieldes paa samme Maade; Mistænkkelighed er Kierlighedens og Tillidens dødelige Gift; og naar Regjeringen ved Evangemidler stræber at undertrykke alle Skrifter, som ere den imod, synes den da ikke aabenbart at yttre sin Mangel paa Tillid til Folket? Synes den ikke at formode, at dette Folk dog let kunde sættes i Giæring, og ikke er saa sikkert at lide paa? og kan vel denne Mistænkkelighed føde Tillid og Kierlighed hos Folket til den Regjering, som det aabenbart seer, mistroer det og tvivler om dets Redelighed?

Regjeringen vil endelig hindre, at Misfornøielse og farlig Giæring skal blive udbredt. Og just ved denne Fremgangsmaade gjør den, af blot Misfornøiede, affagte Fiender, givt varme Benner kolde, og udbreder af al Magt den Giæring, den dog vilde søge at dæmpe. Den politiske Mening er, som al anden Mening i Verden, sædvanlig deelt. Et Partie, isald det ogsaa kan kaldes Partie, forholder sig gandske neutralt. Kun bekymrede om egen umiddelbare Fordeel og Fornøielse, er det disse Mennecker ligemeget, om Staten staaer eller falder, naar kun deres Fordeel og Fornøielse ikke falder med. Foruden disse neutrale Folk, gives der endnu et, Regjeringens gunstigt, og et, Regjeringen ugunstigt Partie. Paa det første, fuldkomment neutrale Partie kan Skrif-

ter som indeholde Daddel over Regieringen slet intet, og altsaa heller intet for Regieringen usordeclagtigt, Indtryk giøre; paa det andet, Regieringen fast hengivne, Partie ikke heller, med mindre nogle af det første Partie skulde vækkes af deres Slummer, og nogle af det andet Partie skulde bevæges til at troe, at de havde feilet, og begge derfor gaae over til det tredie, Regieringen ugunstige, Partie. Dette tredie, Regieringen allerede ugunstige, Partie var det da man frygter for, skulde ved sliige, med Daddel over Regieringen opfyldte, Skrifter, end mere bestyrkes i deres, Regieringen usordeclagtige, Stemning, og som altsaa Regieringen, ved at forfølge hine Skrifteres Forfattere, skulde skræmme til at holde sig roelige. Men er dette virkelig dens Hensigt, som det gandske vist maae være; saa er det ogsaa let at vise, at den i dette Stykke har gjort en urigtig Beregning. Virkninger af sliige Forfølgelser, er paa det første Partie slet ingen; paa den største Deel af det andet Partie, der bliver deres Mening troe, Skadefryd over at kunne triumfere over deres Medborgere, der til Uheld ere af andre politiske Meninger, og som desuagtet kunne være ligesaa gode, fredelige og roelige Borgere som de. *) Hos det tredie Partie, som

*) Det er mueligt, at der kan gives Folk, som ere høist misfornøiede med Regieringsformen, og dog ærlige Borgere, ja endog Regieringens sande Venner; Folk, der troe, at den indførte Constitution er feilsuld, og som derfor ønskede den forandret, men som desuagtet hade alle voldsomme Omvæltninger, og stedse opføre sig roelige, fordi de vide, at man skal adlyde den indførte authoriserede Regiering, endskøndt dens Form kan være feilende. Af disse politiske Kæetere gives der mange; og med disse har Staten, ligesaa lidet at giøre, som

som egentlig var det man havde for Diet, vil Virkningen være gandske mod Hensigten. Enhver veed, med hvilken Iver Menneskene hange ved deres politiske Meininger. Deres politiske Troe er hos dem forbunden med en Art af Sværmerie; og ethvert Sværmerie vover, istæden for at afstige, ved Hinder og Forfølgelse. Istedet for stille Mishag med Regjeringsformen, der gierne kan bestaae med Nøilighed, ja med Kierlighed til Regjeringen selv, opvækker man en rasende Forbittrelse; ja selv de af det andet Partie, som man dog burde søge at befæste, gaae ikke sjelden, just ved Forfølgelserne, over til det tredje Partie; at see Magten anvendt mod sine Lige, er, naar ikke desstærkere Bevæggrunde, tage af egen Sikkerhed, af Forbrydelsens Strafverdighed o. s. v. holde Modvægt, altid ubehageligt, og opvækker intet fordeedagtigt Indryk Magthaveren; den Række, en saadan forfulgt Forfatter for ofte synes at vise, vækker mangan ung og syrig Mands Lignelyst; den Opsigt han gjør, hans Forsængelighed, Beundring over hans Mod, eller Medlidenhed med hans Skiebne, gjør at man interesserer sig for, og ynder Forfatteren; og dette leder, efter en naturlig psychologisk Lov, meget ofte til at ynde hans Sætninger. Gandske vist har dette, mere end man troer, været Tilfældet her i Danmark. Mangan blot Misforstået et blevet forbitret; mangan varm og ivrig Regjeringens Ven, der for dens vise Foranstaltninger, og Agt for Friheden, tilforn yndede den høilig, er ved disse Angreb paa Trykkefriheden

den

som med de theologiske, saalænge de forholde sig som rotige Borgere. Det er ikke Meininger, men Handlinger, der ligge under Statens og Politiets Opsyn.

den, der, endskiøndt de vel ikke vare Regjeringens umiddelbare Bærk, dog tilregnedes Regjeringens Indsyndelse, bleven kold, om ikke yderlig opbragt, mod den. Nei! det er en evig urokkelig Sandhed, at Giæring i Folkets Meninger, politisk saavel som religiøs Sværmerie, kun kan standses, eller gøres uskadeligt ved Kulde og Koelighed. At vilde standse Giæring ved voldsomme Midler, ved Evangslove og Straffe, er sikkerligen kun at gøre det Onde værre; det er at vilde slukke Ilden, ved at puste paa den; det er at udjage en mindre Dævel, ved at mane en større ind; at uddrive Dævelen ved Beelzebub, den øverste blandt Dævlene.

Erfaring viser alt for tydeligt, hvor lidet man ved voldsomme Midler, ved fiskalske Tiltaler og Straffe er i Stand til at naae den Hensigt, hvorfor man bruger dem. Neppe er eet Angreb glemt, før man atter seer et nyt, som man enten, for ikke gandske at tilintetgøre alt Skin af Trykkefrihed, maae ignorere, og lade som man ikke veed, eller og paa nye forfølge fiskaliter. Dog, dersom det end var mueligt ved disse voldsomme Midler, gandske at standse alle offentlige Angreb; saa vilde man dog endnu sikkert handle hensigtsstridigt, og gjøre det Onde værre! — Det som jeg har erindret ved de theologiske, vilde ogsaa gandske vist skee ved de politiske Meningers Uttrelse. Man vilde i Samtaler stræbe at indhente det, man maatte forsømme i Skrifter; og disse Angreb, som ingen kunde modsætte sig, vare, som ethvert Angreb, der skeer i Mørket, altid de farligste. Overalt er Gemytsgiæringen, ligesom den physiske, sjælden-farlig der, hvor den ikke hindres fra at faae Lust. Man udøser sin

Misforstaaelse, sin Ergrelse og Skade, og Hjertet bliver derved let, og Faren er forsvunden; først naar dette ikke kan skee, opvækker den Giering, der maae indsluttes i Hjertet, farlige Kystelser, hemmeligt Mag og Forbittrelse, som kan have de betydeligste Følger. Naar Volkanen frit og ubehindret udspruder Flammestrømme og Røg igiennem sin Munding, er man næsten altid sikker for Jordskjælv; opdynges derimod Svovl og brændbare Ting længe i dens Junderste; er Materien indsluttet, og kan ikke faae Lust, da først ryster den Jordens Grundvold, Kuldkaster Stæder og stolte Palladser og begraver Tusinde under deres Ruiner.

Der er Mei! den eneste hensigtsmæssige Maade, at svække alle Angreb; at hævde sin Tillid og Agtelse, og derved forskaffe sig den offentlige Menings Medhold, er unægtelig den, som jeg allerede i min forrige Afhandling, for fem Aar siden, foreslog: *) at forsvare sig paa samme Maade, og med samme Vaaben, man angribes med; offentlig at sætte Grunde, ikke blot mod Grunde, men mod Persiflage og Etiklerier selv. Den offentlige Mening kan ligesaalidet som den private, tvinges med Magt; skal den bestyrkes eller forandres, saa maae dette nødvendig være Overbeviisningens og Fornuftens, ikke Magtens Værk. Ved Grunde allene, kan Grunde giendrives; ved Fornuft og Grunde allene, det skæve i Persiflage og Spot fremstilles, og det optiske Blendværk tilintetgjøres. Først naar Folket seer, at alle, eller, (thi hvo er det Menneske der ikke, helst i en saa vidtløstlig og forviklet

Sag,

*) Samme har ogsaa siden efter, Biskop Valle foreslaget i sin Indberetning til det D. Cancellie.

Sag, som Statsstyrelsen, imellem skulde feile) dog de vigtigste Indvendinger grundigt blive giendrevne; naar det lærer tilfulde at indsee, at Fornuft og Omsorg for det Heles Vel styrer Regieringen i sine Foretagender; først da, vil dets Kiærlighed og Tillid til denne Regiering ikke mere grunde sig paa Blendværk, men paa en fast og uroffeligg Grundvold; først da vil Regieringen med Sandhed have den hæderlige offentlige Mening paa sin Side.

Bort med den usle, vrange, despotiske Fordom, at Regieringen, ved at forsvare sin Fremgangsmaade offentlig, handler under sin Værdighed; bort med den til hine fjæleløse, i Vankundighedens Mærke omtravende, med vanærende Slavelænker belæssede Nationer og deres Sultaner. For enhver ædel og fornuftig Regiering; for enhver Regiering, der vil herske over Mennesker og frie Borgere, ikke over Trælle eller Slagterqvæg, ja ikke blot for enhver fornuftig Regiering, for ethvert fornuftigt Menneske, er det en høist uværdig Fordom, at den sande Storhed kan fornædres ved at forsvare sig. Gives der end i Verden Grunde saa usle, Folk af saa foragtelig en Charakter, at deres Angreb ikke fortjene eller behøve at besvares: saa er dog, fornemmelig hvad Regieringen angaaer, dette Tilfælde ikke saa hyppigt. Overalt er det ikke for den enkelte Forsfatter, hvis Charakter og Grunde maaskee kunde være foragtelige nok; nei! det er for Nationen selv, for hvis Domstol denne enkelte Forsfatter har beført, eller anklaget den, at den skal forsvare sig. Og Nationen, Regieringens Kommitent og Kilden til dens Magt og Valde, bør Regieringen vist ikke behandle med Foragt.

Dog

Dog, den kan ikke allene, uden i mindste Maade at vove sin virkelige eller indbildte Værdighed; men den tør tillige, og det er hellig Pligt for den, at forsvare sig selv og sine Handlinger for Nationens Tribunal, og der at gjøre rede for, hvorvidt dens Handlinger ere Udtrykket af den almindelige Villie, og hvorledes dens Sager blive forvaltede. Man har indvendt, og det ikke uden Grund, imod den absolute monarkiske Forfatning, at der fra den høieste Regierings Side ingen Ansvarlighed og intet Regnskab fandt Sted. Denne Indvendning kunde for største Delen høves, naar Regieringen offentlig gjorde Regnskab for sin Huusholdning og sine Handlinger, og offentlig forsvarede sig mod offentlige Beskyldninger. Constitutionens Bæsen blev derved usorandret; Regieringen aflagde Regnskab; den var ansvarlig; men ikke for noget borgerligt, kun for Nationens og Publicitetens Tribunal.

Og hvorledes, siger man, skulde de Regieringer, Ministre, Collegier o. s. v., der ere sammensatte med saa mangfoldige og vigtige Ting, faae Tid tilovers, til at indlade sig i saa videløstigt og uendeligt et Skriverserie, som det, saa hyppige Angreb vilde forvolde dem?

Saa meget hyppige vilde, for det første, naar Regieringen o. s. v. troelig opfyldte sin Pligt, og der ingen Fare var mere ved at paaanke dens Handlinger, disse Angreb neppe blive. Lyst til at istemme Dagens Tone, Lyst til at gjøre Opsigt, Attraae efter at vise en Slags Kiækhed i at trodse Farer og vove noget, som enhver ikke tør vove, Attraae efter at vinde sig Penge ved Skrifter, som just, fordi de ikke ere saa gandske sædvanlige

lige, ere Farer underkastede, finde Afstræk; disse ere gandske vist ofte de Grunde der bestemme Forfatteren til at gjøre Angreb paa Constitution, Regjering o. s. v. Men saasnart den nærværende Dagens Tone forandredes, og den maae jo altid forandres; saasnart disse Angreb ikke vare noget saa overordentligt; saasnart der ingen Fare var forbunden med dem; ingen Klækthed behøvedes for at gjøre dem; ingen fiske Tiltale gjorde dem navnkundige; saa vilde ogsaa denne hele Classer af Skribentere mod Regjeringen, som maaske ikke endda er saa liden, af sig selv høre op. Kun den Skribent, i hvis Varm reer Patriotisme luede, kun den, der troede, at han ved at skrive, kunde gavne det Almindelige, gjøre opmærksom paa Misbrug, eller Forslag til deres Afhjælpning; kun den der virkelig havde, eller dog troede, at have noget at besvare sig over, vilde da søge sin Tilflugt til Nationens og Publicitetens Tribunal.

Regjeringen, Ministre, Collegier o. s. v. behøvede for det andet ikke heller selv at skrive. I England og Frankrig, især det første Sted, gjøre de detielden men holde til den Ende frivillige, eller betalte ministerielle Skribentere. Ethvert Collegium, eller flere forenede Collegier, kunde lønne duelige, oplyste, skarpsindige og sagkyndige Mænd; Mænd, der med sund Dømmekraft og Sagkundskab, forenede et lyst, populært og moderat Foredrag; og disse behøvede de blot at gaac til haande med de fornødne Oplysninger; Lønningen, der udfordredes til at betale disse Regjeringens Advokater, vilde neppe være overordentlig stor, og var en Udgiot, om hvilken man gandske vist ikke kunde sige, at den var til ingen

Dytte

Nytte. Ingen fornuftig Regjering, der betænkte, hvor stor den Fordeel var, disse Embedsmænd kunde forskaffe den, og hvormeget de vilde hidrage til at befæste dens sande Agtelse, skulde tage i Betænkning, at forøge Udgiøts Listen med denne Post, der ikke allene sigtede til dens personlige, men til hele Statens Gavn; skulde det endog ikke være mueligt paa anden Maade, saa vilde den ganske vist hellere indskrænke et eller andet, der kun kan henføres til Regjeringens Glands og Luxus, et eller flere glimrende, vel betalte, og for Staten kun lidet eller intet gavnlige Hof-Embeder, for derved at erhverve sig det, som i dens Dine maatte være langt vigtigere: Statsborgernes Tillid og Kierlighed.

Og nu har jeg kun et Par Ord at tilføie over Maaden, paa hvilken Regjeringen skulde forsvare eller lade forsvare sit Forhold.

Det første er, at Regjeringen fremfor alt beslittede sig paa, at dens Agenter førde et moderat og anstændig Sprog; ikke allene sommer dette Sprog sig bedst for enhver fornuftig, sindig og ædeltænkende Mand, og kommer følgelig ogsaa bedst overeens med Regjeringens Bærdighed, der taler, og med Nationens, den taler til; men det er ogsaa meest overeenstemmende med Regjeringens Hensigt, at befæste sig i Nationens gode Mening. Man vil altid see at denne; at i det mindste de fornuftigste og bedste Mennesker iblandt den, hælde til dens Side, der frembringer vægtige Grunde med Anstændighed og Koldblodighed; ligesom paa den anden Side, Grovheder, Skjældsord og gammel Strands Vittigheder nødvendig maae fornærme ethvert Menneske af Smag

og Følelse. Unskeligt var det ogsaa, og intet kunde bedre sømme Regjeringen og dens Agenter, end om de i dette Stykke kunde give Tonen an, og ved deres Exempel engang bidrage til, at fortrænge den ubehøvede, fornærmende og barbariske Stridsmethode, som, til Skam for Nationen og dens Skribenter, fortrinlig har hævdet sig i vore Stridskrifter. Maatte man dog engang lære at indsee, hvad der dog virkelig ikke koster saa megen Banskelighed, at en saadan Fremgangsmaade altid er høist uærdig, høist upassende for ethvert Menneske, der vil gjøre Fordring paa Aandsdannelse; at Sandheden har en høj, en streng og alvorlig Karakter, og at det ligesaa lidet passer sig til dens Værdighed, at spille den flodske Kammertærnes Rolle, der vil indsmigge sig hos sit naadedige Herskab, som at paatage den stoiende Poissardes Person, der kaster omkring sig med Skjældsord og Vøbel-Bittigheder.

Fremfor alt maae disse Regjeringens Talsmænd vogte sig for at træde i Schirachs, Hofmans og Folkvenuens Fodspor; ikke forsvare blind Lydighed, helligt Mærke, Regjenteres Forgudelse; ikke nægte soleklare, og i vor Tid alder saa temmelig afgjorte, Sandheder; ikke nægte, at Regjeringen er til for Menneskenes, ikke Menneskene for Regjeringens Skyld; at Mennesket aldrig kan blive noget dødeligt Menneskes eller Menneskesamfundets Eieendom; at Regjeringen kun er Lovens Organ, og at disse bør udtrykke den almindelige Villie; at enhver Frihed, som ikke direkte strider mod Stats-Samfundets Hensigt, bør hævedes, og at ethvert Angreb paa den, er Forbrydelse mod Menneskeslægtens Rettigheder; at Adels-Nand

og Adelskab er Daarskab, og at enhver Uliighed, der ikke reiser sig af sand Nødvendighed; det er: som ikke har sin Kilde i Naturen selv, i Eiendoms Rettens Hellighed, eller Statens umiddelbare Hensigt, er et Onde, som man bør vogte sig for at indføre, og naar det er indført, med Klogskab bør søge at hæve; at Regjeringen og dens Embedsmænd skyldte Borgerne Regnskab og Ansvar; at Constitution og gamle Love ikke just ere hellige, fordi de ere gamle og overleverede fra Forfædrene, og at Riksdagen til al Ret maae søges noget dybere og andensteds, end blot i trykte eller skrevne positive Love; o. s. v. Gjøre de ikke dette; saa vil ganske vist deres Forsvar gavne lidet eller intet. Naar man vil spænde Buen for høit, brister den; og naar man vil overdrive Sagen, gjør man den, som oftest, urimelig eller latterlig. Vil disse Regjeringens Talsmænd træde i Schirachs, Hofmans eller Folkevennens Fodspor, saa kan de og gjøre sig Regning paa Schirachs, Hofmans og Folkevennens Skiebne: almindelig Foragt og Beskæmmelse.

Man har i Engelland ministerielle og oppositions Blade, Blade hvis Hensigt gaaer ud paa, enten at forsvare, eller at dadle alt hvad Regjeringen og Ministerium foretager sig. Denne Fremgangsmaade er neppe den rigtigste; naar man alt i Forveien veed, at en Forfatter sætter sig ned med den Hensigt, at finde alt hvad Regjeringen udøver, enten roesværdigt, eller dadleværdigt; saa har man allerede en meget grundet Fordom mod ham, at han ikke ærligt, ikke for dens egen Skyld vil søge Sandheden, men at han kun vil søge den, for saavidt den kan tiene til et Middel for hans Hovedhensigt.

Selv,

Selv, dersom man endog kunde fritage ham fra den Mistanke, at skrive mod bedre Overbeviisning; maatte man dog altid formode, at Hiertet vilde spille ham det samme Puds, det har spillet saa mangfoldige lærde, klygtige og ærlige Mænd i alle Religioner, som med det indre Ønske: at finde deres egen Religion sand, og alle øvrige falske, have sat sig ved Skriverpulten, og som ogsaa alle, saa diametrisk modsatte end deres Religioner vare, lykkelig have troet at finde hvad deres Hjerter ønskede. Overalt vilde, naar det alt forud var bestemt, af hvilket erklæret Partie Skribenten var, for det meeste kun ogsaa hans eget Partie læse ham. Man veed jo, at Aristokrater og Demokrater, Neologer og Palæologer som oftest kun læse de Skrifter, der tiene til at bestyrke dem i deres Yndlingsmeninger, og lade alle øvrige, som vil forstyrre dem i disse Meninger, ulæste. At rokke ved deres Yndlingsmeninger, er at røre ved deres Diesteen; uden Misfornsielse og Ergrelse kan de ikke see paa, at denne bliver angreben, og for at spare sig selv denne Misfornsielse og Ergrelse, lade de alle Skrifter, hvori de kunne formode slige Angreb, reent ulæste. Dette er da ogsaa en nye Grund, hvorfor Regjeringens Talsmænd maae beslitte sig paa Moderation i Udtrykke og Ytringer; giøre de ikke dette; stræbe de ikke saa meget mueligt, at nærme sig Mod-Partiet; saa vil deres Forsvar enten slet ikke blive læst, eller dog kun læst med Forbittrelse af det Partie, som de dog ved disse deres Skrifter egentlig skulde søge at overbevise.

Bedre derfor at indrykke deres Forsvar i Magaziner og periodiske Skrifter, hvor Oppositions- og Ministerial-Parti, Regjeringens Dadelere og Forsvarere, i slæng iblandt hverandre, indrykkede deres Afhandlinger. At anlægge et saadant Magazin, hvori enhver der havde noget at indvende, enten mod Regjeringens eller Embedsmændenes Forhold, uden Betaling kunde faae sin Opsats indført, og hvor Regjeringens Talsmænd, og Embedsmændene ligeledes fremsatte deres Forsvar, vilde, naar først en lovmæssig og lovsagt Trykkefrihed var anordnet

net, maasse ikke være en slet Spekulation for en Forslagger. I vore politiske Dage, og overhovedet, saalænge Almeenaand og Omsorg for det Almindeliges Vel endnu ikke var reent uddød hos Nationen, vilde et saadant Magazin vel ikke fattes Afsetning. Skulde dette imidlertid blive Tilfældet, som det neppe vil, saa maatte Regjeringen hellere bidrage til dets Understøttelse, end lade en Indretning, der var den selv og Staten saa vigtig, gaae forloren.

70 Først da, naar enhver saaledes uden Frygt og Fare, havde Frihed til at yttre sit Mishag, ligesaa vel som sit Velbehag over Regjeringens Handlinger, kunde det være mueligt, at den blev tilfulde underrettet om Nationens sande Mening om dens Bestyrelse; en Ting, den aldrig kan faa at vide, saalænge kun Emigreren og Lovtaleren, nien ikke Dableren, har frit Forlov at tale og skrive, og naar den i moderat Sprog, aabenhjertet og overensstemmende med sin og Folkets sande Værdighed, aflagde Regnskab for sin Forvaltning, og forsvarede sig mod ugrundede Beskyldninger, vilde det være mueligt at omstemme selv Folkets ugunstige Mening til sin Fordeel, og befæste den gunstige. Og da vilde ganske vist ethvert ufortient, ethvert grovt og ondskabsfuldt Angreb paa den, møde den Foragt og Mishag det fortiente. I stedet for at afdrage Folket, vilde slige Angreb meget mere tiene til at drage alle gode og fornuftige Mennesker, og alle dem, for hvilke disse angive Tonen, over paa Regjeringens Side. Mig i det mindste, er endnu ikke det Tilfælde bekendt, hvor Publikum, eller dog den største Deel af det, har havt to Meninger, naar et Angreb paa private Personer virkelig var ondskabsfuldt og ugrundet; temmelig almindelig har den ondskabsfulde Angriber mødt sine Gierningers velfortiente og naturlige Straf, almindelig Afstøje og Foragt.

71 Aarsagen, hvorfor dette ikke altid er indtruffet ved Angreb paa Regjeringen, er ikke vanskelig at udfinde, og tildeels allerede berørt af mig. Den største Deel af Menneskene føler et Slags Fornøielse, i at see den Magt-

tige,

tige, som der er et Slags Fare ved at angribe, paa en eller anden Maade ydmyget; denne Fornøielse, blandet med Beundring for Angriberens Kiækhed, eller Medlidenhed med hans Eljæbne, forblinder ofte Dinene, saa de ikke kunne see det urigtige, eller ondskabsfulde, der maaske laae i Angrebet selv. Saasnart der ingen Fare var ved at angribe, ingen Straf at befrygte, vilde Narfagen, og, efter en bekiendt uomstødelig Regel, tillige med Narfagen, ogsaa Virkningen falde bort.

Og hermed vil jeg da slutte disse mine Undersøgelser over Trykkefrihedens Love. Mit eget Hjerte, siger mig, at det ikke er Ondskab; ikke Lyst til at haane Regeringen, og endnu langt mindre Lyst til at fremme vild Oprørs Aand og Ewileløshed, der i disse Undersøgelser have styret min Pen. Ligesaa langt fra den krybende Feighed, der ikke tør dable, uden strax at ose med Røggeljekarret, som fra den vilde Grovhed, der ikke kan dable uden at skjælde; har jeg frimodig og uden Skyk fremfat mit Hjertes fulde Mening: alt hvad jeg troede der burde og gavnedes at siges. Men ingensteds har jeg opfordret til voldsom Modføttelse imod de i vort Land, eller i noget Land af Verden, fastsatte Authoriteter. Aabenhiertet har jeg blottet de Feil, jeg troede at finde i vort Lands Constitution; thi hvad nytter det at ville skjule en Skade, som maaske kunde læges, men ikke skjules; men jeg har ikke opfordret til, med Magt at kuldkaaste eller forandre den; meget mere har jeg i denne min Afhandling gjort Forslag til disse Feils rolige Afhjelpning; saa ivrigt jeg har talt for Borger- og Skrivefrihed, ligesaa ivrigt har jeg og talt for Orden og Roeslighed; min egen Samvittighed frikiender mig i dette Stykke ganske og aldeles.

Om jeg imidlertid, tillige med denne min Samvittigheds Frikiendelse, ogsaa kan giøre mig sikker Regning paa de borgerlige Domstoles Frikiendelse? Dette er et Spørgemaal, som hverken jeg, eller nogen anden, der afgiver sig med offentlige Sagers Undersøgelse, efter Lovenes og Domstolenes nærværende Forsatning, med

Viished kan besvare. Nok, mere end nok er her til at fælde mig, ifald dette mit Skrift skal bedømmes efter de Love og Forordninger, som før Trykkefriheds-Reskriptionernes Bekjendtgjørelse, stode ved Magt; mere end nok, ifald det efter disse Reskriptioner selv skal være strafværdigt, at skrive mod allerede giældende Love og Indretninger.

Dog, derpaa maae jeg, derpaa maae enhver, som i trykte Skrifter vil paatale Misbrug, belave sig; ja, paa endnu mere end dette maae han, hvis han virkelig gaaer til Værks med Sindighed og Overlæg, belave sig. Mueligt var det, skjønt jeg vil ikke haabe rimeligt, at disse mine frimodige Betragtninger havde det Baneheld, at mishage en eller anden mægtig Mand; mueligt, at denne mægtige Mand kunde have virksom Indflydelse paa min udvortes Lykke; mueligt, at jeg altsaa, endskjønt jeg undgik de borgerlige Domstoles Tiltale, dog kunde blive fordømt til at henstide, ja maaske at ende mine Dage i et Embede, hvis høistmaadelige Indkomster kun kummerligen kan ernære mig og min Familie. Dog ogsaa paa dette Offer, ifald det skulde fordres, har jeg belavet mig. Sandheden og Fædrenelandet have Ret til at fordre endnu langt større Offere.

Efterskrift.

"En god Borger maae ogsaa stræbe at efterleve Lovens Bogs
 "stav. Er der ingen Trykkefrihed i Danmark; er det her
 "ikke tilladt at hyltre noget imod gjældende Love og Anordninger;
 "hvorfor., kunde man spørge, "har da Forfatteren af nærværende
 "Afhandling tilladt sig at gjøre et Skridt, som er stridigt imod Lov
 "ven, og her Regjeringen, det er den fuldbyrðende Magt, efter
 "hans egne Grundsætninger, da ikke straffe denne hans Overtrædels
 "se?.. Iblandt det meget der kunde svares, vil Forfatteren blot
 erindre hvad han troer at have bevist, at Lovene om Skribenterne
 ere modsigende; at man umueligt paa eengang kan efterleve tvens
 de modsigende Love; og at man i dette Tilfælde bør efterleve den
 af disse modsigende Love, som er den retfærdigste, det er den, som
 bedst kommer overeens med den almindelige Villie, det Heles Vel, og
 den Pligt man skulder Sandheden og Staten. Saavel ved sin Inds
 bydelse, som ved hyppig at beraabe sig paa Trykkefriheden, har
 Regjeringen noksom viist, at det var dens Villie, at offentlige Fæll
 og Misbrug ogsaa offentlig i Skrifter skulde paaankes.

Denne

Denne Frihed er overalt en Ting, som er Menneskets hellige Dødtige Hed; som Pligt mod Staten og Sandheden selv byder os at nytte. Man gjør sølgelig selv i dette Tilfælde rettest i at følge denne Deel af de modsigende Love; siden det er umueligt at efterleve dem begge. At Regjeringen har sat sig i denne ubehagelige Forsætning at handle uret, enten den saa straffer Skribenterne, eller ikke straffer dem, deri er den ved sin modsigende Lovgivning, ene Skyld, og bør derfor ikke komme dem, som ærlig gjør Brug af dens Indbydelse, og ders ved efterlever dens Villie, til Skade. Af to onde Ting maae man vælge det mindste. Men at straffe andre for en Brode, hvortil man selv havde opmuntret, eller dog i det mindste af menneskelig Skrebelighed foranlediget dem til, vilde i dette Tilfælde vist ikke gøre det mindste Onde.

Trykfeil.

Side 3	Lin. 22	ham	læs	dem
" 5	" 30	vilde	I.	vilde
" 7	" 14	være	I.	været
" 8	" 16	været	I.	være
" 8	" 7	burde	I.	kunde
" "	" 8	Shakespear	I.	Shakespear
" "	" 13 og 14	Gang	I.	gang
" "	" 15	den	ved den I.	den ved samme
" 10	" 6	Genies	I.	Geniets
" "	" 8	Gang	I.	gang
" 11	" 23	ogsaa,	deleatur.	
" 13	" 11	den	I.	dem
" "	" "	Dommerne	I.	Dommeren

Side 18	Lin. 17	1791 l. 1771	
" 19	" 15	brugte l. misbrugte	
" "	" "	nyttige l. unyttige	
" 20	" 4	fra E. Personens l. Person	
" 21	" 2	teknologiske l. teknologiske	
" "	" 23	vilde l. vilde	
" "	" 5	f. E. fædte l. fæete	
" 23	" 10	det sidste l. de sidste	
" 24	" 3	og ikke mueligt l. om ikke umueligt	
" "	" 21	Gæde l. Gæder	
" 25	" 8	udtage l. udbrage	
" 27	" 6 [*]	Utryffelige l. udtryffelige	
" 28	" 5	røse l. roese	
" 31	" 8	(.) l. (.)	
" 33	" 3	have l. har	
" "	" 15	Gang l. gang	
" 35	" 27	og at denne l. da dog denne	
" 36	" 3	(;) l. (,)	
" 36	" 25	deres l. dens	
" 37	" 15	væsentlige l. væsentlige	
" 38	" 1	Chi delectur.	
" 40	" 13	hans eller mange individuelle l. saa eller manges individuelle	
" 41	" 17	Forening ikke l. Forening, ikke	
" 42	" 11	i Eiden var, l. i Eiden, men	
" 42	" 12	man gaar foran l. maae gaae foran	
" 42	" 14	Statsborgers l. Statsborger	
" 43	" 23	ligesamme l. ligesaa	
" 45	" 24	(;) l. (,)	
" 48	" 2	Statsdommeren l. Statsdanneren	
" 48	" 8	være l. vare	
" "	" 20	saa l. saa	
" "	" 21	urimeligste l. urimeligste	
" "	" 29	Statsdommerens l. Statsdannerens	
" 49	" 4	Charakter l. Charakter	
" 50	" 6 [*]	Regenten l. Regentere	
" 51	" 11	Statsforfatningerne l. Statsforfatningen	
" 51	" 11	ere ligesaa despotiske l. er ligesaa despo- tiske	
" 51	" 21	Værn over l. Værn om	
" 53	" 1	iblandt l. som	
" 54	" 17	nen l. men	
" 59	" 25	forelagte l. forelagde	
" 59	" 26	affige l. frastige	
" 60	" 9	da, er det mueligt at rette den, bør l. og er det mueligt at rette dem, saa bør	

Side	61	Lin.	4	*) forevigende læs forevige
"	62	"	4	Magt, og aldrig l. Magt; aldrig
"	62	"	22	stedte l. Stee
"	62	"	29	vide forudsee l. vel forudsee
"	64	"	18	Handlingerne l. Hindringerne
"	65	"	4	mueligt l. umueligt
"	70	"	10	stedte l. Stee
"	70	"	24	een l. den
"	76	"	3	ikke deres l. ikke dens
"	76	"	22	mennekelig l. menneskelig
"	77	"	4	fr. E. besværer l. besvære
"	84	"	10	sanktionerer l. bør sanktionere
"	84	"	6	fr. E. Hvilken l. Hvilke
"	85	"	18	indbrudte l. udbredte
"	87	"	3	fr. E. Grunden l. Grunde
"	98	"	15	Enthusiasme paa l. Enthusiasme, paa
"	103	"	1	paa l. paa:
"	103	"	8	fr. E. (,) l. (;)
"	106	"	10	virke, Menneskene l. virke Menneskene
"	110	"	16	dem l. det
"	115	"	9	fr. E. roelige l. roeligt
"	121	"	1	indhylde l. indhylle
"	121	"	3	den l. det
"	121	"	4	fr. E. kunde l. kunne
"	123	"	2	* Proprietair l. Proprietair
"	124	"	17	hvilken l. hvilket
"	128	"	2	fr. E. af allerførste l. af de allerførste
"	135	"	2	fr. E. Dyders l. Dydens
"	137	"	8	er l. et
"	140	"	9	stedte l. Stee
"	156	"	14	usandsynlige l. usandsynlige
"	156	"	7	fr. E. afgjorte l. afgjorte
"	161	"	13	sæderfordærvede l. sæderfordærvende
"	164	"	1	(,) deleatur.
"	166	"	11	fr. E. sin Characteristik l. sine Characteristik
"	169	"	5, 9, 11, 21	Gienstander l. Gienstande
"	178	"	16	Magthaveren l. for Magthaveren
"	178	"	17	for øste l. øste
"	178	"	7	fr. E. et l. er
"	180	"	17	fem l. fem
"	181	"	7	fr. E. Character l. Character
"	183	"	9	Classer l. Classe

